

Stenografični zapisnik

sedme seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 25. januarija 1895.

Nazoči: Prvosednik: Deželni glavar Oton Detela in deželnega glavarja namestnik baron Oton Apfaltrern. — Zastopnik c. kr. vlade: Deželni predsednik baron Viktor Hein, c. kr. vladni svétnik Jožef Merk in c. kr. vladni tajnik vitez Viljem Laschan. — Vsi članovi razun: njega ekscelenca knezoškof dr. Jakob Missia, grof Ervin Auersperg in Janez Messar. — Zapisnikar: Deželni tajnik Jožef Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika VI. deželno-zborske seje dné 22. januarija 1895.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Priloga 39. Poročilo deželnega odbora gledé naprave primerne zveze med gorenjo Krško dolino in postajo Zatičina Dolenjskih železnic.
4. Priloga 40. Poročilo deželnega odbora o vpeljavi deželne naklade na pivo.
5. Priloga 42. Poročilo deželnega odbora o vprašanji, ali in kako bi se mogli dacarji po zadovolilni službi vpo-kojiti.
6. Priloga 43. Poročilo deželnega odbora o vodopravni obravnavi gledé dopustnosti Podhagskyjevega alternativnega načrta (tako imenovanega II. načrta) za osuševanje ljubljanskega barja.
7. Priloga 44. Poročilo deželnega odbora o uvrstitvi občinske ceste v cestnem okraji Kranjskogorskem med okrajne ceste.
8. Priloga 41. Poročilo finančnega odseka o proračunu normalno-šolskega zaklada za leto 1895 (k prilogi 31.) in o prošnji mestnih učiteljev v Ljubljani za zvišanje starostnih doklad.
9. Ustno poročilo finančnega odseka o proračunu gledališkega zaklada za l. 1895 (k prilogi 19.).

Stenographischer Bericht

der siebenten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 25. Jänner 1895.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Detela und Landeshauptmann-Stellvertreter Otto Freiherr v. Apfaltrern. — Vertreter der k. k. Regierung: Landespräsident Victor Freiherr v. Hein, k. k. Regierungsrath Josef Merk und k. k. Regierungsscretär Wilhelm Ritter v. Laschan. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jakob Missia, Graf Erwin Auersperg und Johann Messar. — Schriftführer: Landessecretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der VI. Landtags-Sitzung vom 22. Jänner 1895.
2. Mittheilungen des Landtags-Präsidiums.
3. Beilage 39. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Herstellung einer zweckmäßigen Verbindung zwischen dem oberen Gurktale und der Station Sittich der Unterkrainer-Bahnen.
4. Beilage 40. Bericht des Landesauschusses, inbetreff der Einführung einer Landesauflage auf Bier.
5. Beilage 42. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Frage, ob und wie den Bestellten nach zufriedenstellender Dienstzeit ein Ruhegenuss beschafft werden könnte.
6. Beilage 43. Bericht des Landesauschusses, betreffend die wasserrechtliche Verhandlung über die Zulässigkeit des Podhagsky'schen Alternativ-Projectes (sog. Project II.), der Entwässerung des Laibacher Moores.
7. Beilage 44. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Einreihung einer Gemeindestrasse im Strafenbezirke Kronau in die Kategorie der Bezirksstrassen.
8. Beilage 41. Bericht des Finanzauschusses über den Vorschlag des Normalerschulfondes pro 1895 (zur Beilage 31) und über die Petition der städtischen Lehrer in Laibach um Erhöhung der Alterszulagen.
9. Mündlicher Bericht des Finanzauschusses über den Vorschlag des Theaterfondes pro 1895 (zur Beilage 19).

10. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnjah:

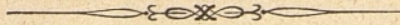
- a) Mestne občine v Kranji za podporo za zgradbo gimnazijskega poslopja;
- b) župnega urada v Št. Juriju pri Šmarji za podporo za popravo Tabora v Št. Jurju.
- c) vipavske vinarske zadruge za podporo;
- d) letoviškega društva na Bledu za izbris zastavne pravice za znesek 3000 gld.;
- e) o računskem sklepu muzejskega zaklada za l. 1893. in o proračunu za l. 1895. (k prilogi 33.);
- f) o prošnji arhivarja Antona Koblarja za zvišanje nagrade;
- g) muzejskega kustoza Alfonza Müllnerja za podporo za izdajo strokovnega lista „Argo“;
- h) Jerneja Pečnika za dodatno plačilo za l. 1893. muzeju oddane starinske reči in za podporo za l. 1895.;
- i) Henrika Abrama, učenca na vinarski šoli v Klosterneuburgu, za podporo;
- j) hiralca Janeza Maliča za podporo;
- k) županstva v Hotiču za podporo za uboge.

Seja se začne ob 10. uri 30 minut dopoludne.

10. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petitionen:

- a) Der Stadtgemeinde Krainburg um einen Beitrag für den Bau des Gymnasialgebäudes;
- b) des Pfarramtes in St. Georgen bei St. Marein um Unterstützung für die Erhaltung des Tabor's in St. Georgen.
- c) der Weinproduzenten-Genossenschaft in Wippach um Unterstützung;
- d) des Curhausvereines in Welbes um Löschung des Pfandrechtes für den Betrag von 3000 fl.;
- e) über den Rechnungsabschluss des Museumsfonds pro 1893 und über den Voranschlag pro 1895 (zur Beilage 33);
- f) über die Petition des Archivars Anton Koblar um Remunerations-Erhöhung;
- g) des Custos Alfons Müllner um Unterstützung der Herausgabe des Fachblattes „Argo“;
- h) des Bartholomäus Pečnik um eine Nachtragszahlung für die im Jahre 1893 übergebenen Funde und um Unterstützung pro 1895;
- i) des Heinrich Abram, Schülers an der Weinbauschule in Klosterneuburg, um Unterstützung;
- j) des Siechen Johann Malič um Unterstützung;
- k) des Gemeindeamtes in Hötting um Armenunterstützung.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 30 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost slavne zbornice in otvarjam sejo. Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika VI. deželno-zborske seje dne 22. januarija 1895.**1. Lesung des Protokoll's der VI. Landtags-sitzung vom 22. Jänner 1895.****Tajnik Pfeifer:**

(Bere zapisnik VI. seje v nemškem jeziku. — Siehst das Protokoll der VI. Sitzung in deutscher Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo kak popravek v zapisniku zadnje seje? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)
Če ne, izrekam, da je zapisnik potrjen.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.**2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.****Deželni glavar:**

Visoki deželni zbor me je v eni prejšnjih sej blagovolil izvoliti članom deželne komisije za revizijo zemljiško-davčnega katastra.

Zahvaljujem se za izkazano mi čast in zapanje ter izjavljam, da sprejem izvolitev. (Klici: — Ruše: „Dobro.“)

Naznanjam, da mi je gospod poslanec grof Ervin Auersperg javil, da je še vedno bolan. Opravičena je torej njegova odsotnost.

Izročam sledeče peticije, katere so došle deželnemu odboru za slavni deželni zbor, in sicer:

Odbor društva v podporo revnih dijakov v Novem mestu prosi podpore.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Slovensko planinsko društvo v Ljubljani prosi podpore.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec dr. Tavčar izroča prošnjo dijaškega podpornega društva „Radogoj“ za podporo za leto 1895.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Povše izroča sledeči peticiji:

Županstvo Črničevh prosi, da se dolg deželi šele v 3 letih plača.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Občine Kropa, Kamnagorica in Ovšiče prosijo za ustanovitev zdravstvenega okrožja v Kropi.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Pakiž izroča prošnjo posestnikov vasi Breže, občina Jurjevica, da bi se vodovod Vinice-Sušje podaljšal do vasi Breže.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec dr. Vošnjak izroča sledeče prošnje:

Gospodarski odbor v Slavini na Pivki prosi podpore za napravo vodovoda.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospodarski odbor v Kočah, občine Slavina, prosi podpore za napravo vodovoda.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospodarski odbor v Žejah, občine Slavina, prosi podpore za napravo vodovoda.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Žitnik izroča prošnjo kmetijske podružnice v Šenčurji in Boh. Bistrici in občine Žir za spremembo lovskega zakona.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec dr. Papež izroča prošnjo vipavske vinarske zadruge za podporo za trtnico.

Predlagam, da se izroči ta prošnja upravnemu odseku.

Poslanec Šuklje:

Nasvetujem, da se odstopi ta peticija finančnemu odseku, ki se je s takimi stvarmi pečal že prejšnja leta.

Poslanec Lavrenčič:

Predlagam, da se ta prošnja izroči upravnemu odseku, ker je to gospodarska zadeva.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Lavrenčič predlaga, da se prošnja izroča upravnemu odseku.

Prosim gospode, ki so za ta predlog, naj izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Predlog je padel.

Prosim torej gospode poslance, ki se strinjajo z nasvetom gospoda poslanca Šukljeta, da se ta peticija izroči finančnemu odseku, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Dalje imam naznanjati, da mi je došel samostalen predlog gospoda poslanca Povšeta in tovarišev.

Prosim gospoda tajnika, da prečita predlog.

Tajnik Pfeifer:

(Bere: — Siehst:)

Samostalni predlog
poslanca Povšeta in tovarišev.

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Deželnemu odboru se naroča, da odpošlje c. kr. ministerstvu spomenico, v kateri naj razloži stanje naše mlinarske obrti ter prosi, da vis. c. kr. državna vlada takoj razveljavi z ministersko uredbo v l. 1882. dovoljeno olajšavo za mlinarsko-obrtni promet, po katerem so ogerski veliki mlinci zamogli vpe-ljavati žito iz balkanskih dežel colnine prosto.“

V formalnem oziru naj se ta predlog izroči upravnemu odseku v poročanje.

V Ljubljani, dne 25. januarija 1895.

Povše, dr. Papež, Klun, Stegnar, Pfeifer, Lavren-
čič, Murnik, dr. Žitnik, Pakiž, Dragoš, Detela.

Deželni glavar.

Utemeljevanje tega samostalnega predloga po-
stavil bom na dnevni red jedne prihodnjih sej.

Prestopimo k 3. točki dnevnega reda:

**3. Priloga 39. Poročilo deželnega od-
bora gledé naprave primerne zveze
med gorenjo Krško dolino in po-
stajo Zatičina Dolenjskih železnic.**

3. Beilage 39. Bericht des Landesaus-
schusses, betreffend die Herstellung einer zweck-
mäßigen Verbindung zwischen dem oberen
Gurktale und der Station Sittich der
Unterkrainger Bahnen.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem
Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

**4. Priloga 40. Poročilo deželnega od-
bora o vpeljavi deželne naklade
na pivo.**

4. Beilage 40. Bericht des Landesaus-
schusses, inbetreff der Einführung einer Landes-
auflage auf Bier.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem
Finanzausschusse zugewiesen.)

**5. Priloga 42. Poročilo deželnega od-
bora o vprašanji, ali in kako bi
se mogli dacarji po zadovolilni
službi vpokojiti.**

5. Beilage 42. Bericht des Landesaus-
schusses, betreffend die Frage, ob und wie den
Bestellten nach zufriedenstellender Dienst-

zeit ein Ruhegenuss beschafft werden
könnte.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem
Finanzausschusse zugewiesen.)

**6. Priloga 43. Poročilo deželnega od-
bora o vodopravni obravnavi gledé
dopustnosti Podhagskyjevega al-
ternativnega načrta (tako imenova-
nega II. naréta) za osuševanje lju-
bljanskega barja.**

6. Beilage 43. Bericht des Landesaus-
schusses, betreffend die wasserrechtliche Verhand-
lung über die Zulässigkeit des Podhags-
ky'schen Alternativ-Projectes (sogenanntes
Project II.), der Entwässerung des
Laibacher Moores.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem
Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

**7. Priloga 44. Poročilo deželnega od-
bora o uvrstitvi občinske ceste v
cestnem okraji Kranjskogorskem
med okrajne ceste.**

7. Beilage 44. Bericht des Landesaus-
schusses, betreffend die Einreihung einer Gemeinde-
straße im Straßenbezirke Kronau in die
Kategorie der Bezirksstraßen.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem
Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Daljna točka dnevnega reda je:

**8. Priloga 41. Poročilo finančnega od-
seka o proračunu normalno-šol-
skega zaklada za leto 1895. (k
prilogi 31.) in o prošnji mestnih
učiteljev v Ljubljani za zvišanje
starostnih doklad.**

8. Beilage 41. Bericht des Finanzauss-
schusses über den Voranschlag des Normal-
schul-
fondes pro 1895 (zur Beilage 31) und
über die Petition der städtischen Lehrer
in Laibach um Erhöhung der Alters-
zulagen.

Poročevalec Klun:

Visoki zbor! Predno prestopimo k proračunu
normalno-šolskega zaklada za leto 1895., treba nam
je rešiti prošnjo nekaterih učiteljev ljubljanskih za
zvišanje starostnih doklad. Učitelji ljubljanski, ki so

bili nastavljeni pred zakonom iz leta 1890., imeli so po 60 gld. starostne doklade, v zakonu iz leta 1890. pa smo določili, da vsi učitelji torej tudi Ljubljanski dobijo starostne doklade po 40 gld., da pa oni učitelji, ki so bili nastavljeni na podlagi zakona iz leta 1873., ne izgube že priznanih jim dohodkov, zato smo določili, da imajo ti učitelji poleg starostne doklade po 40 gld., dobivati še 20 gld. osebne doklade. Učitelji, ki so pozneje vstopili v službo, dobivajo po zakonu iz leta 1890. po 40 gld. starostne doklade. Takih je v Ljubljani sedaj 12 in ti prosijo, da bi visoki deželni zbor tudi njim priznal k starostni dokladi še osebno doklado letnih 20 gld.

Ako bi visoki deželni zbor ugodil tej prošnji, potem zakon iz leta 1890. ostane neizvršen, in če danes privolimo prositeljem to osebno doklado, pride morebiti drugo leto zopet kak učitelj, ki je med tem dobil službo v Ljubljani, s prošnjo, naj dovolimo tudi njemu tako osebno doklado, kakor bi jo imeli vsi drugi Ljubljanski učitelji. Torej bi ne kazalo družega, nego zakon spremeniti, kar pa nikakor ne gre, dokler še ni bil izvršen. Finančni odsek je torej sklenil, da se prošnji učiteljev Ljubljanskih za zvišanje starostnih doklad ne more ugoditi in ta predlog priporočam visokemu zboru v sprejem.

Predlagam torej:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Prošnji nekaterih mestnih učiteljev Ljubljanskih za zvišanje službeno-starostnih doklad se ne more ugoditi“.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Poročevalec Klun:

Poročilo finančnega odseka se je gospodom poslancem predvčeranjem izročilo ter so torej imeli priliko prečitati ga in si sodbo o njem napraviti; zato mislim, da mi v splošni debati ni treba obširneje govoriti, temveč le prosim, da visoka zbornica izvoli prestopiti takoj v nadrobno razpravo; pridržujem si pa končno besedo, ako bi bilo treba, dati še kakih pojasnil.

Predlogi finančnega odseka se glasé.

Slavni deželni zbor naj sklene:

„1.) Proračun normalno-šolskega zaklada za l. 1895. s potrebščino 352.477 gld. s pokritjem 23.281 „ in s primanklajem 329.196 gld. se potrjuje.

2.) V pokritje tega primankljeja se bode leta 1895. pobirala 10% priklada na celo predpisano svoto vseh direktnih davkov, torej zlasti od rednega davka z vsemi državnimi prikladami vred pri zemljiškem davku, pri hišni najemarini in hišnorazrednem davku, pri pridobninskem in dohodninskem davku po vsej deželi.

Nedostatek v znesku 176.000 gld., kateri se potem še pokaže, naj se pokrije iz deželnega zaklada.

3.) Deželnemu odboru se naroča, da sklepu pod točko 2. pridobi Najvišje potrjenje.

4.) V rubriki III. „Potrebščina“ dovoljuje se c. kr. deželnemu šolskemu svetu revirement po dogovoru z deželnim odborom.

5.) Potrebščine normalno-šolskega zaklada za l. 1894., katere bi utegnile vsled veljavnih naredeb deželnega šolskega sveta dogovorno z deželnim odborom nastati, pa bi presegale proračun, so pokriti iz blagajničnih preostankov leta 1894.

1.) Der Vorschlag des Normalschulfondes für das Jahr 1895 mit dem Erfordernisse von 352.477 fl. der Bedekung von 23.281 „ und mit einem Abgange von 329.196 fl. wird genehmiget.

2.) Zur Deckung dieses Abganges wird für das Jahr 1895 eine 10% Umlage auf die volle Vorschreibung aller directen Steuern, fomit insbesondere der Grund-, Hauszins- und Hausclassensteuer, der Erwerb- und Einkommensteuer vom Ordinarium sammt allen Staatszuschlägen im ganzen Lande eingehoben. Der weiterhin sich ergebende Abgang von 176.000 fl. ist aus dem Landesfonde zu decken.

3.) Der Landesauschuß wird beauftragt, dem Beschlusse ad 2 die Allerhöchste Sanction zu erwirken.

4.) In der Rubrik III. des Erfordernisses wird dem k. k. Landeslehrathe im Einvernehmen mit dem Landesauschusse das Revirement bewilliget.

5.) Jene Mehrauslagen, welche dem Normalschulfonde für das Jahr 1894 infolge rechtskräftiger Anordnungen des Landeslehrathes im Einvernehmen mit dem Landesauschusse etwa erwachsen würden, sollen aus dem Cassafeste pro 1894 gedeckt werden.

Resoluciji.

1.) Visoka c. kr. vlada naj blagovoljno pretresa vprašanje, ali bi ne bilo primerno, nastaviti stalne okrajne šolske nadzornike in v ta namen po vzgledu zakona z dné 8. junija 1892, drž. z. št. 92, gledé nameševanja okrajnih šolskih nadzornikov v Galiciji državnemu zboru v sprejem predložiti enak zakon za Kranjsko.

2.) Deželnemu odboru se naroča prevdarjati, ali bi ne kazalo spremeniti deželnega zakona z dné 28. decembra l. 1884. v tem smislu, da bi se vsa potrebščina za šolstvo pokrivala s posebno šolsko naklado in bi ne bilo treba na deželni zaklad prevaljevati en del tega bremena. V prihodnjem zasedanji naj deželni odbor visokemu zboru poroča o tej zadevi, oziroma pripravi potrebne predloge.“

Deželni glavar:

Otvarjam splošno razpravo.

Gospod poslanec Hribar se je oglasil k besedi.

Poslanec Hribar:

Visoki deželni zbor! Da je urad učitelja silno važen, to je sploh priznana stvar, zlasti ker ima nežno mladino odgojevati in pripravljati jo za bodoče življenje. Zato je bilo želeti — moderna pedagogika je to zahtevala — da se učiteljstvo kolikor mogoče postavi na lastne noge, da postane neodvisno. Mnogokrat se je naglašalo v prejšnjih časih, da je učitelj preveč odvisen od občinskih, kakor tudi od duhovskih oblastnih in končno je vsled teh pritožeb prišlo do tega, da se je začel izdelovati novi zakon o ljudskem šolstvu, s katerim se je hotelo učiteljem pripomoči do večje samostojnosti. Intencije so bile morebiti dobre; kako so se pa izvedle, to je drugo vprašanje, in jaz moram naravnost reči, da se vsega, kar se je hotelo z zakonom o ljudskem šolstvu doseči, ni doseglo. Morebiti, da se ni opazila velika nevarnost, katera tiči v tem, da imajo gledé učiteljstva odločilno besedo c. kr. politični uradi. Vsekako je gotovo, da se je, ako se to ni prezrlo, od postavodajalne strani mislilo, da c. kr. politični uradi te oblasti ne bodo napačno uporabljali, temveč da bodo skušali, kolikor mogoče varovati samostojnost in neodvisnost učiteljstva.

Toda temu ni tako, in ako se je nekdanj dejalo, da je učitelj odvisen od župnika, od duhovske oblasti, mora se danes reči, da je temveč odvisen od c. kr. politične oblasti, in jaz bi si stavil vprašanje, kaj da je nevarnejše, ali da je učitelj, kakor nekdanj odvisen od duhovščine, ali pa da je, kakor dandanes, odvisen od c. kr. okrajnega glavarja. Po svojem prepričanju moram si na to vprašanje naravnost odgovoriti, da se mi drugo zdi veliko nevarnejše in v svojih posledicah dalje segajoče.

Še hujša pa je ta odvisnost učiteljstva, ako se, kakor dandanes pri nas, družita obe oblasti — duhovščina in c. kr. politično oblastvo, da pritiskata na učitelja, da mu ne pripuščata lastnega prepričanja in da ga skušata poniževati v očeh ljudstva. Kajti nič drugega to ni, kakor poniževanje, ako mu ne pustita one svobode, katera je potrebna tistemu, kdor poučuje mladino in ki mora ljudstvu pokazati, da je samosvoj mož. Zgodi se pa v mnogih krajih, da se v poslednjem času, odkar imamo slavno koalicijsko, in se družita duhovščina s c. kr. političnimi uradi proti narodni stranki, učitelji, kateri priznavajo, da so narodni, ki pa sicer niso storili nobene druge pregrehe, tlačijo in da se na nje pritiska od obeh teh faktorjev. Znani so mi slučajji — mogel bi jih več navesti — ko so učitelji, izvrstno kvalifikovani, prosili, da se jim starostne doklade računijo od časa, od katerega bi se jim po postavi imele računiti. Ali kaj se je zgodilo? Po več mesecev leže dotične prošnje pri gospodu c. kr. okrajnem glavarju, ne da bi jih predložil okrajnemu šolskemu svetu, da bi se meritorno rešile. In zakaj vse to? Ker dotični učitelji nečejo biti slepo orodje v rokah gospodov c. kr. okrajnih glavarjev in ker se je jeden ali drugi učitelj zameril morebiti tudi svojemu gospodu župniku.

Gospoda moja, to je prikazen, katero moramo v interesu ugleda našega učiteljstva jako obžalovati. Imeli smo nekdanj na Kranjskem, kakor se veste

spominjati, êro, ko je bilo učiteljstvo od jedne same osebe odvisno. Dotična osoba, ki je takrat bila vsega mogočna, ni Bog si vedi kako veliko časti delala svojemu političnemu uradovanju, toda učiteljstvo je silno deprimovala. Jaz ne bi želel, da bi se kaj takega ponovilo. Ali mnoga znamenja kažejo, da utegnejo za naše učiteljstvo zopet priti hudi časi, ko se bodo značajni učitelji narodnega prepričanja preganjali, in zato sem se danes oglasil k besedi, da odločno protestujem proti ravnanju nekaterih c. kr. okrajnih glavarjev, kateri včasih samo iz ran-kune proti nekaterim učiteljem postopajo in celo v materijelnem oziru ne dopuščajo, da bi učitelji stopili na ono stopinjo, katero so si zaslužili vsled izvrstnega službovanja.

Gospoda moja, pa še nekaj mi je danes na srci. Jaz nikdar, odkar sedim v tej zbornici, nisem opustil prilike, da ne bi bil kazal na to, kolika nevarnost preti slovenskemu narodu vsled usiljevanja nemščine v ljudske šole. Stvar ni še prenehala in ta nevarnost nam še vedno preti. Ne bom rekel, kakor stvari stoje, da se je bati za odnarođenje našega naroda. Slovenski narod na Kranjskem bi preslabo stal, ako bi ga taki poskusi odnarodili; ali nekaj drugega mi daje misliti. Pedagogični oziri nam velevajo, da se moremo odločno upreti takim nakanam, kajti to nepotrebno usiljevanje nemščine v naše ljudske šole na deželi, torej za učence, kateri vsaj po ogromni večini morebiti nikdar ne bodo potrebovali nemškega jezika, zadržuje napredek učencev v drugih, za življenje silno važnih predmetih. Kar se tiče tega usiljevanja nemščine, imam pred seboj konkreten slučaj. Pokojni Martin Hotschevar, ki je poleg drugih dobrih lastnostij imel tudi slabo lastnost, da je kot rojen Slovenec mislil, da je za Slovenca jedino zveličavno, če se nauči nemščine, napravil je v svojej sicer jako blagej oporoki tudi nek štipendij v znesku 6000 gld. za Mokronoško ali Kostanjeviško občino s pogojem, da se jima ta denar izplača, ako se občini zavežeta, da se bode v njunih šolah redno poučevala tudi nemščina. Vprašali ste se ti občini, ali ste za redno poučevanje nemščine, in seveda ste se občini izrekli za redno poučevanje; izrekli pa ste se proti obligatnemu poučevanju nemščine. C. kr. okrajni glavar v Krškem, kateremu je bilo pred vsem na tem, da se nemščina kot obligatni predmet vpelje na dotičnih šolah, toliko časa ni miroval, da se po novem krajnem šolskem svetu ni ovrigel prvotni sklep Kostanjeviškega krajnega šolskega sveta. Ljudem se je reklo: „Vi ne bodete dobili štipendija, ako nečete, da se na vaši šoli nemščina poučuje kot obligatni predmet“ in tako se je zgodilo, da je novi krajni šolski svet polakomnil se tega denarja in ovrigel sklep prejšnjega krajnega šolskega sveta, kateri se je bil sicer izrekel za redno neobligatno poučevanje nemškega jezika. Vprašam se pa sedaj, ali se bodo z obligatnim poučevanjem nemščine dosegli boljši uspehi, kakor z rednim neobligatnim? Jaz bi odločno trdil, da ne, in razlogi, kateri se navajajo v dopisu Kostanjeviškega krajnega šolskega sveta z dné 24. februvarija leta 1894. do c. kr. okrajnega glavarstva, oziroma do okrajnega šolskega sveta v

Krškem, me popolnoma potrjujejo v tem nazoru. Gospoda moja, kaki stariši pa želijo, da bi se njih otroci učili nemščine na štirirazrednih ljudskih šolah? Tisti, kateri so svoje otroke namenili v bodoče za take stanove, kjer bodo nemščino potrebovali. V vseh naših ljudskih šolah na deželi je pa toliko učencev, kateri nikdar ne bodo šli od doma, in doma nikdar ne bodo potrebovali nemškega jezika, ker se ne pečajo s takimi obrti, da bi bilo zanje potrebno znanje nemščine, da ni le popolnoma odveč, temveč tudi naravnost krivično, ako se zahteva, da se mora pretežna večina takih otrok učiti nemškega jezika zaradi kacic 10 otrok, katerih stariši to želé. Če se tak obligaten pouk vsled želje manjšine starišev vpelje v kako ljudsko šolo, vprašam Vas, kaki bodo uspehi? Odločno trdim, da, ako bo učitelj imel, recimo, 60 učencev, katere bo moral poučevati v nemškem jeziku -- in da se bo to zgodilo pri vseh 60 učencih, za to bo že skrbel okrajni šolski nadzornik -- se nikdar ne bodo dali doseči kaki uspehi. Zaostajali bodo oni učenci, kateri se po lastni volji učijo nemščine v tem predmetu; oni otroci pa, kateri se morajo učiti nemškega jezika vsled želje manjšine starišev, ne bodo napredovali, kakor bi bilo to želeli, v drugih za življenje važnih predmetih. Zaradi tega mislim, da bi bilo veliko pametneje, ako bi c. kr. deželni šolski svet in c. kr. okrajni glavarji -- kajti deželni šolski svet, to nas uči skušnja zadnjih let, je popolnoma c. kr. državni urad, kateri nima čisto nič avtonomnega na sebi -- večjo pažnjo obračali na to, da bi poizvedovali, kako je mnenje občinstva in potem skušali tisto v veljavo spraviti, kar bi bilo v resnici občinstvu koristno. Vsekako bi se tistim, ki sami žele, da bi se naučili nemščine, z neobligatnim poukom storila veliko večja dobrota, kakor z obligatnim. Seveda iz te obligatnosti ne sledi družega, nego da se gospodje hočejo prikupiti na višjih mestih s tem, da pokažejo, da je na Kranjskem živelj nemški še mogočen, Avstrija pa še vedno tista država nevrjetnosti, kjer se čisto naravne stvari, o katerih mora vsakdo, ki ima le količkaj zdravega razuma, soditi, da so koristne, morejo izvesti šele po dolgih in hudih borbah in kjer najbolj ekscentrične stvari prej stopijo v veljavnost, kakor pametne in naravne.

Toliko se mi je zdelo treba omeniti v glavni debati, da se ne bode morebiti reklo, da se v razpravi o ljudskem šolstvu, o proračunu normalnošolskega zaklada, kateri tako velika in še dalje bolj naraščajoča bremena nalaga naši deželi, nihče ni oglasil proti ravnanju vladnih organov.

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

K. k. Landespräsident Freiherr v. Hein:

Hohes Haus! Ich möchte mir erlauben, mit einigen wenigen Bemerkungen auf die Ausführungen des Herrn Vorredners zu repliciren. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: Slovensko!) Es ist vor allem anderen darauf hingewiesen worden, daß die Selbständigkeit

und Unabhängigkeit der Lehrer durch die gegenwärtigen gesetzlichen Bestimmungen eigentlich illusorisch gemacht wurde. Nun kann die Selbständigkeit und Unabhängigkeit der Lehrer nie so weit gehen, daß sie in volle Disciplinlosigkeit ausarten und es Niemanden geben würde, von welchem die Lehrer abhängig wären; vielmehr sollen und müssen sie abhängig sein von den Behörden, denen die Verwaltung des Schulwesens im Lande zusteht. Das ist eine gesetzliche Abhängigkeit und ohne diese ließe sich eine Administration gar nicht führen; dies liegt wohl auf der Hand. Personen, die in einem Dienstverhältnisse stehen, müssen in einer gewissen Abhängigkeit sein, wenn man aber dem Begriffe Unabhängigkeit und Selbständigkeit einen solchen Umfang geben wollte, wie ihn der Herr Vorredner im Auge zu haben scheint, so würde dies darauf hinauskommen, daß die Lehrer thun können, was sie wollen, daß sie keiner Disciplinbehörde unterstehen sollen, was aber schlechterdings undenkbar ist, denn in einem gewissen Abhängigkeitsverhältnisse müssen sie stehen. Als das neue Schulgesetz eingeführt wurde, wurde nur ausgesprochen, daß die Lehrer nicht abhängig sein sollen von Kreisen, welche zur Verwaltung der Schulangelegenheiten nach dem Gesetze eigentlich nicht mehr berufen sind, die Abhängigkeit von dem Landeschulrath und dem Bezirksschulrath (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: Vom Bezirkshauptmann!) aber muß bestehen. Vom Bezirkshauptmann sind die Lehrer nicht abhängig, denn derselbe ist nur Vorsitzender des Bezirksschulrathes, und ich kann Sie nur versichern, daß der Bezirkshauptmann von den Botanten abhängig ist und daß er ebenso wie der Vorsitzende des Landeschulrathes mit seiner Anschauung leider oft in der Minorität bleibt. Der Lehrer ist also abhängig von der Corporation, welche nach dem Gesetze die Oberbehörde über die Lehrer darstellt, an dieser Einrichtung darf nicht gerüttelt werden, denn dann wären die Lehrer die einzigen in einem Dienstverhältnis stehenden Personen im Staate, die von gar Niemanden abhängig wären.

Meine Herren! Ich muß noch darauf zurückkommen, was der Herr Vorredner erwähnt hat, daß nämlich Gesuche um Bewilligung von Alterszulagen bei dem Bezirkshauptmann oft liegen bleiben; beim Bezirkshauptmann können sie nicht liegen bleiben, sondern nur beim Bezirksschulrath; inwieweit aber letzteres richtig ist, bin ich heute selbstverständlich nicht in der Lage zu constatiren. Ich lasse mir alle Quartale Ausweise über die erledigten und unerledigten Amtsstücke der Bezirksschulräthe vorlegen, eine Neuerung, die ich eingeführt habe, sobald ich ins Land gekommen bin, und aus diesen Ausweisen konnte ich nur entnehmen, daß die Agenden regelmäßig aufgearbeitet werden und die Rückstände minimal sind. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: Also doch!) Über ein Quartal gehen sie nicht hinaus, und ich muß die Behauptung des Herrn Redners, daß diese Gesuche aus Rancune liegen gelassen werden, entschieden zurückweisen. Es kann ja sein, daß manches Gesuch nicht so rasch erledigt wird, als es der betreffende Gesuchsteller vielleicht wünscht, aber jedenfalls aus anderen Motiven. Es kann sein, daß man bei einem Lehrer, der etwa ein Disciplinarvergehen sich hat zu Schulden kommen lassen, eine Zeit verstreichen läßt, um zu sehen, ob er nunmehr besser seine Pflicht erfüllt, oder es sind

Erhebungen nothwendig, damit der Bezirksschulrath auf Grund derselben dann dem Landes Schulrath einen Antrag stellen kann. Wenn also die Erledigung solcher Gesuche sich manchmal verzögert, was ja nicht ausgeschlossen ist, so muß man vor Allem annehmen, daß hiefür legale Gründe vorhanden sind; solange aber nicht der Nachweis vorliegt, daß andere Ursachen daran schuld sind, daß solche Gesuche nicht erledigt werden, muß ich den gebrauchten Ausdruck entschieden zurückweisen.

Was das Aufdrängen des deutschen Sprachunterrichtes anbelangt, so hat sich der Herr Vorredner auf den Standpunkt gestellt, daß von einer Entnationalisirung nicht die Rede sein kann. Diesen Standpunkt begrüße ich mit Freude, es ist endlich ein Standpunkt von dem aus sich die Frage discutiren läßt! Wir stehen am Schlusse des 19. Jahrhunderts, in welchem gerade die nationale Bewegung ihren Höhepunkt erreicht haben dürfte, und da dürfte doch die Überzeugung immer allgemeiner geworden sein, daß man eine Nation ihrer Eigenschaft als solcher nicht berauben kann. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: Slovenci na Koroskem!) — und ich glaube, auch nicht berauben will, denn man kann ja nur das wollen, was man erreichen kann. Diese Anschauung wird sich so ziemlich allgemein eingebürgert haben, daß eine gewaltthame Entnationalisirung in Oesterreich nicht möglich ist, und gerade in Krain, wenn Sie wollen, haben Sie das eclatanteste Beispiel dafür. Und wenn behauptet wird — ich weiß nicht, ob es früher thatsächlich der Fall war, — man germanisire von Amtswegen, was sind denn die Resultate dieser angeblich durch Jahrhunderte fortgesetzten Germanisirung? Die Resultate sind die, daß die Herren mit Stolz auf das Ergebnis der Volkszählung hinweisen und sagen: So und soviel Hunderttausende Slovenen wurden gezählt und ein Minimum von Deutschen; das sind die Resultate. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: Ker so bili nerodni germanizatorji brez talenta!) Das mußte schon einen jeden zu der Überzeugung gebracht haben, daß eine Gefahr der Entnationalisirung ausgeschlossen ist und daß man also gegen diese auch nicht Front zu machen braucht, und ich begrüße mit Freuden die Bemerkung des Herrn Vorredners, indem er sagte, eine Entnationalisirung sei ausgeschlossen. Auf diesem Standpunkte stehe auch ich. Was aber das Aufdrängen des Deutschen anbelangt, so muß ich da eine kleine Einsprache erheben. Von einem Aufdrängen des Deutschen kann überhaupt nicht die Rede sein, weil der Unterricht im Deutschen für die Nichtdeutschen im ganzen Lande ein freiwilliger ist. Was die Bemerkung des Herrn Abgeordneten hinsichtlich einer Stiftung im Gurkfelder Bezirke betrifft, so muß ich sagen, daß man denn doch den Wortlaut des Stiftsbriefes ansehen müßte, um darüber discutiren zu können, welches die Intention des Stifters gewesen ist. Es kommt aber noch weiter zu bemerken, daß von einem nicht obligaten Unterrichte insoferne keine Rede sein kann, als dieser nichtobligate Unterricht in der zweiten Landessprache seit den letzten Jahren auf ein bedeutendes Hindernis gestoßen ist, auf welches ich in der Specialdebatte noch zu sprechen komme. Vielleicht war es nur mit Acceptirung des obligaten Unterrichtes in der deutschen Sprache möglich, die Stiftung für die betreffende Schule zu realisiren; überhaupt ist aber mir über diese An-

gelegenheit nichts bekannt und ich könnte darüber, ob der Stifter einen obligaten oder nichtobligaten Unterricht im Deutschen (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: Einen regelmäßigen!) verlangt, nur dann discutiren, wenn mir der Wortlaut des Stiftsbriefes vorliegen würde; solange aber dies nicht der Fall ist, kann ich mir über diese Frage ein definitives Urtheil nicht bilden. Dieses definitive Urtheil muß ich mir vorbehalten vom Standpunkte des Landes Schulrathes, welcher die Unterrichtssprache und die obligaten und nichtobligaten Unterrichtsgegenstände bestimmt, und vom Standpunkte der Stiftungsaufsichtsbehörde, welche, wenn in der Stiftung ungesetzliche Bestimmungen gestellt würden, überhaupt nicht in der Lage wäre, diese Stiftung zu realisiren.

Deželni glavar:

Predno nadaljnjem razpravo, imam čast predstaviti visoki zbornici drugega zastopnika slavne c. kr. deželne vlade, gospoda c. kr. vladnega svetnika Merka.

Gospod poslanec dr. Tavčar ima besedo.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Tudi meni budi dovoljeno, izpregovoriti nekoliko besed v splošni razpravi o proračunu normalno-šolskega zaklada za bodoče leto.

Moj prijatelj, predgovornik gospod Ivan Hribar, je izjavil danes, da se nahaja v neki stiski, na nekem razpotji, stoječ pred težko sodbo, ali naj bi priporočal slovenskemu narodu, da naj gori in kipi za to, da ostane naše učiteljstvo pod nadzorstvom, katero imamo sedaj, ali pa naj se unema za tisto nadzorstvo, katero smo imeli v prejšnjih časih, to je za staro duhovensko nadzorstvo. On pravi, da dvomi, katero nadzorstvo je boljše. Gospoda moja, tako daleč bi jaz ne šel in to tem manj, ker sem zapazil, da so se besede gospoda predgovornika od strani gospodov na levi te zbornice pozdravile s prijaznim smehljajem. (Veselost. — Heiterkeit.) Spominjam se pri tem posebno tudi, da je v deželnem šolskem svetu zastopnik knezoškofijstva Ljubljanskega očitno se izrekel, da se po njegovem mnenji na spodnji gimnaziji Ljubljanski mladina premalo uči nemščine in preveč slovenščine. Zategadelj mislim, da je stvar za našo stranko taka, da moramo, in jaz menim, v soglasji s kranjskim učiteljstvom — zeleti, da ostane učiteljstvo pod nadzorstvom, pod kakoršnim je sedaj in da ne pride zopet pod kako zastarelo nadzorstvo. Dasiravno se sedanje po postavi določeno nadzorstvo tudi včasih zlorablja, imamo vendar pravico, da tu in tam rečemo kako besedo, in če se stvar zavije količkaj pametno in diplomatično, se nam niti bati ni, da bi se dotična beseda konfiscirala. (Veselost. — Heiterkeit.) Če bi pa prišlo učiteljstvo pod drugo nadzorstvo in bi kdo črhnil le kako najmanjšo besedico, takoj bi se zapisal v črno knjigo in reklo bi se: „Učiteljstvo se punta proti škofu Ljubljanskemu, ki je vrhovni komandant našega učiteljstva. (Veselost. — Heiterkeit.) Kar se torej mene tiče, ne hotel bi se unemati za to, da bi se učiteljstvu dalo drugo nadzorstvo, osnovano po drugem principu kakor sedanje.

Da sem danes poprijel besedo, k temu sta me napotili pred vsem dve opazki v poročilu častitega gospoda poročevalca finančnega odseka. To poročilo je tiskano in leži pred Vami. Res je, visoka zbornica, da troški za ljudsko šolstvo naraščajo od leta do leta in velikansko je šolsko breme, pod katerem zdihuje dežela Kranjska. Navzlic temu pa si usojam trditi, da je naše ljudsko šolstvo tisti biser, katerega se moramo okleniti z vsem srcem in s polno ljubeznijo. Od tega šolstva sta odvisna obstanek in prihodnost naše narodnosti. Zaradi tega pa moramo opuščati tudi vsako opazko, s katero bi se morda od kake strani dalo sklepati, da slovenski narod z nevoljo prenaša bremena za ljudsko šolstvo. Izrečno konstatiram, da take nevolje ni med našim ljudstvom in pritožbe se nikakor ne javljajo v taki meri, da bi se smelo reči, da je narod slovenski nezadovoljen in da nerad prenaša bremena za ljudsko šolstvo. V tem oziru se mi vidi sumljiva jedna opazka častitega gospoda poročevalca, ki sklepa, da so troški za ljudsko šolstvo od leta do leta večji, in da moramo biti silno previdni pri snovanju novih in pri razširjanju že obstoječih šol. (Poročevalec Klun: — Berichterstatter Klun: „Čisto nič sumljiva!“) Jaz tolmačim stvar tako, da je gospod poročevalec hotel s to opazko le izraziti se, da moramo opuščati vsak nepotreben trošek, da se pa ni hotel sploh izreči proti snovanju in razširjanju šol. Jaz stojim na stališči, da imamo še vedno premalo šol in da jih je treba še več osnovati, na drugi strani pa seveda tudi na stališči, da se moramo pri tem izogibati nepotrebnim stroškom, in da ne smemo ugajati nikakega nepotrebnega trošenja. Če gospod poročevalec dotično svojo opazko tako tolmači, potem sem zadovoljen tudi jaz, če je pa ž njo hotel izreči splošno mržnjo proti ustanovljanju ljudskih šol, moram se odločno temu protiviti.

Še bolj nevarna se mi vidi neka druga opazka, opazka namreč s katero hoče gospod poročevalec opravičiti 2. resolucijo finančnega odseka.

Kakor veste, pokrival se je dosedaj trošek za ljudsko šolstvo tako, da se je pobirala 10% naklada na direktne davke, ostali primanjkljaj pa se je pokrival iz deželnega zaklada. Sedaj pa so častiti gospodje v finančnem odseku izrekli mnenje, da bi bilo morda umestno, ako bi se ves trošek, katerega zahteva deželno ljudsko šolstvo, torej ne samo primanjkljaj, ampak vsa potrebščina naložila na direktne davke. Proti temu nihče ne more ugovarjati; narod mora dotične stroške plačati, naj se že pokrivajo iz deželnega zaklada, ali pa z doklado na davke. Denar prihaja v jednem ali drugem slučaju iz jednega in istega žepa.

Sumljiva pa je opazka, o kateri je gospod poročevalec — kakor je povedano — podprl resolucijo 2. On pravi, da bi se priporočalo sprejeti to resolucijo in sicer zategadelj, da bi dobilo prebivalstvo nekaj pregled o šolskih potrebščinah ter izvedelo, koliko je treba deželi vsako leto za šolstvo izdajati in v kaki meri se dotični troški leto za letom pomnožujejo.

Ko sem prečital to opazko, napravila je na me vtis, kakor da bi nameraval gospod poročevalec,

— za njegovo poročilo si ne upam celega odseka odgovornega storiti, — med narod zanesli nekako agitacijo, kakor bi hotel ustvariti nekakega šolskega zajca (Zivahna veselost. — Heiterfeit.), ki bi ga postavil med ljudstvo, rekoč: Poglejte, toliko vas šola stane, pošiljajte prošnje na deželni zbor proti temu škodljivcu! Z jedno besedo, bojim se, če priprostemu kmetu pravite, kako silno veliko stane šolstvo, da bode takoj pripravljen se razoneti in kričati. Pričela bi se nezdrava agitacija, katera bi pa ne imela nobenega uspeha, ker moramo še vedno prepričani biti, da imamo še premalo ljudskih šol in da je vsak denar, ki se izda za šolstvo, dobro in produktivno naložen. Resoluciji sami ne oporekam, izrečno in odločno pa ugovarjam proti temu, da bi se motivacija tolmačila tako, kakor sem ravno razobložil. Kar se tiče ljudskega šolstva, kakor sem že povedal, moramo se ga Slovenci, ki smo maloštevilni narod, ako se hočemo vzdržati, skleniti z vso strastjo in nervoznostjo. Glavni steber je naši narodnosti in umevno je potemtakem, da na straži stojimo z vso pozornostjo tik tega stebra, da ne pride kak nasprotnik, ter ga sam ne izpodkoplje. Stališče, katero mi zavzemamo je to, da si narodnega šolstva od nikogar ne pustimo kratiti in da moramo odločno in pred vsem protestovati proti temu, da bi se nam v narodni šoli ugonjala kaka germanizacija. Jaz mislim, da bi se razmere na Kranjskem dale prav lepo urediti, samo, da bi se opuščalo od vsake strani vse, kar bi le količkaj po germanizaciji dišalo ali pa imelo tako podobo, da bi mi imeli nehoté vtis, da se tukaj hoče proti našemu šolstvu kaj doseči. Taki koraki naj se opuščajo od vseh strani in prepričan sem, da bode potem prepir mej vami postal manj strasten, kakor je sedaj.

Gospoda moja, nekaj je bilo v proračunu normalno-šolskega zaklada vstavljenih 600 gld. v namen neobligatnega poučevanja slovenščine in nemščine, po ljudskih šolah. Vem iz gotovega vira, da je deželni šolski svet doposlal deželnemu odboru obširen dopis, v katerem je zahteval, da se vnovič v proračun normalno-šolskega zaklada postavi tisti znesek, (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Čujte!“) katerega smo bili izbrisali pred nekoliko leti.

Častita gospoda, na celo to stvar ne polagam posebne važnosti, ker vem, da s tistimi 600 gld. ne ponemčite niti jednega slovenskega otroka, Cela stvar nima torej nikakega praktičnega pomena. Zahteva pa se ta znesek samo zategadelj, da bi se moglo reči, da se na Kranjskem še vedno formalno priznava, da je potrebno v ljudskih šolah nemščino poučevati. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Staatssprache!“) Gotovo je, da bi to ne moglo uničiti naše narodnosti. Vender pa bi moralo napraviti veliko nevolje, ker se prvi hip razvidi tendenca, iz katere izvira nasvet deželnega šolskega sveta!

Pri ravno tisti priliki, ko je deželni šolski svet odpošiljal deželnemu odboru ta dopis, razpravljalo se je tudi o sklepu deželnega zbora, v koliko bi bilo koristno razširiti slovenski pouk na višji gimnaziji. In ravno tisti deželni šolski svet, ki je z vsem ognjem priporočal in zahteval, da naj se 600 gld. vrže v deželni proračun, ne da bi se s tega Slovencem ro-

dilo kaj slabega ali Nemcem kaj dobrega, ravno ta deželni šolski svet je dokazoval, da na višji gimnaziji ne potrebujemo slovenskega pouka. To je nekaj čudnega! Na jedni strani velikanska ljubezen do nemškega pouka v ljudskih šolah, ki je po mnenju deželnega šolskega sveta vreden 600 gld. (Veselost v središču. — *Heiterfeit im Centrum*), na drugi strani pa to nasprotstvo proti razširjenju slovenščine na višji gimnaziji.

Gospoda moja, mislim, da mora vsakdo priznati, da se ne bode dalo izogniti temu, da bi se na naših višjih gimnazijah ne razširil pouk v slovenščini, če že ne gledé vseh predmetov, pa vsaj gledé nekaterih. To zahteva razvitek slovenskega naroda! Naš deželni šolski svet pa se je izrekel po svojem poročevalcu, ki je ob enem slovenski pisatelj, proti temu, da bi se pouk v slovenščini razširil na višji gimnaziji. In to nas peče!

Ker že govorim o tistih 600 gld., visoka zbornica, naglašam še jedenkrat, da nisem proti temu, da bi se morda nemški narodnosti ne smelo dovoliti 600 gld., pač pa sem proti temu, da bi se od nas v taki obliki kaj zahtevalo. Vsaj vemo, da imate revščino na Kočevskem! če imate kako potrebo dokažite jo, pa zahtevajte 600 gld. in še več in dali Vam jih bodedo z veselim srcem! Ne zahtevajte pa teh 600 gld. kot nekak sramoten tribut, s katerim nas hočete ponižati pred celim narodom! Le pomislite v kak položaj bi mi prišli.

Ko je deželi Kranjski predsedoval še gospod baron Winkler, smo mu odrekli tistih 600 gld. Morebiti je nam nasproti včasih bil nekoliko krivičen, na drugi strani pa ne morem reči, da bi nas gospod baron Hein bolj ljubil!

Gospoda, ali je to kaka logika, da sedaj zahtevate, da onih 600 gld., katere smo odrekli gospodu baronu Winklerju, ki nas je objemal s hladno ljubeznijo, poklonimo gospodu Heinu, ki nas dostikrat prav občutno pretepa?

Odločno pa se moram zahtevi deželnega šolskega sveta tudi radi tega protiviti, ker sem prepričan, da se s 600 gld. prav nič ne bi doseglo. Niti v tej, niti v oni šoli ne bodede s tem zneskom dosegli, da bi se učenci kaj naučili, ampak samo toliko bodede dosegli, da bodo učitelji naprej silili, da si pribore par grošev.

Če zahtevate kako podporo za nemško narodnost, kjer je potrebna, dali Vam jo bodedo, pod tako obliko je pa Vam nikakor ne moremo dati.

In sedaj še nekoliko opazk. Kar se tiče nemščine, mislim, da na Kranjskem uživa popolnoma zadostno varstvo in da se povsodi skrbi, da se jej ne godi krivica. Samo poglejmo, kako je sestavljen deželni šolski svet! Že to daje garancijo, da se nemškemu jeziku tudi v prihodnje ne bo zgodila nobena posebno velika krivica. Sestava deželnega šolskega sveta je taka, da je ž njo nemška stranka prav lahko zadovoljna. Lahko je ž njo zadovoljna tudi zategadelj, ker ima v zastopniku knezoškofijstva Ljubljanskega privrženca, kakor si boljšega niti želiti ne more. Na drugi strani so pa tudi po vladi imenovani gospodje v deželnem šolskem svetu taki, da bodedo popolnoma in pri vsaki priliki podpirali nemške

težnje. In zato je neopravičeno tožiti, da se nemškemu jeziku na Kranjskem godi krivica.

Tukaj mi je omenjati slučaj, ki je prekarakterističen. O tem slučaju nekaj besed, potem pa se imam še nekoliko pečati s prečastitim našim gospodom deželnim glavarjem!

Kot zastopnik učiteljstva je bil imenovan v deželni šolski svet nadučitelj s Kranja. Proti osobi njegovi nisem, sva si še celo prijatelja. Torej ne bo treba nobenih nepotrebnih odgovorov na moje opazke. Omenjati pa moram, da se je nam nekoliko čudno zdelo, da je ravno ta učitelj, ki je miren, ponižen in krotek človek, prišel v deželni šolski svet. Kaj je uzrok temu? Pripoveduje se, da je gospod deželni predsednik pri neki priliki, ko je obiskal šolo v Kranji, prepričal se, da je v tistem razredu, kjer je poučeval g. Pezdíč, pouk v nemščini uzoren in da je ta učitelj samo radi tega bil imenovan v deželni šolski svet. Če je stvar taka, nimam nič proti temu, ker poznam gospoda učitelja in vem, da je dober, uzoren in naroden. Omenjal pa sem to, ker je ta slučaj vendar le karakterističen, ker dokazuje, da se vlada pri nas povsodi postavlja na stališče, da je samo tisto dobro, kar nemščini koristi.

Že gospod predgovornik Hribar je omenil, da je tudi deželni odbor kranjski v zadnjem času postal nekak nemški steber, da so v tem odboru dane vse garancije, da se nemškemu življu posebna krivica ali kaj posebno hudega ne more zgoditi. Gospod deželni glavar Oton Deteta je sicer gospod, katerega visoko spoštujem, dasi ne ravno v njegovi službi kot deželnega glavarja, v tem oziru se razlikujem nekoliko od gospoda deželnega predsednika. Ko pa opazujem naš deželni odbor in gospoda deželnega glavarja, spominjam se nehote neke podobe iz staronemške mitologije. Ta podoba nam kaže v nebeški dvorani starega Vodana in na vsaki rami mu sedi črni krokar. Jeden je krokar spomina, ki ga opominja na to, kar je bilo v preteklosti, drugi pa je krokar misli, ki se peča s prihodnostjo. Če se ozrem sedaj na našega prečastitega gospoda deželnega glavarja, mi nehote ta podoba božja sili v spomin. (Živahna veselost. — *Lebhafte Heiterfeit*.) Na jedni strani sedi mu na rami dr. Schaffer, na drugi strani pa dr. Papež (Glasni smeh. — *Schallendes Gelächter*.) in ta dva mu neprestano šepetata na ušesi, kakor tista dva krokarja Vodanu v nebeški dvorani, da ne vé, ali bi sedaj poslušal dr. Schafferja ali pa dr. Papeža. Kdo je krokar spomina in kdo krokar misli, ali dr. Schaffer ali dr. Papež, tega prepira mislim, mi ni treba razsoditi. (Ponovljena veselost. — *Erneuerte Heiterfeit*.) Postopanje gospoda deželnega glavarja našega je res tako, da izziva včasih prav ostro kritiko in da moramo priznati, da postopanje deželnega glavarja, ki je izšel iz narodne stranke, ni tako, kakor bi se smelo zahtevati od njega. Včasih si mislim, ali bi bilo pač mogoče, da bi deželni glavar, ki bi bil izšel iz nemške stranke, tako postopal, kakor postopa naš deželni glavar, ki je izšel iz narodne stranke.

Danes se hočem spominjati samo tistega nesrečnega telegrama, kojega je odposlal v Belo Peč ob priliki otvoritve ondodne šole.

Visoka zbornica! Odgovarjalo se mi bode, da je bil to samo akt uljudnosti. Ali s tem ugovorom se mi postopanje gospoda deželnega glavarja Detele ne zdi opravičeno. Stojim na stališči, da nam je šola tisto, česar se moramo z vso strastjo oklepiti in kar maramo čuvati z največjo pozornostjo. Na tem polji smo po vsej pravici strastni in nervozni in vsaka breztaktnost nas žali in vznemirja. Zahtevamo od javnih funkcionarjev, da opuščajo na tem polju vse, kar bi se lahko imenovalo breztaktno in kar bi nas, če tudi morda le nekoliko vznemirjalo. Lani se je v Beli Peči obhajala šolska slavnost. Proti šoli nimam nič, opozarjati Vas pa moram, kako se je ta slavnost obhajala.

Dolgo prej, predno se je ta slavnost imela vršiti, pisarili so nemški, posebno graški listi, da bo slovesnost nekak triumf nemštva na Kranjskem, da se bo pri tej priliki pokazalo, da je nemški živelj na Kranjskem silno mogočen. Z jedno besedo, pisarilo se je, da se gre za sijajno velikonemško demonstracijo nasproti Sloventvu. In nekaj takega je tudi ona slavnost hotela biti, ker bi drugače ne bili priromali izza mej tuji obiskovalci v Belo Peč, ki so se tam v imenu nemškega duha dobro in veselo imeli. Vprašam Vas, gospoda moja, če bi se kje bila otvorila slovenska šola s pomočjo slovenskega šolskega društva in bi se bilo poprej pisalo po listih, da se hoče uprizoriti velikoslovenska demonstracija, vprašam Vas, ali bi bil tedaj deželni glavar, ki je izšel iz nemške stranke, k tisti slovesnosti odposlal brzovjavo in klical Božji blagoslov na dotično velikoslovensko demonstracijo. Mislim, da bi se nemška stranka lepo zahvalila, takemu deželnemu glavarju ter mu opravičeno očitala, da je bilo njegovo postopanje, če že ne neodpustno, pa vsaj tako, da se mora imenovati breztaktno. Menim torej, da mi Slovenci od slovenskega deželnega glavarja tudi smemo zahtevati, da se slavnosti, o kateri se je že naprej pisalo, da se bode pri nji uprizorila velikonemška demonstracija, na nikakoršen način ne udeleži in ne kliče Božjega blagoslova na tendence, kakoršne so se slavile v Beli Peči. (Pritrjevanje v središču. — Zustimmung im Centrum.) Samo na to stališče se moramo postaviti in iz tega stališča — brez ozira ali je bila stvar pravična ali ne — mora se priznati, da je postopanje deželnega glavarja bilo netaktno in da mi Slovenci po vsi pravici zahtevamo od njega, da nam takih breztaktnosti več ne uganja. Pri tem pa se niti ne oziramo na to, da se je vršila slavnost na čast nemškemu šolskemu društvu, ki je nam Slovincem škodljivo in kvarljivo, na čast tistemu društvu, ki sili na polje naše ljudske šole, da bi jo pokvarilo in v nered spravilo.

Upam torej in to posebno tudi zaradi tega, ker je gospodu deželnemu glavarju lastna njegova stranka nekoliko očitala postopanje pri slavnosti v Beli Peči, da v prihodnje več ne kliče Božjega blagoslova na nemški šulferajn in da takorekoč ne moli k Bogu, da bi se kmalo ponemčila naša ljudska šola!

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik se je oglasil k besedi.

Landespräsident Freiherr v. Hein:

Ich werde die Geduld des hohen Hauses nur ein paar Minuten in Anspruch nehmen, indem ich nur auf zwei Punkte in den Ausführungen des Herrn Vorredners zurückzukommen habe. Was den nicht obligaten Unterricht in der anderen Landessprache anbelangt, so will ich die Generaldebatte nicht hinausziehen dadurch, daß ich auf diesen Gegenstand eingehe, sondern behalte ich mir vor, wie bereits erwähnt, in der Specialdebatte die Nothwendigkeit zu schildern, warum in dieser Richtung eine Vorsorge getroffen werden muß, da gesetzlich begründete Ansprüche aus der Vergangenheit vorliegen, die befriedigt werden müssen, gesetzlich begründete Ansprüche der Lehrer, deren Befriedigung man sich nicht entziehen kann, und weil doch in irgend einer Weise für diesen Zweck vorgesorgt werden muß. Was dagegen die Bemerkungen des Herrn Vorredners bezüglich der Ausdehnung des Unterrichtes mit slovenischer Unterrichtssprache an den Gymnasien anbelangt, so werden die Herren auf Seite 263 des Rechenschaftsberichtes eine Note finden, welche der Überzeugung des Landes Schulrathes Ausdruck gibt. In dieser Note beruft sich der Landesschulrath auf die Ausführungen, welche der Herr Vorredner im vorigen Jahre in seinem Berichte über diese Frage im hohen Hause vorgebracht hat; er hat selbst gesagt: „Pred vsem je pokladal upravni odsek važnost na to, da si pridobimo potrebnih učnih knjig, ker, dokler teh ni, ni mogoče slovenskega pouka razširiti“. Jetzt soll sich nun der Landesschulrath auf einmal für die Erweiterung des slovenischen Unterrichtes begeistern! Meine Herren! Ich gehe immer von dem Grundsätze aus, daß die Schlußfolgerungen auf einer gewissen festen Basis beruhen sollen. Nun wird, glaube ich, niemand bezweifeln, daß der sehr geehrte Herr Vorredner ein ausgesprochener Vertreter seiner Nation ist, daß er von der nationalen Idee ganz durchdrungen ist und dieselbe mit Feuer und auch mit Erfolg vertritt, und doch hat er selbst gesagt: Es ist nicht möglich. Nun aber verlangen Sie, daß der Landesschulrath noch weiter gehen soll, als einer Ihrer hervorragendsten Vertreter; das ist denn doch zuviel, und ich möchte mit dem Schlußrefrain eines Wiener Couplets sagen: das kann man nicht verlangen! Der Landesschulrath hat auch gleichzeitig gesagt, daß er aus dem Grunde eine so weit gehende Ausdehnung der slovenischen Unterrichtssprache nicht befürworten könne, weil dann, das Lehrziel nicht erreicht werden könnte; er hat das erklärt mit Rücksicht darauf, daß der Landesauschuß in einer Zuschrift an den Landesschulrath weit über das Ziel hinausgeschossen hat, indem er die Einführung der slovenischen Unterrichtssprache für sämtliche Fächer der 5. und 6. Gymnasialclasse verlangt hat, eine Ausdehnung, die als undiscutierbar bezeichnet werden muß. Es hat weiters der Herr Vorredner auch die Zusammensetzung des Landes Schulrathes berührt und insbesondere auf die Ursache der Ernennung des Oberlehrers Pezdic zum Mitgliede des Landes Schulrathes hingedeutet. Ich glaube, der geehrte Herr Vorredner hat keinen Grund, über diese Ernennung Klage zu führen, indem er ja selbst zugibt, daß der betreffende ein tüchtiger Fachmann ist; einen Vorwurf erhebt der Herr Vorredner mit der Behauptung, daß der einzige Grund seiner Ernennung darin zu suchen sei, daß der deutsche

Sprachunterricht in seiner Schule einen guten Fortgang aufzuweisen hatte. Das war vielleicht auch mit ein Grund, (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: Das wollte ich eben wissen!) aber er ist nicht nur aus diesem Grunde allein vorgeschlagen worden, sondern deshalb, weil ich gefunden habe, daß in allen Fächern der Erfolg ein sehr guter war. Soweit ich mich erinnere, hat mir besonders gefallen die Art und Weise, in welcher dieser Oberlehrer, welchen ich hier gegen alle Angriffe in Schutz nehmen muß, seine Schüler für das Gymnasium vorbereitet. Er weiß in der 4. Classe den Übergang für das Gymnasium zu finden, und dies bezieht sich auf alle Fächer, insbesondere auf den Unterricht in der lateinischen Sprache, er bringt den Schülern schon bei der Behandlung der Grammatik der slovenischen Sprache jene Ausdrücke bei, die sie am Gymnasium, wenn sie die lateinische Grammatik in die Hand nehmen, gebrauchen. Das geht nur so spielend und ich war ganz überrascht, mit welcher Freude die Schüler die an sie gestellten Fragen beantworteten; gleichzeitig bemerkte ich eine ausgezeichnete Disciplin; kurz, ich gewann den Eindruck, daß ich eine der besten Schulen Krains vor mir habe. Für den Lehrer, der solche Classen hat, sprechen die Unterrichtserfolge, und wenn er in den Landeslehrath berufen worden ist, so kann wohl niemand auch nur die geringste Einwendung dagegen erheben; daß aber gleichzeitig auch der deutsche Unterricht in guten Händen war, ist nur selbstverständlich, weil der betreffende eben ein guter Lehrer ist. Und da muß ich denn doch wirklich fragen, hätte ich vielleicht nach einem Lehrer herumfuchen sollen, der recht schlechte Erfolge im deutschen Unterrichte aufzuweisen hat. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: Vsaj je v Ljubljani dosti dobrih učiteljev!) Daß dieser Oberlehrer im deutschen Sprachunterrichte gute Erfolge aufweisen konnte, gereicht ihm gewiß nicht zum Vorwurfe, es ist vielmehr ein Beweis seiner Befähigung für das Lehrfach (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: Es war mitbestimmend für die Ernennung und das wollte ich wissen!) Die Herren sagen selbst immer, der Erfolg des Unterrichtes im Deutschen in der Volksschule sei illusorisch, es werde nichts gelernt und es sei unmöglich dort Deutsch zu erlernen. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: V Kranju ne!) Nun haben Sie einen Lehrer, der den Beweis geliefert hat, daß, wenn der Lehrer mit Liebe den Gegenstand behandelt, auch die Schüler etwas lernen, gleichzeitig haben Sie aber auch den Beweis, daß man ungeachtet dessen, daß auch etwas Deutsch gelernt wird, in den übrigen Fächern durchaus nicht zurückbleiben muß. Und gerade bezüglich der übrigen Fächer zeigte sich hier ein lebhafter Contrast: in der einen Classe war eine gewisse Schläfrigkeit, ein Mangel an Auffassungsvermögen zu beobachten, hier eine lebhaftere Theilnahme am Unterrichte, eine gewandte Ausdrucksweise im Slovenischen, eine halb acceptable Ausdrucksweise im Deutschen, was ja vollkommen natürlich ist, und gleichzeitig wurden die Schüler für das Studium am Gymnasium vorbereitet. So pflegt dieser Oberlehrer den Schülern beizubringen, daß sie sich schon in der Volksschule in den oberen Classen mit den Ausdrücken: Nominativ, Genitiv, Dativ, Accusativ, Masculinum, Femininum, Neutrum u. s. w. befreunden und sich auf diese Weise vorzüglich für den Unterricht in der latei-

nischen Sprache gleichsam spielend vorbereiten. Das waren die Gründe der Ernennung und ich kann mich nur freuen, daß ein so tüchtiger Pädagog für den Landeslehrath gewonnen wurde.

(Deželnega glavarja namestnik gospod Oton baron Apfaltrern prevzame predsedstvo. — Der Herr Landeshauptmann-Stellvertreter Otto Freiherr v. Apfaltrern übernimmt den Vorsitz.)

Deželni glavar:

Visoka zbornica! Oglasil sem se v splošni razpravi k besedi, ker je častiti gospod poslanec za mesti Kranj in Loka porabil to priliko, da je sprožil na me ostro pušico.

Čeravno je gospod poslanec dr. Tavčar znan kot dober strelec, moram vender reči, da me ta pušica ni zadela, me ni ranila, ker mene brani močen ščit, (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Kteri?“) ščit čiste in dobre vesti! (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.)

Ni treba, gospoda moja, da bi dokazoval, da je šola v Beli Peči javna ljudska šola, kakor vsaka druga na Kranjskem.

Kdor bi o tem dvomil, prepriča se lahko v uradnem izkazu deželnega šolskega sveta, v katerem se nahaja ta šola kot ljudska šola, katero obiskuje letos 145 otrok.

Če je pa šola v Beli Peči javna ljudska šola, velja zanjo isti šolski zakon, kakor za vse druge ljudske šole na Kranjskem in obstoje zanjo tudi isti postavni zastopi, kakor za druge ljudske šole.

Visoka zbornica bo meni torej gotovo pritrjela, da ima krajni šolski svet v Beli Peči iste postavne pravice in dolžnosti, in da se mora istotako spoštovati in upoštevati, kakor drugi krajni šolski sveti.

Od krajnega šolskega sveta v Beli Peči, katerega obstanek je torej postavno utemeljen, dobil sem sledečo uradno povabilo k slovesnemu otvorjenju ljudske šole v Beli Peči:

Guer Hochwolgeboren! Der ehrfurchtsvoll gefertigte Ortschulrath erlaubt sich Guer Hochwolgeboren zu dem am 9. September d. J. hier stattfindenden Schuleinweihungsfeste geziemend einzuladen.

Na to uradno povabilo bila je moja dolžnost se odzvati. O vseh tistih stvareh pa, katere g. poslanec dr. Tavčar omenja, da so se pred otvorjenjem šole pisale po nemških listih, o tem, da se je s slavnostjo hotela uprizoriti velikonemska demonstracija, da se je hotelo pokazati, kako se je okrepljenemški živelj na Kranjskem — to morem zatrjevati s častno besedo — mi ni bila znana niti ena beseda. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Dosti žalostno!“) To mi prav nič žalostno, ker ni moja dolžnost čitati vse nemške liste. (Poslanec dr. Tavčar ugovarja. — Abgeordneter Dr. Tavčar widerspricht.) Sicer pa prosim gospoda poslanca dr. Tavčarja, da me mirno posluša, kakor sem jaz mirno poslušal njegov govor in ako mi ima kaj ugovarjati, prosim ga, naj se pozneje oglasi k besedi in meni tisto popravi, kar misli, da sem napačno povedal.

Konstatovati moram le še enkrat, da meni o kaki proslavi nemškega sulferajna niti beseda ni

bila znana. Bival sem takrat na deželi na svojem domu; prišel sem kakor znano, vsak drugi dan v Ljubljano, da sem opravil svoj uradni posel, nisem pa imel časa tu čitati razne časnike. Doma vsaj sem živel kratki čas počitnic v božjem miru in pustil politiko in časnike na strani. Čital sem „Slovenca“ in včasih „Laibacher Zeitung“; o nameravani slavnosti nemškega šulferajna v Beli Peči pa v teh listih nisem nič našel. Kako se je vršila slavnost, slišal sem šele, ko sem par dni pozneje prišel v Ljubljano. Ako bi bil poprej vedel, da se bo otvoritev ljudske šole v Beli Peči porabila v proslavo nemškega šulferajna, odgovoril bi bil na povabilo bolj diplomatično. Tako pa sem ravnal bona fide in osobno se čutim žaljenega, ako bi mi kdo v tem oziru očital, češ, da sem vedoma hotel blagoslov božji klicati na velikomemško demonstracijo.

Ker gospod dr. Tavčar pravi, da sem klical blagoslov božji na šulferajnovno slavnost, povedal bom, kaj sem krajnemu šolskemu svetu v Beli Peči na njegovo povabilo odgovoril. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: Ali slovenski?) Odgovoril sem na nemško povabilo nemškega krajnega šolskega sveta v Beli Peči v jeziku, katerega isti razume, torej nemški. (Poslanec ekscelenca baron Schwegel: — Abgeordneter Excellenz Freiherr v. Schwegel: „Ganz correct!“ Poslanec Šuklje: — Abgeordneter Šuklje: „Ima prav!“) in sicer sledeče: „Ortschulrath Weissenfels — Begrüße die Eröffnung der neuen Schule mit den besten Wünschen für das segensreiche Wirken derselben.“

Gospoda moja, ali ne bo vsak pošten človek želel novootvorjeni šoli božji blagoslov in ali naj bi bil jaz morebiti, ker je šola nemška, moral želeti, da naj rodi slab sad? (Odobranje na levi in desni. — Zustimmung auf der Linken und Rechten.) Mislim torej, da je bila želja izražena v besedah „segensreiches Wirken“ popolnoma umesna. To šolo je pri otvorjenji katoliški duhovnik blagoslovil in pri pridigi izrekel gorko željo, da naj dobro uspeva v korist mladine in cele občine, mislim torej, da sme to tudi želeti vsak drug pošten katoličan in Slovenec. (Odobranje na levi. — Beifall links. — Poslanec Pakiž: — Abgeordneter Pakiž: „Tako je!“ — Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Pakiž, stopite na stran, vsaj tega tako ne razumete.“ — Smeh v središču in ugovor na levi in desni. — Heiterkeit im Centrum und Widerspruch auf der Linken und Rechten. — Poslanec Pakiž: — Abgeordneter Pakiž: „Morebiti toliko, kakor Vi ali še več, gospod doktor!“)

Gospod poslanec Pakiž nepristransko sodi o tej stvari, katero dobro razume.

Gospod poslanec dr. Tavčar je porabil primeru in je vprašal, kaj bi se bilo zgodilo, ako bi se ustanovila kje na Kranjskem slovenska šola in bi imeli nemškega deželnega glavarja, ali bi bil ta tudi s prijazno besedo pozdravil otvorjenje šole. Jaz menim, da bi bil to gotovo storil, ako bi hotel spoštovati zahteve uljudnosti in enakopravnosti.

Tudi jaz hočem porabiti slično primeru, da gospodom pokažem, kako krivično in nedosledno sodijo v tej zadevi.

Recimo, da se kje na Spodnjem Štajerskem otvori slovenska šola. Dotični krajni šolski svet je tako uljuden, da povabi deželnega glavarja štajerskega, naj se udeleži otvoritve. Morebiti se je ne bode osobno udeležil, ali kolikor poznam deželnega glavarja štajerskega, visoko izobraženega in uljudnega gospoda, sem prepričan, da se bo gotovo za povabilo prijazno zahvalil. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Slovenski seveda!“) in bode gotovo tudi željo izrekel, da bi ta šola prav dobro uspevala in dober sad rodila. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Gotovo v slovenskem jeziku!“) V katerem jeziku bi odgovoril, ne vem, le toliko vem, da bi gotovo prijazno odgovoril.

Sedaj pa jaz vprašam gospoda poslanca dr. Tavčarja in somišljenike njegove, ali bi oni smatrali, da je ta korak deželnega glavarja štajerskega korekten ali pa breztakten. (Odobranje na levi in desni. — Beifall auf der Linken und Rechten.) in ali ne bodo priznali, da se je štajerski deželni glavar v tem slučaju ravnal po načelih enakopravnosti. Jaz mislim, da gospod dr. Tavčar gotovo ne bo rekel, da je štajerski deželni glavar žalil nemški narod s tem, da je pozdravil ustanovitev slovenske ljudske šole.

Dobro! pa ugovarjalo se mi bo, da bodo deželnega glavarja štajerskega obsojali njegovi pristaši, članovi nemško-liberalne večine, iz katere je izvoljen, da ga bodo gotovo ti napadali in da bodo ravno tako nemški listi po njem udrihali.

Gospoda moja, zatrjujem Vas, da bi se nihče na njegovem postopanju ne spodtkikal, in prepričani bodite, če bi vender kak nemški šovinist mu ta korak v kakšnem lističu očital, da bi ga takoj nemški listi desavuirali in ravno tako bi Slovenci padli čez dotični list.

Na Štajerskem, kakor priznavate, bi smel torej deželni glavar enakopravnost izvrševati nasproti Slovincem; kar pa je prav za enega, mora biti prav tudi za drugega. Če bi bilo prav, da deželni glavar štajerski spoštuje pravice slovenskega življa na Štajerskem in izvršuje enakopravnost, potem je vender tudi prav, da deželni glavar na Kranjskem, ker je deželni glavar cele kronovine, spoštuje pravice Nemcev, če jih je tudi malo v deželi. Če hočemo, da se spoštujejo naše pravice, moramo v prvi vrsti sami biti pravični. (Odobranje na levi in desni. — Beifall auf der Linken und Rechten.)

Sedaj pa pride tisti nesrečni šulferajn na vrsto. Ja, kaj pa je prav za prav gledé ljudske šole v Beli Peči zakrivil? Na to vprašanje moram odgovoriti, da je dal 5000 gld. podpore za zgradbo te šole.

Občina Bela Peč je jako revna. Vsega davka, skupaj s tem, kar pripada na graščino in fužine, plačuje na leto 1400 gld. Vprašam Vas, kako bi se bili mogli pokriti za tako malo občino ogromni troški te šolske zgradbe, ki znašajo 11.314 gld. Koliko priklade bi bila občina morala leta in leta plačevati, predno bi se mogli ti troški pokriti!

Visoki deželni zbor je res v eni zadnjih sej dovolil za zdaj podporo 200 gld. za to šolsko zgradbo, pa kaj je podpora 200 gld. nasproti svoti 11.314 gld.! Ali se torej ne mora priznati, da je nemški šul-

ferajn občini jako ustregel, ko je za to šolo podaril 5000 gld.? Kaj pa je s tem škodoval Slovincem? Bela Peč je nemška občina, to mora priznavati vsakdo in temu se ne da ugovarjati. Nasproti nemški šoli v Beli Peči se še ni nihče oglasil in ako bi ne bilo prav, da je šola tam nemška, bi se bil gospod poslanec dr. Tavčar gotovo že oglašil proti temu. Že takrat, ko sta bila v deželnem odboru dr. Bleiweis in dr. Zarnik, katerima se gotovo ne more očitati narodna malomarnost, dopisovalo se je uradno tej občini v nemškem jeziku, ker je občina nemška. Če je torej nemški šulferajn pomagal pri poznanju nemški šoli, to za Slovence ni nobena nevarnost.

Sicer pa še enkrat ponavljam, da meni ni bilo o slavnosti nemškega šulferajna in o kaki velikonemški demonstraciji prav nič znano; faktum je le, da sem bil k otvoritvi šole uradno povabljen. Če sem na to uradno povabilo tudi uljudno odgovoril, mislim in sodim, da je bilo to prav. Skorej sem pa tudi mnenja, da bi gospod dr. Tavčar sam, ako bi bil on namestu mene deželni glavar in bi bil uradno povabljen k otvoritvi šole v Beli Peči, in ne bil kakor jaz ničesar ne vedel, da se namerava kaka demonstracija, da bi se bil morebiti tudi on hotel pokazati kot pravičnega, objektivnega in uljudnega deželnega glavarja.

Troški šolske zgradbe v Beli Peči znašajo, kakor sem že omenil, 11.314 gld. V pokritje teh stroškov dal je nemški šulferajn podporo 5000 gld. in dežela Kranjska dosedaj 200 gld. Občina si je izposodila v ta namen 2500 gld. Torej je znesek pokritja 7700 gld. in ostane še primanjkljaj 3614 gld., katere mora občina plačati z visoko priklado. Ako se pogledajo ti zneski, ali ne bode vsak privoščil ubogi občini tistih 5000 gld. podpore, tem bolj, ker vsled tega šulferajn nema nobenega vpliva na to šolo, kajti vplivati imajo na šolo jedino le kompetentne šolske oblasti.

Nemški šulferajn ne stavi nobenega drugega pogoja, kakor da, če bi šola enkrat nehala biti nemška, se mu mora vrniti denar. To je pa čisto naravno, da nemški šulferajn ne daje podpore za slovensko šolo, kakor jo družba sv. Cirila in Metoda ne daje za nemško šolo. Gospod poslanec dr. Tavčar ni omenil kočevske šole (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Iz tega vidite, kako sem pravičen!“) in zato sem mu hvaležen. Slišal sem pa, da so me v listih, na katere on jako vpliva, napadali tudi zaradi kočevske šole. Bral tistih napadov sicer nisem, da vsaj gospodom veselje uničim, če mislijo, da me s tem strašno jezijo. (Veselo na levi. — Heiterkeit links.) Slišal sem pa, da so hudo kritikovali, da sem pozdravil otvoritev šole v Kočevju.

Ta stvar je bila tudi čisto naravna. Prišla je iz Kočevja deputacija z županom na čelu k meni in me je povabila, da se udeležim slavnostnega otvorjenja tamošnje šole. Šel nisem tje, pisal sem pa ter izrekel željo, da naj Bog da srečo in dober uspeh novootvorjeni šoli. To je bilo vender popolnoma korektno. Če je bilo pa to korektno, zakaj me zaradi tega v listih napadate? (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Vsaj Vas za-

radi tega ne napadamo!“) Tukaj ne, ampak v Vaših listih sem bil napaden. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Če jih ne berete, kako pa veste, kaj je bilo v listih?“) Vsaj sem že rekel, da sem to od drugih slišal.

Jaz mislim, da je s tem dokazano, da je bilo moje postopanje v obeh zadevah tako, da ne zaslužim nobene graje, ker sem moral tako ravnati, kakor sem ravnal, in da je torej očitanje gospoda dr. Tavčarja neopravičeno. Zagotavljam gospodo, da nikdar ne bom storil koraka, katerega bi se moral sramovati kot Slovenec, povdarjati pa moram, da sem odkrito in odločno kazal svoje narodno mišljenje v časih, ko je bilo težavneje kazati se narodnjaka kakor sedaj in ko so se tisti, ki so imeli ta pogum, preganjali, sovražili in zasmehovali. Vprašajte le na Gorenjskem in prepričali se bode, da je resnica kar govorim. Danes so razmere drugačne, dosegli smo vsaj na Kranjskem veliko, kar smo tistikrat glede narodne enakopravnosti želeli. Zahtevali smo, da se ljudsko-šolstvo postavi na narodno podlago in dosegli smo to na Kranjskem, dosegli smo, da se po uradih zlasti pri sodnjah večinoma uraduje v slovenskem jeziku, in dosegli smo, da pri nas imajo Slovenci v avtonomnih zastopih večino. Ali se je nam res še bati za naš narodni obstanek. Za-to ne smatram potrebno, da bi zdaj še vedno stal na strani opozicije, ter silil z glavo skozi zid. S tem sklenem in se nadjam, da mi gospodje, ki pravično in nepristransko sodijo, ne bodo mogli očitati to, kar mi je očital gospod poslanec dr. Tavčar. (Zivahno odobravanje na levi in desni. — Lebhafter Beifall links und rechts.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Bevor ich dem nächsten vorgemerkten Herrn Redner das Wort ertheile, erlaube ich mir eine Bemerkung zu machen. Der Zuruf, welchen der Herr Abgeordnete Dr. Tavčar gegenüber dem Herrn Abgeordneten Patiz gemacht hat, ist ein beleidigender, und ich kann nicht umhin, hierüber, daß dieser Zuruf gemacht wurde, mein Bedauern auszusprechen und zu bemerken, daß eine disciplinäre Controle über die nationale Haltung eines Genossen nicht in den Landtagsaal gehört, am allerwenigsten aber, wenn dies in einer Form stattfindet, welche für den Betreffenden beleidigend ist.

Als nächster Redner ist der Herr Abgeordnete Dr. Schaffer vorgemerkt; ich ertheile ihm das Wort.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Es gehört seit einer Reihe von Jahren zu den Gepflogenheiten der Landtagsession, daß bei der Berathung des Voranschlags des Normalerschulfonds eine größere Debatte sich entwickelt, die sich aber, wie die heutige, nicht so sehr als eine Schuldebatte, sondern als eine politische Debatte charakterisiren läßt. Bei dieser Gelegenheit kann man aber auch die Wahrnehmung machen, daß die Debatte unter den Gesichtspunkt einer politischen Debatte genommen, ich möchte sagen, von

Jahr zu Jahr im Stoffe einschrumpft. Dies war auch heute zu bemerken, wo zwei Redner unsere Schulzustände vom politischen Standpunkte aus betrachtet haben, aber trotz der von mir gerne anerkannten Geschicklichkeit im Auffinden von Beschwerden nur sehr minime Gravamina zur Sprache zu bringen in der Lage waren. Der geehrte erste Herr Redner hat sich in seinen Bemerkungen nach zwei Richtungen verbreitet, indem er zunächst davon gesprochen hat, daß die Lehrerschaft in einer gewissen sehr bedenklichen Abhängigkeit sich befindet, während der zweite Gegenstand seiner Ausführungen eine Legatsangelegenheit anlangend die Schulen in Rassenfuß und Landstraß betroffen hat. Was die Abhängigkeit der Lehrer betrifft, so hat schon der Herr Landespräsident die bezüglichlichen Bemerkungen dahin richtig gestellt, daß von einer gewissen Abhängigkeit des Lehrerstandes unter allen Umständen gesprochen werden muß, wenn nicht die Disciplinlosigkeit eine allgemeine werden soll. Ich will übrigens auf diese Frage nicht weiter eingehen, sondern nur kurz folgendes zu bedenken geben: Sehen wir uns die thatsächlichen Verhältnisse im Lande an, und wir werden finden, daß die Freiheit der Lehrerschaft im öffentlichen Leben bei uns vielleicht bedeutend größer ist, als in der Mehrzahl der andern Länder. Unsere Lehrer sind in der Lage sich vollkommen frei an den Wahlen und anderen politischen Acten zu betheiligen, und sie thun es auch in einem Umfange, welcher alles andere eher beweist, als daß diese Herren bezüglich der Ausübung ihrer staatsbürgerlichen Rechte in irgendeiner Abhängigkeit sich befinden. Es ist auch die Bemerkung gemacht worden, diese Abhängigkeit sei für einen Lehrer etwas Unwürdiges. Nun, darüber lassen sich jedenfalls streiten, was geeignet ist, das Ansehen der Lehrer zu erhöhen oder zu erniedrigen, nur möchte ich zu bedenken geben, daß wenn der Lehrer von seinen staatsbürgerlichen Rechten einen übermäßigen Gebrauch macht, sich allzu eifrig dem politischen Getriebe in die Arme wirft, als Agitator auftritt und im Vordergrund der politischen Parteikämpfe steht, dies meiner Ansicht nach seinem Ansehen jedenfalls nur abträglich ist, denn dies bringt ihn um jene Liebe und jenes Vertrauen, welches dem Lehrer seiner humanen Stellung entsprechend seitens aller Theile der Bevölkerung seines Sprengels zukommen sollen. Dies glaubte ich in Bezug auf die Abhängigkeit und Würde des Lehrerstandes bemerken zu sollen.

Was die Frage des betreffenden Legates betrifft, so ist es klar, daß man, wie bereits von Seite des Herrn Vertreters der hohen Regierung betont worden ist, den Wortlaut des Stiftbriefes kennen müßte, um sich ein richtiges Urtheil bilden zu können. Aber eines kann ich schon jetzt sagen: der edle Zweck des Legates ist auch von dem ersten Herr Redner anerkannt worden und ich kann getrost behaupten, daß diesem ausgezeichneten Manne, meinem verehrten verstorbenen Freunde Hotischevar bei seinen Stiftungen gewiß nichts ferner gelegen ist, als Germanisirungszwecke, was ein jeder, der ihn gekannt hat, bestätigen wird; er hatte weder Lust noch Absicht, auch nur einen einzigen Slovenen seiner Nation untreu zu machen, wohl aber war er, sowie viele andere echte und rechte Slovenen; von der Zweckmäßigkeit überzeugt, daß neben der Kenntnis der Muttersprache auch die Kenntnis der deutschen Sprache in möglichster Ausdehnung den Landeskindern vermittelt

werde. Das war der Zweck anderer Legate und war wohl auch der Zweck des in Rede stehenden Legates. — Und noch etwas möchte ich mir auf Grund von bekannten Thatfachen zu bemerken erlauben. Offiziell wird der deutsche Unterricht nur an drei- und vierklassigen Schulen gepflogen, aber es gibt auch Gemeinden, die ein- und zweiklassige Schulen besitzen, die sich seit Jahren mit allen Mitteln, aber leider vergeblich darum bemühen, auch einen gewissen deutschen Unterricht zu erhalten. Es ist also unrichtig, daß die bäuerliche Bevölkerung dort, wo es sich nicht um den unmittelbaren Übergang der Schüler in Mittelschulen handelt, kein Bedürfnis nach dem deutschen Sprachunterrichte fühlt; sie empfindet dieses Bedürfnis sehr wohl, indem sie auf Grund von concreten Thatfachen weiß, daß sonst zahlreiche Gemeindeangehörige wegen Unkenntnis der deutschen Sprache in ihrem Fortkommen behindert werden. Solche Gemeinden, welche sich um die Einführung des deutschen Unterrichtes seit Jahren bemühen, existiren in größerer Anzahl. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Zum Beispiele?“) Dies habe ich mir nur zur Constatirung der richtigen Strömung in der Bevölkerung vorzubringen erlaubt.

Der zweite Redner, nämlich der Herr Abgeordnete für Krainburg-Lach hat sich, was die Beaufsichtigung des Lehrerstandes anbelangt, den Ausführungen des ersten Herrn Redners angeschlossen und von einer Schulaufsicht gesprochen, die nach anderen Principien eingerichtet sein müßte, wie die jetzt bestehende. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Das habe ich gar nicht gesagt!“) Ich glaube nicht zu irren. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Ne, ravno narobe; proti temu sem se izrekel!“) Ich kann das im Momente natürlich nicht sicherstellen, werde aber aus dem stenographischen Protokolle constatiren, ob ich richtig verstanden habe oder nicht — wenn die Sache bis dahin nicht das Interesse verliert. Übrigens ist das kein wesentlicher Punkt seiner Ausführungen. Ebenso brauche ich auf eine zweite Partie seiner Rede, welche sich darauf bezogen hat, daß zum Zwecke der Remuneration des Unterrichtes in der zweiten Landessprache eine Post ins Budget eingestellt werden soll, nicht einzugehen, da sich hierzu in der Spezialdebatte die Gelegenheit finden wird, indem ein anderer verehrter Herr Landtagsgenosse in dieser Beziehung einen auf den Gegenstand abzielenden Antrag einbringen dürfte. Es ist von einer umfangreichen Zuschrift die Rede gewesen, die in dieser Beziehung vom Landes Schulrathe an den Landesausschuß gerichtet worden sein soll, worin angeblich mit einer gewissen Wärme, mit einem Aufwande von Begeisterung, für diese Post eingetreten und ein diesbezügliches Verlangen gestellt wurde. Ich bin nicht der Referent über diesen Gegenstand im Landesausschuße, mir liegen auch die Acten im Wortlaute nicht vor, aber es ist mir noch ganz gut erinnerlich, daß dies eine in einem kühlen, geschäftsordnungsmäßigen Tone gehaltene Zuschrift war, wovon zwei oder drei Zeilen dieser Post gewidmet waren. Wenn ich nicht irre, so war darin gesagt, es sei nach einiger Unterbrechung am Platze, diese Post wieder einzustellen, von einer intensiven Befürwortung war also nicht die Rede, übrigens werde ich die Gelegenheit haben, auf diesem Punkte allenfalls noch zurückzukommen.

Zum Schlusse hat der Herr Abgeordnete für Krainburg noch eine mythologische Excursion gemacht, wobei ich mit Vergnügen seine eingehende Kenntnis der deutschen Mythologie wahrgenommen habe, nur muß ich bemerken, daß das phantasievolle von ihm entworfene Bild mit der Wirklichkeit durchaus nicht übereinstimmt, da die Berathungen im Landesauschusse durchaus nicht so phantasievoll, sondern ganz nüchtern vor sich gehen. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Götter gibt es darin wenige, das ist wahr!“)

Bevor ich diesen Theil meiner Bemerkungen schließe, sei mir noch ein Wort über das ominöse Weissenfeller Telegramm des Herrn Landeshauptmannes gestattet. Hierüber hat sich der Herr Landeshauptmann bereits selbst soweit ausgesprochen, daß ich, der ich nicht berufen bin, für ihn einzutreten, mich ganz kurz fassen kann und ich komme nur deshalb darauf zu sprechen, weil die Sache doch eine gewisse Bedeutung hat und mich als deutschen Krainer interessirt.

Ich anerkenne, daß beide Herren Redner, welche die Debatte eröffneten — vielleicht im Gegenjaze zu anderen Jahren — heute mit einer anerkennungswerten Ruhe gesprochen haben; aber als der Herr Abgeordnete für Krainburg auf dieses Thema zu sprechen kam, da hat er sofort angekündigt, daß es sich hier um eine Sache handle, die man mit einer gewissen Leidenschaftlichkeit auffassen müsse. Nun die Folgen davon haben wir auch gleich gesehen: denn während er früher in sachlicher Weise sprach, hat ihm von diesem Momente an die Leidenschaftlichkeit wirklich einen Streich gespielt und ihn blind gemacht, wie eben die Leidenschaft immer blind macht. Ist es denn, meine Herren, nicht leidenschaftlich und blind, wenn man dem Herrn Landeshauptmann zusetzt, er solle der Bevölkerung einer deutschen Gemeinde gegenüber und gegenüber der betreffenden Schulbehörde die allerprimitivsten Pflichten der Artigkeit verletzen? Eine Unart soll der Herr Landeshauptmann einer Gemeinde gegenüber, die ihn in der freundlichsten Weise zu einem Schulfeste eingeladen hat, nur deshalb begehen, weil die Gemeinde deutsch ist? Dagegen muß ich im Namen meiner deutschen Landesgenossen auf das feierlichste protestiren, daß man dem Herrn Landeshauptmann daraus ein Verbrechen zu machen sucht, daß er einer deutschen Gemeinde gegenüber höflich gewesen ist, wie er es selbstverständlich jederzeit auch den slovenischen Landesgenossen gegenüber ist. Und ebenso kann es nur ein Ausfluß blinder Leidenschaft sein, wenn man sagt, es sei ein Verbrechen, auf diese Schule den Segen Gottes herabzulassen. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Na to slavnost sem rekel!“) Der Herr Landeshauptmann hat nicht die „slavnost“, sondern die Schule gemeint, und schließlich, wenn er auch die „slavnost“ im Auge gehabt hätte, so war es eine „slavnost“ anlässlich der Eröffnung der Schule. Ich hätte das Verlangen des Herrn Vorredners vielleicht doch begriffen, wenn die ominöse Schule an einem Orte sich befände, wo deutsch und slovenisch an der Schneide sich bewegt, wenn der deutsche Schulverein dort nach seiner Meinung slovenische Kinder hätte entnationalisiren wollen. Aber hier handelt es sich um eine kerndeutsche Gemeinde, die seit jeher deutsch war; wie kann man sich also wundern, daß der Herr Landeshauptmann, der in seiner Function als solcher eine

unparteiische Stellung einnehmen und der unbefangene Schützer und Wächter der Rechte der ganzen Bevölkerung des Landes sein muß, ohne Unterschied, ob sie deutsch oder slovenisch ist, einer deutschen Gemeinde gegenüber höflich war.

Damit, glaube ich, den Gegenstand von meinem Standpunkte als deutscher Krainer genügend besprochen und beleuchtet zu haben.

Nach diesem politischen Excurse möchte ich noch einen kleinen Theil meiner Ausführungen wirklichen Schulfragen vom pädagogischen Gesichtspunkte aus widmen. Der erste Punkt, den ich hiebei vorbringen will, betrifft unsere deutschen Volksschulen in Laibach, diese haben ihre Existenzberechtigung, glaube ich, vollständig bewiesen und ich spreche daher über diesen Gegenstand nur von dem Gesichtspunkte der Unterbringung dieser Schulen. Es ist dies ein Thema, welches in rein sachlicher Weise von den Mitgliedern des hohen Hauses mit dem größten Interesse behandelt zu werden verdient. Ich hatte vor zwei oder drei Jahren die Gelegenheit, mich über die Unterbringung des weiteren auszulassen, weshalb ich mich heute umso mehr auf die diesbezüglichen Bemerkungen beziehen kann, als dieser Gegenstand namentlich den Herrn Collegen, die im Gemeinderathe sitzen, ohnehin genügend bekannt ist. Es unterliegt gar keinem Zweifel, daß diese Schulen in vollkommen ungenügender, ja sanitätswidriger Weise untergebracht sind; bei der Knabenschule aber tritt noch der weitere Uebelstand hinzu, daß die Classen in zwei oder drei verschiedenen Häusern vertheilt sind, was vom Standpunkte der Disciplin der allergrößte Uebelstand ist. Ich weiß, daß von Seite der competenten Schulbehörden, namentlich auch von Seite des Stadtschulrathes, mit Eifer nach passenden Localitäten in Privathäusern gesucht worden ist; ich anerkenne gerne diese Bemühungen, wie ich überhaupt an dem guten Willen des Stadtschulrathes nicht zweifle; aber mittlerweile sind darüber Jahre vergangen und es hat sich gezeigt, daß es nicht möglich ist, diesen Schulen im Mietwege eine passende Unterkunftsstätte zu verschaffen, weshalb es meiner Ansicht nach an der Zeit ist, der Frage eines Neubaus für diese Schulen näher zu treten. Ich erlaube mir daher, nachdem ich in dem Augenblicke in der erfreulichen Lage mich befinde, alle competenten Factoren, den Herrn Vorsitzenden des Stadtschulrathes, den des Landeschulrathes und den Herrn Schulreferenten der Landesregierung hier gegenwärtig zu sehen, die Anfrage zu richten und im Interesse der Sache um freundliche Beantwortung derselben zu bitten: Wie steht es mit den Plänen für die Unterbringung dieser Anstalt, wird gebaut werden, hat man nach Baupläzen gesucht? Ich bitte nur zu bedenken, daß selbst in dem Falle, als die Sache schon soweit gediehen sein sollte, doch noch 2–3 Jahre vergehen werden, bis das Beziehen der neuen Localitäten möglich sein wird. Es ist demnach gewiß kein unbilliges Verlangen, wenn ich im Namen der deutschen Bevölkerung von Laibach nachdrücklich die competenten Factoren bitte, dieser Frage endlich einmal ihre vollste Aufmerksamkeit zu schenken und durch den Bau einer neuen Unterkunftsstätte für diese Schulen Abhilfe zu schaffen. Sie wissen, meine Herren, wie oft Gemeinden auf dem Lande genöthigt werden, für die Herstellung von Schulgebäuden ungeheure Opfer zu

bringen, auch die Stadt Laibach thut es, aber die Bevölkerung der Stadt hat auch den Anspruch darauf, daß die Schulen in einer der Landeshauptstadt würdigen Weise untergebracht werden.

Zum Schlusse möchte ich mich noch zu einer anderen Schulfrage wenden.

Meine Herren! Die Eröffnung der Unterkrainer Bahnen hat neben verschiedenen Vortheilen, die sie uns geboten hat, uns auch in die Lage versetzt, mit dem Unterlande, welches früher für uns eine Art terra incognita war, in regeren Verkehr zu treten. Jetzt haben wir Gelegenheit die Verhältnisse im Unterlande, speciell auch in Gottschee, genauer kennen zu lernen. Wie wahrscheinlich andere Herren Collegen bin ich ebenfalls, seitdem die Bahn eröffnet wurde, viel öfter ins Gottscheer Land gekommen. Bei dieser Gelegenheit habe ich auch Anlaß genommen, mich über eine Schule, die in diesem hohen Hause wiederholt Gegenstand von Erörterungen gewesen ist, nämlich über die Schule in Suchen, genauer zu informiren. Ueber diese Frage ist in früheren Sesssionen vieles gesprochen worden, was mir nicht ganz einleuchtend war; ich habe damals die factischen Verhältnisse nicht so genau gekannt, um mir ein richtiges Bild über die dortigen Zustände zu machen und um beurtheilen zu können, wie die Dinge in Suchen in das richtige Geleise gebracht werden könnten. Jetzt aber bin ich also dieser Angelegenheit örtlich in die Nähe gerückt und war bald in der Lage, mich allseitig zu informiren. Was ich nun hierüber vorbringe, beruht auf durchaus verlässlichen, den Thatsachen entsprechenden Daten.

Bevor ich aber auf die Besprechung der Schulverhältnisse in Suchen näher eingehe, möchte ich noch eine Frage, die hier schon des öfteren ausführlich erörtert worden ist, kurz streifen, nämlich die Populationsverhältnisse in Suchen. Ich habe das Repertorium über die letzte Volkszählung nicht zur Hand, aber wir alle wissen, daß die Majorität der Bevölkerung deutsch ist. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Ni res!“) Ich bitte, diese deutsche Majorität ist vorhanden, aber ich lege kein Gewicht darauf, weil dieser Umstand allein nicht entscheidet, indem Sie wissen, daß es Sache der Eltern und Vormünder als der gesetzlichen Vertreter der Kinder ist, darüber zu entscheiden, in welche Schule sie die Kinder schicken wollen. Zugleich ist es eine unanfechtbare Thatsache, daß die heutige Schule in Suchen von einer bedeutend größeren Anzahl von deutschen als slovenischen Kindern besucht wird. Das ist heute der Fall unter Verhältnissen, die für den Besuch der deutschen Abtheilung nicht günstig sind, und trotzdem ist, ich wiederhole es, die slovenische Abtheilung minder besucht.

Diese Schule in Suchen ist in mehr als einer Richtung ein Unicum. Sie wissen zum Theil aus den Verhandlungen früherer Zeiten, daß die Einrichtung, wie sie an der Schule von Suchen bestehen sollte, auf einen Erlaß des Landes Schulrathes vom Jahre 1883 zurückzuführen ist. Wenn man die Schule in Suchen in ihrer Entwicklung und Wirksamkeit betrachtet, so kommt man jedoch zu der eigenthümlichen Wahrnehmung, daß die Ausföhrung des Erlasses des Landes Schulrathes vom J. 1883 überhaupt erst im J. 1891 in Angriff genommen worden ist; es sind also 8 Jahre verflossen, bis man überhaupt angefangen hat den Erlaß auszuführen,

wirklich ausgeführt ist er aber noch heute, also nach 12 Jahren, noch immer nicht. Es handelt sich hier um Anordnungen der unteren politischen Behörde, der Bezirkshauptmannschaft, des Bezirks Schulrathes, des Landes Schulrathes, des Ministeriums; es gab Commissionen und Inspectionen, aber die Localfunctionäre in Suchen haben es durch 12 Jahre lang nicht der Mühe wert gefunden, das, was der Erlaß vom J. 1883 statuirt, zur Wahrheit zu machen. Das ist doch ein Unicum, daß man in Oesterreich den strictesten Aufträgen der Behörden 12 Jahre hindurch sich mit solchem Erfolge zu widersetzen vermag.

Was für Anordnungen hat dieser Erlaß treffen wollen? Dieser Erlaß hat die Verfügung getroffen, daß die Schule in Suchen zwei Abtheilungen haben solle, eine deutsche und eine slovenische; in der deutschen Abtheilung soll deutsch, in der slovenischen slovenisch unterrichtet werden, in Wirklichkeit aber wird in der deutschen Abtheilung fast nur oder vielfach slovenisch unterrichtet, was namentlich beim Religionsunterrichte der Fall ist. Wie kommt man aber zum slovenischen Unterrichte an der deutschen Abtheilung? Wenn man darnach fragt, so heißt es: Die Kinder verstehen eigentlich nicht genug deutsch, den slovenischen Vortrag verstehen sie etwas besser, ergo muß slovenisch vorgetragen werden. Und dann sagt man weiter: es sind keine deutschen Kinder da, sondern lauter slovenische Kinder, also braucht man eine nur slovenische Schule. Woher kommt es, daß man sich zu diesem Trugschlusse verleiten läßt? Das kommt daher, weil der betreffende Lehrer, den ich zwar nicht kenne und der in pädagogischer Hinsicht vielleicht ganz ausgezeichnet sein mag, die eine Eigenschaft nicht hat, daß er den Gottscheer Dialect verstehen würde. Das ist aber für den Lehrer an der deutschen Abtheilung unbedingt nothwendig und auch der Katechet muß diesen Dialect verstehen, sonst ist er nicht in der Lage die Kinder in den Religionsunterricht in deutscher Sprache einzuföhren. Das ist ja ganz klar: so gut man den Schluß machen kann: der Lehrer muß in Suchen slovenisch verstehen — weil ihm nämlich die Kenntnis des Gottscheer Dialectes mangelt, ebenso gut könnte man ganz deutsche Schulen im Gottscheer Bezirke escamotiren und sagen: an der Schule in Mösel oder wo immer verstehen die Kinder den hochdeutschen Unterricht nicht sofort, also errichten wir dort eine slovenische Schule! Der Lehrer hat also, da das nothwendigste Requisite nicht, und ich begreife nur nicht, daß das von den Schulbehörden nicht schon längst wahrgenommen worden ist. Wir haben jahrelang hier in diesem hohen Hause Streitigkeiten wegen dieser Schule gehabt, in der Bevölkerung hat darüber Unfrieden geherrscht, und doch sieht man, daß die ganze Suchener Schulfrage bei einigem guten Willen und bei Erfüllung der primitivsten Anforderungen durch den Lehrer in 14 Tagen in einer Weise hätte erledigt werden können, die für die deutsche und slovenische Bevölkerung gleich gerecht wäre. Man errichte dasjenige, was als den factischen Bedürfnissen entsprechend errichtet werden muß: für die deutschen Kinder eine deutsche, für die slovenischen Kinder eine slovenische Abtheilung. Dabei wäre nur noch die Aenderung wünschenswert, daß an dieser Schule ein zweiter Lehrer angestellt würde. Dieser Nothwendigkeit wird man ohnehin in keinem Falle entgegen können und es

handelt sich also nicht einmal um eine Kostenfrage; die Zahl der Kinder ist nämlich so groß, daß ein zweiter Lehrer unter allen Umständen wird angestellt werden müssen. Die Lösung der Frage ist sonach ganz einfach die: man gibt für die deutsche Abtheilung einen Lehrer nach Suchen, der den Gottscheer Dialect versteht und einen Lehrer für die slovenische Abtheilung, der selbstverständlich gut slovenisch kann. Von mir aus könnte man auch den obligaten oder wenigstens den unobligaten Unterricht in der zweiten Landessprache an den beiden Abtheilungen einführen, und in ein paar Wochen ist dann die ganze Suchener Schulfrage nach dem Grundsatz: *suum cuique* in der einfachsten Weise aus der Welt geschafft. (Pohvala na desni. — Beifall rechts.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Der Herr Landespräsident hat sich zum Worte gemeldet. Ich ertheile ihm dasselbe.

K. k. Landespräsident Freiherr v. Hein:

Die Ausführungen des Herrn Vorredners veranlassen mich zu folgenden Bemerkungen: Es ist ganz richtig, was bezüglich des Zustandes der deutschen Schulen in Laibach bemerkt worden ist, daß deren Unterbringung den sanitären Anforderungen nicht entspricht. Diesen Gegenstand hat der Stadtschulrath wiederholt in Erwägung gezogen und hat sich, ich glaube einstimmig, dahin ausgesprochen, daß für die Unterbringung dieser Schulen in anderer Weise gesorgt werden soll. Der Landesschulrath hat sich ebenfalls mit dieser Frage beschäftigt und hat an den Stadtschulrath Weisungen ergehen lassen, für die Beseitigung der Uebelstände Abhilfe zu schaffen. Daß aber der Landesschulrath bisher noch nicht mit größerer Energie vorgegangen ist, dafür war der Umstand maßgebend, daß mit der Evacuierung des alten Spitals die Stadtgemeinde in den Besitz gewisser Räumlichkeiten kommen wird, und dann die Lösung der Unterbringungsfrage mit einem bedeutend geringerem pecuniären Aufwande möglich sein wird, als in dem gegenwärtigen Momente. Das war der Grund, daß der Landesschulrath in dieser Frage bisher etwas cunctatorisch vorgegangen ist. Ich glaube, daß es in der Folge möglich sein wird zu einem günstigen Resultate zu gelangen und die Schulen in einer Weise unterzubringen, wie sie wenigstens den dringendsten sanitären Anforderungen entspricht. Der Moment, wo es möglich sein wird das neue Spital zu beziehen, liegt nicht mehr fern, dann wird die Stadt selbst die Hand dazu bieten, daß in dieser Richtung etwas geschehe und ich glaube, daß die Stadtvertretung sich gewiß nicht weigern wird, wenn der geeignete Moment kommt, das ihrige zu thun. Der Landesausschuß ist von dieser Überzeugung ausgegangen und hat bisher nur deshalb nicht strenger darauf gedrungen, weil die Evacuierung des Spitals und die damit zusammenhängende Verfügbarkeit der nöthigen Localitäten jenen Moment darstellt, wo diese Frage in befriedigender Weise gelöst werden kann. Jetzt wäre es vielleicht überflüssig, wollte man die Stadtgemeinde zu Ausgaben zwingen, die sich später vielleicht als nicht nothwendig herausstellen würden. So sehr ich

es bedauere, daß die fraglichen Schulen schon so lange schlecht untergebracht sind, glaube ich doch, daß dieser Standpunkt des Landesschulrathes mit Rücksicht auf die finanzielle Lage der Stadtgemeinde der richtige ist.

Was die Schule in Suchen betrifft, so unterliegt es gar keinen Zweifel, daß dort seit Jahren Mißstände bestehen und das endlich einmal Ordnung geschaffen werden muß. Der Landesschulrath hat in dieser Frage auch die Erweiterung der Schule ins Auge gefaßt und im Laufe des heurigen Jahres speciell den Landesschulinspector beauftragt, eine Inspection abzuhalten und hierüber aus eigener Anschauung Bericht zu erstatten. Nach diesem Berichte des Landesschulinspectors gibt es in der deutschen Abtheilung auf Grund freiwilliger Anmeldung durch die Eltern — ich bitte zur Kenntniss zu nehmen, daß dies auf freiwilliger Anmeldung seitens der Eltern beruht — 88 deutsche und 68 slovenische Kinder. Es unterliegt nun kaum einem Zweifel, daß auf die 156 Kinder zählende Schule unbedingt noch eine zweite Lehrkraft gehört. Hierüber sind die Verhandlungen mit dem Landesausschuße noch im Zuge, gleichzeitig aber wird die Frage in Erwägung gezogen, in welcher Art und Weise der Unterricht an dieser Schule geregelt werden soll; sollen zwei Parallelabtheilungen, eine deutsche und eine slovenische errichtet werden, wie sie jetzt de facto bereits bestehen, die sich aber nicht bewährt haben, oder soll gewissen Wünschen Rechnung getragen werden, welche auf den utraquistischen Unterricht in zwei Classen abzielen. Wenn übrigens in dieser Frage bisher noch nicht eine definitive Entscheidung getroffen worden ist, so liegt die Schuld zum größten Theile an der Bevölkerung selbst. Die Anschauungen derselben wechseln, resp. es sind dort zwei Parteien; die eine verlangt eine strenge Absonderung der Schüler nach den Sprachen in eine deutsche und eine slovenische Abtheilung, während die andere Partei eine directivmäßige zweiclassige Schule mit utraquistischem Unterrichte wünscht. Diese beiden Begehren werden an den Landesschulrath gestellt; aber kaum ist eine Petition da, unterschrieben von einer Menge von Leuten, in welcher um eine Trennung in sprachlich geschiedene Classen gebeten wird, so kommt eine Deputation oder es wird eine neue Eingabe überreicht, worin wieder gesagt wird: daß paßt nicht für uns, wir wollen in beiden Classen einen utraquistischen Unterricht haben. Und das Merkwürdige daran, was eben den Landesschulrath schwer klar sehen läßt, ist das, daß sehr viele Unterschriften der einen Eingabe sich auf der zweiten Eingabe wiederholen. Wenn also die Leute nicht einmal selber darüber im Klaren sind, so sind sie rein das Opfer einer Agitation. Heute verlangt man die deutsche Unterrichtssprache, in einer anderen Eingabe setzt man sich begeistert für die slovenische ein, nach einiger Zeit kommt wieder, sei es ein Schullehrer, sei es eine andere Persönlichkeit, die darüber nachgedacht hat und sagt: das paßt nicht, am besten wird in beiden Classen der utraquistische Unterricht sein; wie ein schwankendes Rohr im Winde sind die Leute bereit, in 14 Tagen für das Gegentheil zu petitioniren. Wenn man es mit zwei getrennten Parteien zu thun hätte, könnte man noch eine Entscheidung treffen, aber die Unterschriften wiederholen sich in den Eingaben; auf der einen stehen 40 Unterschriften, auf der anderen auch und 20 davon stehen

vielleicht auch auf der ersten Eingabe. So liegen also die Verhältnisse in Suchen, die eine Entscheidung erschweren; aber die Sache muß geregelt werden und wird im Lauf des heurigen Jahres geregelt werden, da für eine zweite Lehrkraft gesorgt werden muß. In dem Punkte aber muß ich dem Herrn Vorredner zustimmen, daß der zweite Lehrer des Gottscheer Dialectes mächtig sein muß, sonst kann er nicht seiner Aufgabe genügen.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Herr Abgeordneter Dr. Ritter v. Bleiweis hat auf das Wort verzichtet, gelangt daher der nächst vorgemerkte Redner, der Herr Abgeordnete Grasselli zum Worte; ich erteile ihm daselbe.

Poslanec Grasselli:

Visoka zbornica! Gospod dr. Schaffer je, kakor že pri prejšnjih prilikah, na razgovor spraval tudi danes vprašanje o nastanitvi nemških ljudskih šol Ljubljanskih.

Jaz sem že pri prejšnjih prilikah naglašal, da si teh nedostatkov mestni šolski svet ne prikriva, niti ne prikriva si jih mestna občina sama in da ima resno voljo, te nedostatke odstraniti.

Popolnoma umevno je, da se je danes zopet oglasil gospod poslanec dr. Schaffer in jaz sem mu celo hvaležen, da imam priliko razložiti, kako stvar stoji, kar utegne vznemirjenost naših someščanov, ki imajo interes na teh šolah, nekoliko pomiriti.

Iskanja primernih prostorov v privatnih hišah, kakor je priznal gospod poslanec dr. Schaffer, so zaman. Najradikalnejši pripomoček, ki bi odpomogel tem nedostatkom, bi bil, da bi se zgradilo novo šolsko poslopje oziroma dve poslopji, jedno za deško in jedno za dekliško šolo. Ko bi ta stvar ne stala toliko novcev, bi bilo to vprašanje pač lahko rešeno, zlasti ako bi bila mestna občina Ljubljanska v položaji, da bi lahko prenašala take troške. Pa občina ni bogata, niti nima povoda, nakladati si brez potrebe, brez nujne potrebe silnih bremen, ker zdihuje prebivalstvo že sedaj in toži, da so bremenja previsoka. Zaradi tega se je v prvi vrsti mislilo na drug pripomoček in to je ravno tist pripomoček, katerega je blagovolil omeniti že prečastiti gospod deželni predsednik. Mislilo se je, da utegne z izselitvijo stare deželne bolnice v novo bolnico mestna občina dobiti na razpolaganje toliko prostora, da bode mogoče, poleg druge učilnice nastaniti vsaj jedno nemško šolo, tako da bi tudi za drugo nemško šolo dobili se primernejši prostori. Tehnično pregledanje stare bolnice se je dognalo in pokazalo je, da bo mogoče, nastanati prav primerno nemško dekliško šolo v tem poslopji. Iz tehničnega stališča ni zadržka. Da se pa stvar v vseh drugih ozirih temeljito reši, bo treba še ogledov, kateri pa sedaj, dokler so prostori posvečeni svojemu dosedanjemu namenu, niso mogoči. Iz higijeničnega stališča menda tudi ne bo nobenega zadržka in pomisleka, da se jeden trakt ne prevstroji za šolske namene, namreč za

nemško dekliško šolo. Tudi tu bode mestni občini adaptiranje prizadelo vender-le veliko troškov in zaradi tega bodi gospod poslanec dr. Schaffer prepričan, da je mestna občina voljna izpolniti tiste želje, katere ima nemško mestno prebivalstvo gledé nemških šol. Sicer pa mora n. pr. tudi država odreči si kako željo; dokaz je, da so se n. pr. prostori, ki so se proglasili za popolnem nesposobne za šolske namene, dokler je bila v licejalnem poslopji nastanjena še ljudska šola, naposled ko so bili izpraznjeni od ljudske šole, zopet porabili za gimnazij. Torej, če država mora štediti in gledati na to, da izhaja kolikor mogoče s skromnimi sredstvi, je to tembolj dolžnost malo premožne in majhne občine, kakor je Ljubljana, o katere dobri volji, prosim, da ne dvomijo ne gospod poslanec dr. Schaffer, ne somišljeniki njegovi. (Odobranje. — Beifall.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Weiterš hat sich zum Worte gemeldet der Herr Abgeordnete Povše. Ich erteile ihm daselbe.

Poslanec Povše:

Visoka zbornica! Povod, da sem se oglasil k besedi, mi daje govor gospoda poslanca dr. Tavčarja, ne bom pa z njim polemiziral, temuč le dobri stvari na ljubo resnico povedal.

Prvi povod mi daje njegova opazka o tisti paralelki, o kateri je govoril že prejšnji govornik gospod poslanec Hribar, ko se je vprašal, kateri način nadzorovanja učiteljstva bi mu bil ljubši ali prejšnje duhovensko ali sedanje po zakonito v to pooblaščenih c. kr. uradnikih. Gospod poslanec dr. Tavčar je rekel, da sem te besede z nasmehljajem pozdravil. Rad pritrjujem, da mi je ljubo bilo, slišati iz ust narodnega poslanca besede, ki dajejo povod misliti, da smo vsi enega mnenja o tem važnem vprašanji. Uverjen sem, da gospod poslanec dr. Tavčar, ko je to govoril, ni duhovščini očital, da se spoja z vlado proti učiteljstvu, tega ni prav resno mislil, kajti poznam ga kot preveč modrega moža. On vé, da je naša duhovščina, s katero sam deluje v družbi sv. Cirila in Metoda, bila tista, ki je prva izobraževala našo mladino, ko še ni bilo javnih oseb, mož, ki bi se bili brigali za omiko našega naroda, kakor vidite še dandanes to v mnogih šolah za silo.

Poglavitni povod, da sem se oglasil k besedi, mi pa daje nek drug izraz, katerega je rabil gospod poslanec dr. Tavčar. Imel je pri tem sicer v mislih častitega gospoda poročevalca mojega tovariša in somišljenika, ki je na poročevalčevem prostoru; ali beseda „šolski zajec“ šla ni le na njega, ampak tudi na njegove somišljenike. S tem je hotel reči, da hoče naša stranka ogromno naraščajoče stroške ljudskega šolstva porabiti v svrhu agitacije. Ni na mestu, da bi obširnejše zavračal to trditev, navajam

pa, da se je tukaj ravnalo le zato, da se davko-plačevalcev interesi varujejo pred nepotrebnimi izdatki, nikakor pa ne gre tu za kako agitacijsko sredstvo. Naša stranka je ravnatako prepričana o potrebi narodne izomike, in neguje ljudsko šolstvo s tisto ljubeznijo kot narodna stranka, ker ravno tako dobro ve kot ona, da le po dobrih ljudskih šolah dobimo naraščaj, ki se bo zavedal svojih domovinskih pravic in dolžnosti. V dokaz, da smo prijatelji ljudskemu šolstvu, morda lahko navajam, da smo takrat, ko je šlo za povikšanje učiteljskih plač, s tistim prepričanjem glasovali za pravične zahteve, katere dolžuje naša deželna učiteljskemu stanu, kakor gospod poslanec dr. Tavčar in njegovi somišljeniki.

Da je pa opravičena skrb častitega gospoda poročevalca in naše stranke, ko opazujemo ogromno naraščajoče troške ljudskega šolstva, to ni nič pregrešnega, in jaz menim, da je vsakdo izmed nas dolžan skrbeti, da bremena ne postanejo neznosna. Ne samo jaz, ampak tudi možje iz one strani, ki so vneti zagovorniki ljudskega napredka, govorili so pred menoj o teh bojaznih in v dokaz, da je bojazen, katero je izrekel častiti gospod poročevalec opravičena, naj mi prečastiti gospod predsednik dovoli, da ne v svrhu polemike, ampak le resnici na ljubo in da se iz misli izbriše nesrečni izraz „šolski zajec“, prečitam nekoliko besed, katere so govorili možje, kojim se gotovo ne more spodtikati, da ne ljubijo ljudskega šolstva.

V seji visocega deželnega zbora z dné 12. januarija l. 1894. govoril je gospod poslanec dr. Tavčar sam: „Proračun normalno-šolskega zaklada za leto 1894. napravlja tisti brezupni utis, kakor so ga napravljali predniki njegovi in kakor ga bodo morda še v večji meri napravljali njegovi nasledniki.“ (Poslanec dr. Žitnik — Abgeordneter Dr. Žitnik: „Čujte!“) Tako je utemeljil naklonjenost za šolstvo, in gospod poslanec Kersnik, ki je gotovo tudi prijatelj šole in ljudske izomike, trdil je v drugem govoru ravno tisto.

Nikomur torej ni na mari tisti „šolski zajec“, ampak le to, da skrbimo v pravem času, kakor je vsak poslanec dolžan, kako bi se dala ljudstvu olajšati bremena, da ne bodo postala neznosna.

Končno mi bodi dovoljeno, ker sem že pri besedi, da še gledé resolucije I., katero stavlja finančni odsek, in katera se glasi: „Visoka c. kr. vlada naj blagovoljno pretresa vprašanje, ali bi ne bilo primerno, nastaviti stalne okrajne šolske nadzornike in v ta namen po vzgledu zakona z dné 8. junija 1892. drž. zak. št. 92, gledé nameščevanja okrajnih šolskih nadzornikov v Galiciji državnemu zboru v sprejem predložiti enak zakon za Kranjsko“, izjavim, da ne bom zanj glasoval, in sicer zato ne, ker tudi v državnem zboru nisem glasoval za zakon za Galicijo, ker nisem prepričan, da bi taka sprememba v prid bila, ker bi šolniki bili popolnoma državni uradniki in postali preveč birokratični. Ako pride dotična predloga pred visoko zbornico, pridržujem si takrat obsirneje govoriti proti njej.

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Zum Worte gelangt der Herr Abgeordnete Luckmann.

Abgeordneter Luckmann:

Meine geehrten Herren! Ich wollte erst in der Specialdebatte das Wort ergreifen, um einen Antrag auf Bewilligung eines Vertrages zur Remunerirung des unobligaten Unterrichtes in der slovenischen Sprache an deutschen und der deutschen Sprache an slovenischen Volksschulen zu stellen, allein diesem Antrage ist von dem Herrn Abgeordneten von Krainburg bereits vorgegriffen worden. Ich wollte diesen Antrag nur vom praktischen Standpunkte stellen, keineswegs aber, wie der Herr Abgeordnete für Krainburg gemeint hat, um Germanisirungstendenzen oder Parteirücksichten zu verfolgen; letztere sind mir vollständig ferne gelegen.

Meine Herren! Ich habe die Überzeugung, daß in allen constitutionell regierten Staaten die Parteien ein bestimmtes Programm haben, unter welchen sie versuchen zur politischen Herrschaft zu gelangen. Wenn ich nun die Parteikämpfe in den verschiedenen Staaten und der Länder in unserem Reiche vergleiche, so finde ich, daß das am wenigsten gefährliche Programm vielleicht dasjenige ist, welches auf die sprachlichen Unterschiede sich gründet. Dieses ist deshalb das am wenigsten gefährliche, weil bei einem idealen Programme eine Verständigung viel leichter zu erzielen ist, wenn die Parteien nur durch ein solches getrennt werden, dagegen die materiellen Interessen des Landes gemeinsam zu fördern stets bestrebt sind. Von diesem Standpunkte aus finde ich auch, daß es außerordentlich nützlich ist, wenn man in einem Lande mit zwei Sprachen beider Sprachen mächtig ist. Ich habe diese Überzeugung, trotzdem ich Ihr nationales Programm bekämpfen muß, ich bekämpfe es nicht, als ob dasselbe unnatürlich oder unloyal wäre, auch nicht deshalb, weil meine Muttersprache die deutsche ist, sondern hauptsächlich deshalb, weil ein zu extensives nationales Programm meinen konservativen Tendenzen, meiner Liebe als Oesterreicher für Oesterreich widerspricht und ich es für das weitere Vaterland schädlich ansehen muß. Aus diesen Gründen bin ich ein Gegner Ihres exklusiven nationalen Programmes, aber durchaus kein Gegner Ihrer Sprache und Ihres culturellen Fortschrittes, im Gegentheile, ich kann mich darüber in mancher Hinsicht nur freuen und wünsche selbst, daß meine Kinder die slovenische Sprache in Wort und Schrift sich aneignen. Wie ich dies selbst wünsche, so möchte ich auch Sie von dem gleichen Wunsche nach Erlernung der zweiten Landessprache befeelt sehen. Hierbei möchte ich den geehrten Herrn, von dem heute gesagt wurde, er sei einer der enthusiasmirtesten Vertreter des radical-nationalen Programmes, fragen, ob er nicht dafür Sorge tragen wird, daß seine Kleinen, noch nicht schulpflichtigen Kinder seinerzeit auch in der deutschen Sprache Unterricht erhalten, mag auch zu Hause bloß slovenisch conversirt werden; ich glaube, er wird dies aus Liebe zu seinen Kindern sicherlich thun. Es giebt sehr viele slovenische Eltern, die es wünschen, daß ihre Kinder auch in der deutschen Sprache unterrichtet werden, aber auch deutsche Eltern, welche ihre Kinder die slovenische Sprache erlernen lassen möchten

und aus eben diesem Grunde war in früheren Jahren ein kleiner Betrag für den unobligaten Unterricht der zweiten Landessprache in den Voranschlag eingestellt. Daraus ist nun ein förmlicher politischer Zankapfel entstanden, obwohl es ganz unrichtig ist, diese Frage als eine Parteifrage zu behandeln; indem sie lediglich vom praktischen Standpunkte ins Auge gefasst werden soll. Von diesem praktischen Standpunkte wollen Sie es daher den Eltern ermöglichen, ihre Kinder des Unterrichtes in der zweiten Landessprache theilhaftig zu werden, damit sie auch diese sich aneignen! (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Mit 600 fl.“ — Poslanec Šuklje: — Abgeordneter Šuklje: „Pa več dovolite!“) Sind Sie bei dem bedeutenden Erfordernisse von 350.000 fl. bis 360.000 fl. für den Normalschul-fond doch nicht so kleinlich, die Einstellung dieses verhältnismäßig geringen Betrages zu verringern, um den berechtigten Wünschen der Eltern, welche ihre Kinder auch in der zweiten Landessprache unterrichten lassen wollen, entgegenzukommen! Aus diesem Grunde und weil Sie vom nationalen Standpunkte in bedeutender Majorität im Lande sind, bitte ich den Antrag, welchen ich stellen werde, anzunehmen und damit gleichzeitig zu beweisen, daß Sie diese Frage von einem höheren Standpunkte, nämlich dem der Nützlichkeit, nicht aber vom Parteistandpunkte betrachten! Aus eben diesem Grunde habe ich etwas Hoffnung, daß Sie meinen Antrag in der Specialdebatte annehmen und nicht den unbemittelten Kindern des Landes jenen Unterricht versagen werden, welchen Sie Alle Ihren eigenen Kindern eventuell mit eigenen Mitteln verschaffen. (Pohvala na desni. — Beifall rechts.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Der Herr Abgeordnete Kersnik hat das Wort.

Poslanec Kersnik:

Predlagam konec debate.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Über den Antrag auf Schluß der Debatte muß sofort abgestimmt werden, ich bitte daher um die Abstimmung und ersuche diejenigen Herren, die für Schluß der Debatte stimmen, wollen sich erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag auf Schluß der Debatte ist angenommen. Als Redner sind nur noch vorgemerkt die Herren: Abgeordneter Dr. Tavčar und Landeshauptmann Detela. Ich ersuche den Herrn Abgeordneten Dr. Tavčar das Wort zu ergreifen.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Ne bom se dolgo pečal z različnimi gospodi, ki so pri tej priliki proti meni govorili. Najprej se mi vidi potrebno zavračati predzadnjega predgovornika gospoda poslanca Povšeta.

Kakor so gospodje govorniki sploh stvari zasukavali, kakor so jim najboljše šle v torbico, tako

je tudi gospod poslanec Povše besede moje tako zasukal, kakor da bi se bil jaz izrekel proti duhovščini, katera je bila od nekaj odgojiteljica slovenskega naroda. Tega nisem storil. Govoril sem le z ozirom na današnje naše razmere in menda mi bode vender gospod poslanec Povše sam priznal, da naša duhovščina dandanes deloma ni več tako uzorna, kakor je bila tista duhovščina, katero on ljubi in katero ljubim tudi jaz. Gledé na te razmere sem trdil, da se mi vidi bolj umestno, da ostane učiteljstvo še naprej pod sedanjim nadzorstvom, ne pa da bi prišla pod nadzorstvo Mahničiča in učencev njegovih. Ravno tako napačno me je razumel gospod dr. Schaffer, ki je tudi imel najboljšo voljo, me raztrgati.

Kar se tiče tistega šolskega zajca, beseda morda ni bila popolnoma umestna, ampak čudno je pa vender-le, da je gospode tako nemilo dirnila! V tem oziru stojim tudi jaz na stališči, da dežela teh bremen ne bo prej rešena, dokler država ne bo vmes posegla. Ljudsko šolstvo je za državo tolike važnosti, da je res kričeča krivica, ako le-tá vso skrb za ljudsko šolo prepušča deželam. V tem oziru bo morala prej ali slej kaj storiti, ali pa bo v nered spravila finance vseh dežel. Do tega bo gotovo prišlo.

Rekel sem, da se mi motivacija resolucije 2. zdi nekoliko čudna. Častiti gospod poročevalec pravi, da naj se ta resolucija sprejme, tako, da bodo ljudje prišli do zavesti, koliko plačujejo za ljudsko šolstvo. To se pravi: Ljudje so danes tako neumni, da tega ne vedó, oni tavajo v neki temi, vender pa bodo prišli do zavesti, pograbili bodo za kolec in se postavili proti šoli.

Taka motivacija pa se mi vidi neumestna in nevarna, in zato sem se jej postavil nasproti, boječ se, da ne bi se iz te točke poročila sklepalo, da se hoče med ljudstvom uživotvoriti neka silo nevarna agitacija: češ ljudstvo, ti ne veš, koliko plačuješ za šolo, če bi pa to vedelo, bi drugače postopalo! Potem pa bi se proti šoli unela ravno taka agitacija, kakor sedaj proti zajcu, gledé katerega smo čitali v organih onih gospodov, kakov krvolok da je. (Poslanec Šuklje: — Abgeordneter Šuklje: „Roparska žival!“)

Kar se tiče gospoda deželnega glavarja, v zamem stvar tako kakor je in gospod dr. Schaffer se tukaj ni postavil na pravo stališče.

Otvorila se je lani nemška šola v Kočevji, sredi nemškega ljudstva. Gospod deželni glavar je dobil povabilo, odzval se mu je, čeravno se slavnosti ni udeležil osebno. Pa če bi se je bil tudi osebno udeležil, bi nihče ne bi imel najmanjšega ugovora proti temu. In tudi jaz danes niti z besedico nisem omenil otvorjenje Kočevske nemške šole. Prosim tu dobro razločevati, da ne bodete potem prišli z frazo „daš gegen die Deutschen des Landes gehetzt wird.“ (Poslanec dr. Schaffer: — Abgeordneter Dr. Schaffer: „Daš habe ich nicht gesagt!“)

Gledé Bele Peči, gospoda moja, je stališče drugo. Kar se je godilo med gospodom deželnim glavarjem in krajnim šolskim svetom v Beli Peči, mi ni bilo znano, znano pa mi je bilo, da se je otvorila nemška šola v Beli Peči in da se je pisalo

po listih, naj se ta prilika porabi, da se uprizori velikonemška demonstracija. Tako se je pisalo po nemških listih že mesec dni poprej. Če je bila vsa stvar samo lokalnega pomena, vprašam Vas, kaj so pa pri dotični slavnosti imeli opraviti Nemci iz Koroškega in Celja in sicer prononsirani „Parteimänner“? In kakor so nemški listi pisali, ni bila slavnost samo demonstracija na čast nemškemu Schulvereinu, ampak ž njo pokazati se je hotelo, da je nemštvo opravičena stvar na Kranjskem. Dolg dopis iz Trziča v graški „Tagespost“ opisoval je Belopeško šolsko odprtje kot prononsirano politično slavnost. Govorilo se je tudi pri slavnosti v tem smislu, in sedaj Vas vprašam, kaj ima otvoritev šole s tako politično slavnostjo opraviti in kaj ima opraviti pri taki slavnosti deželni glavar kronovine Kranjske? Kdor je bral poročila o tej slavnosti, moral je dobiti vtis, da je deželni glavar brzovjavo poslal ravno k slavnosti in res se je tam tudi telegram prečital. Prej kot ne v dokaz, da je politična demonstracija opravičena in da se je udeležuje tudi deželni glavar kronovine Kranjske. Iz tega stališča sem proti temu, kar je gospod deželni glavar storil, ne zahtevam pa, da bi se ne bil smel udeležiti otvoritve nemške šole kot take.

Ako gospod deželni glavar pravi, da o vseh teh stvareh ni ničesar vedel, in če pravi, da je na svojem domu tačas užival ljubi božji mir, verujem mu. Če pravi dalje, da je hotel z brzovjavo samo odzvati se na povabilo krajnega šolskega sveta, pri-trujem in priznavam sedaj, da se je opravičil in da je opravičeno njegovo postopanje, ker je na svojo besedo trdil, da ni vedel ničesa o tem, kar se je bilo pisalo po nemških listih.

Pri tej priliki se je tudi gospod poslanec Pakiž vmes vtaknil in sicer pri priliki, ko je gospod deželni glavar trdil, da je s tem cela stvar rešena, če je katoliški duhoven šolo blagoslovil! Gospod poslanec Pakiž je prikimal in odgovoril sem mu, da reči ne razume, ker se ne more spuščati v njene nuance. Če gospod deželni glavar pravi, da o celi stvari nič vedil ni, toliko manj je mogel gospod Pakiž vedeti za njo. V tem smislu sem torej trdil, da gospod Pakiž tega ne razume, ker ni bil poučen o pomenu tiste slavnosti. Če so pa moje besede gospoda poslance Pakiža vžalile, obžalujem in sem pripravljen prositi ga celo odpuščanja, (Odobranje. — Beifall.) kajti namen moj gotovo ni bil, da bi hotel žaliti priletnega moža, čegar dobro voljo sem že pri mnogih prilikah opazil. (Živahno odobranje. — Lebhafter Beifall.)

Kar se tiče daljšega govora gospoda poslance dr. Schafferja, pripoznavam, da je res revščina, kakor sta sedaj nastanjeni nemški ljudski šoli v Ljubljani. Omeniti moram, da se dotični sklep v mestnem zboru ni storil samo „angeblich“ enoglasno, ampak res soglasno, ker smo bili vsi prepričani, da stvar ne sme tako ostati. Končno pa ne bi preostajalo drugega, kakor zidati novo poslopje. To je pa vprašanje, ki je za Ljubljano velikega pomena. Ako bo mogoče nastaniti nemško šolo v stari bolnici, kjer so lepi prostori, bodo tudi nemški naši

someščani zadovoljni. Če pa bolnica ne bode zadoščevala, potem bo treba graditi novo poslopje, kajti to mora gospod dr. Schaffer sam pripoznati, da dobrih šolskih prostorov v privatnih hišah v Ljubljani ni dobiti. Mestna občina jih je iskala, pa jih ni mogla dobiti.

Gledé šole v Dragi je gospod dr. Schaffer omenil nekaterih pritožeb in želel, da naj se tam stvar tako uredi, da se ustanovita dva oddelka. Nimam ničesar proti temu, ampak sumljivo se mi zdi, da tamošnji učitelj, ki ne zna Kočevskega narečja, Kočevskih otrok ne more poučevati nemški. Gospod dr. Schaffer, ki si je ogledal to šolo, prišel je do svojega prepričanja; ako bi pa jaz jutri vpregel konjička in se peljal tje, prišel bi pa morda do prepričanja, ki bode nekoliko drugačno. (Poslanec dr. Schaffer: — Abgeordneter Dr. Schaffer: „Gehen wir halt zusammen!“ Veselost. — Heiterkeit.) Pravično uredbo te šole želim tudi jaz. Hotel pa bi, da bi se tedaj, kadar bode ustanovljen na šoli poseben oddelek za Slovence in poseben oddelek za Nemce, ne lovili otroci iz jednega oddelka v drugega, temveč da se stvar tako določi, da se smejo sprejemati v nemški oddelek samo otroci, katerih materni jezik je nemški in nasproti. Če se bo tako postopalo in se slovenski otroci ne bodo lovili za nemški oddelek, potem bo kmalo mir v Dragi.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Bevor ich dem lezten Herrn Redner das Wort ertheile, konstatiere ich mit größtem Vergnügen, daß der Herr Abgeordnete Dr. Tavčar den Ausdruck, den er gegen den Herrn Abgeordneten Pakiž gebraucht hat, in culantester Weise redressirt hat.

Ich bitte nun den Herrn Landeshauptmann das Wort zu ergreifen.

Deželni glavar:

(S poslanskega sedeža: — Vom Abgeordneten-Sitze aus:) Oglasil sem se k besedi, ker sem vedel, da se bo predlagal konec debate in sem mislil, da mi bo morebiti treba še enkrat odgovarjati gospodu poslancu dr. Tavčarju.

Ker mi to po lojalni izjavi gospoda dr. Tavčarja, da priznava, da sem se glede otvoritve šole v Beli Peči opravičil, ni treba storiti, hočem samo konstatirati, da je bila moja brzovjavo namenjena le za tvorjenje ljudske šole v Beli Peči; ako se je moj telegram prečital pri slavnosti, katera je sledila otvoritvi šole, ne zadeva mene nikaka krivda. Drugega gospodu poslancu dr. Tavčarju nimam odgovoriti.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Ich ersuche den Herrn Berichterstatter das Schlusswort zu ergreifen.

Poročevalec Klun:

Visoki zbor: Ker se je od strani gospoda dr. Tavčarja napadalo poročilo finančnega odseka, moram nekoliko besed spregovoriti, pa ne da bi gospoda dr. Tavčarja napadal, ampak samo, da zavračam njegove napade na finančni odsek in na poročevalca njegovega. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Ne na poročevalca, na poročilo!“) Pri tej priliki se bom moral nekoliko baviti tudi z raznimi drugimi govorniki.

Prvi govornik je bil gospod poslanec Hribar, ki je razvijal razmere učiteljstva, kakoršne so bile nekdanj in kakoršne so sedaj. Rekel je, da so bili učitelji poprej odvisni od duhovščine, sedaj pa da so odvisni od političnih oblasti, ki imajo zdaj glavno besedo. Mogoče, da imajo okrajni glavarji tu in tam kako besedo, in da pregovarjajo ljudi v okrajnem šolskem svetu na svojo stran, da ravnajo po njihovih nasvetih; ali po našem šolskem zakonu ima glavno besedo pri šolstvu najprej krajni šolski svet, potem okrajni šolski svet (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Znano!“) — morda še ne, ker stvar tako zavračate — in nazadnje deželni šolski svet. Od teh oblastij so odvisni učitelji in od nobenih drugih ne. Sicer pa ni nobenega človeka, ki bi bil popolnoma neodvisen, in jaz mislim, da je gospod poslanec Hribar sam, dasi je dosti samosvoj, vendar tudi odvisen od svojih višjih, katerim žrtvuje svojo delavno moč. Ravno tako, kakor vsak človek, so torej odvisni tudi učitelji, kar ni nič napačnega in nič sramotnega, ampak je le dobro in potrebno, ker je tako mogoče šolstvo spraviti v enotnost. Vsaj se vendar ne more pripuščati, da bi učitelj delal čisto po svoji glavi, kar bi hotel.

Gospod poslanec Hribar je pri tej priliki zopet segel po koaliciji in očital duhovščini, da je zvezana z vlado, kar je deloma že zavrnil gospod tovariš Povše. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Prav nič!“) Ta trditev ni povsem resnična. Gospod poslanec Hribar pozna duhovne, kakor jaz in ima kakor jaz priliko presojati njihovo ravnanje, in če bi se on sam vprašal, ali je to res, kar je trdil, reči bi si moral, da ni res; zakaj če je kje kak duhovnik zase zvezan z vlado, se ne more celi duhovski stan natolcevat in obdolževati. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „V mnogih krajih sem rekel!“)

Na vrsto je tudi prišla nemščina in podpora, ki se je poprej od nas dovoljevala za neobligatni pouk nemščine na slovenskih in slovenščine na nemških ljudskih šolah; ali ker je naznanjeno, da se bo ta reč še pozneje pri posebni razpravi obravnavala, mislim, da mi sedaj ni treba o njej govoriti, ker hočem v specijalni debati stvar obširneje pretresati.

Drugi govornik je bil gospod dr. Tavčar. Ta se je v prvi vrsti obračal zopet proti duhovščini in knezoškofijstvu po zastopniku njegovem v deželnem šolskem svetu, češ, da je ta tam govoril, da se na spodnjem gimnaziju preveč poučuje slovenski jezik. Ne morem kontrolirati ali je zastopnik škofijstva res te besede govoril ali ne, če je pa res to rekel,

potem, gospoda moja, dotični zastopnik škofijstva tega gotovo ni storil iz slabega namena, ampak je prišel do dotične izjave bržkone po nekaterih razpravah glede poučevanja raznih učnih predmetov v nemščini in v drugem deželnem jeziku. Baron Helfert, bivši sekcijski načelnik v učnem ministerstvu, kateremu se ne more očitati, da je nemški pristaš, ker pripada češki stranki, priobčil je nedavno v „Vaterlandu“ nekaj spisov, v katerih dokazuje, da bi bilo najbolje, ako bi država uredila pouk na srednjih šolah tako, da bi ne zadoščale samo nemškemu ampak tudi slovenskemu prebivalstvu. Za gotovo vem, da so prav ti spisi dotičnega gospoda škofijskega zastopnika pripravili, v deželnem šolskem svetu izraziti se v enakem smislu, ko se je tam govorilo o naših gimnazijah. Na drugi strani opozarjam gospoda poslanca dr. Tavčarja, da se ravno sedaj tudi v deželnem zboru Moravskem razmotriva to vprašanje in da so prišli nemški poslanci do spoznanja ter so spredvideli, da ne gre v dvojezičnih deželah dijake poučevati samo v jednom jeziku, temveč, da je gotovo dobro in koristno, ako se v srednjih šolah poučujeta oba jezika. In gotovo ste čitali, da je ravno Nemeč v Moravskem deželnem zboru predlagal, naj se na srednjih šolah za nemške dijake češčina vpelje kot obligatni predmet. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Na realkah!“) Če se ravno sedaj tudi drugod vrše take razprave v javnih zastopih, se vendar ne more očitati, da se je kaj posebnega nameravalo, ko se je nekaj enacega govorilo v deželnem šolskem svetu Kranjskem.

Gospod poslanec dr. Tavčar je tudi rekel, da se učiteljstvo ne sme drugemu nadzorstvu izročiti, kakor je sedanje. Jaz sem tudi za to in nikdar nisem priporočal, da naj se vpelje prejšnje šolsko nadzorstvo, pač pa sem priznaval, da je bilo cenejše, kakor sedanje. Časi so se spremenili, nadzorstvo se je postavno uredilo, in naj velja; vsak naj pa gleda, da vestno izvršuje svojo važno nalogo.

Gospod poslanec dr. Tavčar se je zaganjal tudi v poročilo finančnega odseka, češ, da je v njem nekaj stavkov, s katerimi se ne more strinjati. Če on pravi, da je narodna ljudska šola biser, na katero mora vsakdo izmed nas skrbno gledati, se jaz popolnoma strinjam z njim. Šolstvo je res biser in mora biti prva skrb vsakega naroda, ki ima svoj kulturni in gmotni napredek pred očmi; zato sem jaz že lani pri debati o proračunu normalno-šolskega zaklada povdarjal, da troški za šolstvo niso zavrženi, ter sem izrečno rekel, da se ne strinjam z vsklikom, s katerim je lani gospod dr. Tavčar pričel svoj govor: „Proračun normalno-šolskega zaklada za leto 1894 napravlja tisti brezupni utis, kakor so ga napravljali predniki njegovi in kakor ga bodo in morda še v večji meri napravljali njegovi nasledniki.“ — Rekel sem takrat, da jaz ne obupujem in se tudi ne bojim, da dežela ne bi hotela še za naprej zmagovati troškov za ljudsko šolstvo, ampak da bo gotovo zmirom pripravljena nositi troške za šolstvo. Trdil sem torej ravno nasprotno, nego kar mi je očital gospod poslanec dr. Tavčar; pač pa sem že takrat povdarjal in to povdarjam tudi danes v svojem poročilu, da moramo previdno postopati pri de-

želnem gospodarjenji in skrbno paziti, da odpravimo vse nepotrebne troške.

Gospod poslanec dr. Tavčar je rekel, da ne zaupa prav poročevalcu, ki je morda sam spravil dotično opazko v poročilo. Nekaj tacega mi je očital tudi lani, ali letos sem bil previdnejši, ter sem celo poročilo prej predložil finančnemu odseku v odobrenje. Gospodje, ki so bili pri dotični razpravi navzoči, mi bodo to potrdili. S proračunom je bilo ob enem sprejeto poročilo; in ravno gledé opazke, nad katero se spodtika gospod poslanec dr. Tavčar, sem naravnost uprašal gospode odbornike, ali odobrujejo dotični odstavek ali ne. Ljubljanskega gospoda deželnega poslanca ni bilo pri dotični seji, zatorej se tudi gospod poslanec dr. Tavčar pri njem ni mogel poučiti, če bi bil imel pa dobro voljo, lahko bi si bil preskrbel dotični pouk kje drugod. Vprašal sem gospode v finančnem odseku, ali čem napraviti novo opomnjo, ali se strinjajo s stavkom: „To nam je zopet novo svarilo, previdnim in varčnim biti pri deželnem gospodarstvu in se skrbno ogibati vseh nepotrebnihih izdatkov, zlasti pa previdnim biti pri snovanji in razširjanji šol, ker bomo sicer primorani, izdatno povikšati šolsko naklado, kar bi pa silno hudo zadelo večino našega prebivalstva.“ Tudi tam sem opozarjal, da se je ogibati vsega, kar je nepotrebno, in nepotrebneje je pri šolstvu marsikaj, česar bi ne bilo treba privoljevati. Opozarjam, da se je v finančnem odseku večkrat govorilo o šolskih stavbah in splošno smo se pritoževali, ne samo naša ampak tudi Vaša stranka in gospod poslanec dr. Tavčar sam, da so šolske stavbe v mnogih krajih predrage in da se ljudem ž njimi nakopluje preveč troškov. To je torej že nekaj nepotrebneje.

Dalje vidite, da se pri snovanji šol v občé premalo ozira jemlje na razmere prebivalstva in na dejanske potrebe. Vedno sem povdarjal, da je prav, ako se ustanovlja veliko enorazrednih šol, da se otrokom šolski pouk omogoči, zlasti onim, ki imajo dolgo pot in ki zlasti po zimi ne morejo obiskovati šole. Prav je torej, da se za take kraje snujejo nove šole; ali če pogledamo v dotični izkaz deželnega šolskega sveta, najdemo, da so se v marsikaterem kraju čisto po nepotrebem osnovalé dvorazrednice, kar po mojih mislih ni opravičeno. Poslopja naj se sicer tako gradijo, da se pozneje, kadar treba, zamore pripraviti drugi razred, začetkom pa naj se naredi samo jeden razred, in šele potem, ko se ta potrdi, naj se dotične šole razširijo. Dalje vemo, da je v samotnih, oddaljenih krajih veliko šol za silo. Oskrbujejo jih duhovniki in reči se mora, da so dobre in nekatere celo boljše, kakor druge šole; čeravno ne pri vseh, gledé mnogih pa sem se prepričal, da znajo otroci bolje brati in pisati, kakor v rednih šolah. In vender vidimo večkrat, da se tam, kjer imajo šole za silo, ki so dobro urejene, snujejo redne šole in s tem po nepotrebem pomnožujejo troški, ki so pri šolah za silo gotovo manjši, nego pri rednih šolah. To sem imel pred očmi, ko sem zapisal dotični stavek v svoje poročilo, in finančni odsek je bil istega mišljenja in je pritrdil, da se ta stavek pusti v poročilu. Slabega namena pri tem torej finančni odsek ni imel, še manj pa njegov poročevalec.

Gospod poslanec dr. Tavčar se je spodtikal tudi nad opravičevanjem resolucije 2, češ, da ima nasvet, katerega priporoča finančni odsek, namen, ljudstvo poučiti, koliko se potrosi vsako leto za šolstvo in ga s tem nekako nahujskati zoper šolo.

Gospoda moja, jaz sem dosti hodil po deželi in sem videl, da ljudje in sicer tudi tisti, ki bero časnike, res ne vedó in si ne morejo sešteti, koliko stane ljudsko šolstvo. In pri nekem shodu sem se celo prepričal, da je tudi učiteljem samim nejasno, koliko se vsako leto potrosi za šolstvo. Zaradi tega se je v finančnem odseku sklenila resolucija 2., utemeljevala se je pa tam prav z istimi besedami, kakor jih nahajate v poročilu finančnega odseka. Spisane te besede takrat sicer še niso bile, ali vsi gospodje, ki so bili v dotični seji finančnega odseka, mi bodo pritrdili, da v pojasnilo in v utemeljevanje 2. resolucije ni prišlo v poročilo nič družega, nego kar so razni gospodje v finančnem odseku navajali v ta namen. Torej moram tudi tukaj odvrčati natolcevanja gospoda poslanca za mesti Kranj in Loko. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Natolcevanje ni parlamentaričen izraz!“) Parlamentaričen ni, ga vzamem torej nazaj, pa naj si vsak človek misli besedo, ki ga nadomestuje, v istini je bil to.

O neobligatnem pouku nemščine na slovenskih ljudskih šolah bom govoril v specialni debati, kjer bo to itak treba storiti; da se torej ne bom ponavljal, sedaj o tej stvari molčim.

Gospod poslanec dr. Tavčar je tudi kritikoval sestavo deželnega šolskega sveta in se je zopet spodtikal nad zastopnikom škofijstva. Po našem zakonu ima škof pravico nasvetovati dva duhovnika, katera naj cesar kot zastopnika škofijstva imenuje za deželni šolski svet. To se je zgodilo, škof ima stvar preudarjati in je sam odgovoren za to, koga nasvetuje. On ni vezan na nobeno osebo in na nobeno priporočilo, ampak samo na svojo vest; če torej vidi, da je dosedanji zastopnik vestno spolnjeval svojo dolžnost, gotovo ne more biti nič čudnega, ako ga nasvetuje v drugič. Da bi se bil ta zastopnik, nad katerim se spodtikuje dr. Tavčar, kaj pregrešil v tem oziru, kar ima braniti in zagovarjati, se gotovo ni zgodilo; torej se mu tudi ne sme očitati, kakor da bi zanemarjal nalogo, katero ima kot zastopnik škofijstva zvrševati.

Gospod dr. Tavčar pravi nadalje, da bodo od vlade imenovani članovi deželnega šolskega sveta podpirali nemške težnje. Ne vem, v koliko je opravičena ta pritožba. Ako pogledamo, katere članove deželnega šolskega sveta je vlada priporočala, ne vidimo dosti razlike med prejšnjimi in sedanjimi. Zastopnika šolstva, katera je deželna vlada priporočala v imenovanje, sta ravnatelj ljubljanske višje realke, ki je bil že prej in ostane še zdaj v deželnem šolskem svetu in učitelj Pezdíč v Kranji, katerega je pa gospod dr. Tavčar sam jako hvalil kot izvrstnega učitelja in o katerem je tudi gospod deželni predsednik povedal, kateri razlogi so bili povod njegovemu imenovanju. Gospod poslanec dr. Tavčar je rekel, da je bil morebiti pouk v nemščini mero-dajen za njegovo imenovanje, ali gospod deželni

predsednik je naravnost zavrnil to sodbo; jaz pa celo mislim, da se je gotovo pravo zadelo z imenovanjem gospoda učitelja Pezdica, ako mu mora gospod dr. Tavčar sam dati spričevalo, da je pri tolikanj hvaljenem nemškem pouku ne samo dober učitelj, ampak tudi dober narodnjak. Če je namreč dotični učitelj pri vsem pouku nemščine vendar naroden ostal, ne vem, kako se more vladi še kaj očitati, da je tako zanesljivega narodnega in ob enem izvrstnega učitelja imenovala kot člana deželnega šolskega sveta?

Kar se tiče gospoda deželnega glavarja in njegovega telegrama v Weissenfels k svečanosti šolske otvoritve, je gospod deželni glavar sam to reč tako dobro pojasnil, da mora vsakdo izmed nas biti zadovoljen; torej odpadejo vse napačne sodbe, ki bi jih bil kdo utegnil koj spočetka o njem imeti. Kdor pa njega pozna, moral je že sam ob sebi sklepati, ako bi se gospod glavar tudi ne bil hotel opravičevati, da ni mogel storiti kaj takega, s čemer bi bil hotel nasprotovati slovenščini. In ako bi bil božji blagoslov klical na šolo v Weissenfelsu, bi bil pa celo jako prav storil, ker je povsodi treba božjega blagoslova in posebno pri šoli, kjer brez božjega blagoslova učitelj nič ne opravi. Kar se tiče nemške šole v Weissenfelsu opozarjam, da že v šolskih postavah, ki so jih predniki naši sklepali, ki pa niso bile od presvetlega cesarja potrjene, najdete določbo, da učni jezik v ljudski šoli je slovenski, izvzemši šolo v Weissenfelsu in šole na Kočevskem. Potemtakem je torej čisto pravilno, ako se tudi šola v Weissenfelsu smatra kot nemška šola. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Vsaj ni nobeden proti temu!“)

Gledé gospoda tovariša Pakiža je stvar hvalevredno poravnana, zato o tej reči ne bom odgovarjal gospodu dr. Tavčarju in ravno tako nimam ničesar omenjati gledé nemških ljudskih šol v Ljubljani, o katerih je dal že ljubljanski župan poslanec Grasselli potrebna pojasnila. Ker je pa odgovarjaje poslancu dr. Schafferju rekel, da sme v tem oziru nemško someščanstvo biti potolaženo, mi je le to dostavljati, da omenjenih nemških šol ne obiskujejo samo nemški otroci, ampak da je polovica med njimi slovenskih otrok in da dotični slovenski stariši gotovo ravnotako kakor nemški someščani želé, da bivajo njihovi otroci v primernih in zdravih šolskih sobah.

Kar se tiče šole v Dragi, govorilo se je o njej že dostikrat v tej zbornici in zato nočem biti obširen. Opozarjam pa na to, da se je v začetku večidel razpravljalo vprašanje, ali naj bode šola utrakvistična, ali pa razdeljena v dva oddelka; kolikor jaz zasledujem stvar in poznam prebivalstvo, želijo si večinoma utrakvistično šolo, ki bi bila po mojem mnenju za tamošnje razmere in prebivalce tudi najboljša. Ako se trdi, da je Slovencem v Dragi potrebno znanje nemščine, potrebujejo na drugi strani tudi Nemci, Kočevarji slovenski ali hrvatski jezik, ker s sosedno Hrvatsko veliko občujejo. Kar se tiče želje gospoda tovariša dr. Schafferja, da naj bi se na nemškem oddelku te šole nastavil učitelj, ki je večé kočevskega narečja, moram pa reči, da se mi

zdi ta zahteva nekoliko čudna, ker se morajo po našem šolskem redu otroci poučevati v pravilnem, pismenem jeziku, ne pa v ljudskem narečji; v predležečem slučaju torej ne v kočevskem narečji, ampak v pravilni pismeni nemščini. Kar se pa tiče pristnosti tamošnjih Nemcev ali Kočevarjev, moram omenjati nekega dogodka, ki se je pripetil, ko je lani prevzvišeni gospod knezoškof prišel v Drago birmat. Začel je otroke izpraševati krščanski nauk in molitvice, med drugimi tudi otroka, ki mu je bil za znanovan kot trd Nemeč in ki je imel trdega Kočevarja za botra. Velel mu je moliti „Vater unser“ — Očenaš. Otrok je debelo gledal, pa ni zinil besedice, in ko mu škof pravijo: „Vsaj menda vendar znaš očenaš,“ — odgovori otrok, da zna, pa le slovenski, ker doma vedno slovenski molijo. Trdi Nemeč torej ni znal kočevskega ali nemškega očenaša, pač pa slovenskega, in če si ogledate kočevske primke in zasledujete kraj, od kjer so prišli njih deda, bodeste večinoma našli, da izvirajo iz Loškega Potoka ali Starega Kota ali hrvatskega Čabra, torej iz krajev, kjer Kočevarjev ni. Pa nekateri hočejo po vsej sili biti Kočevarji in če najdejo v tem svojo srečo, jim je ne zavidamo, na drugi strani pa moramo gledati, da škode ne trpé oni, ki hočejo Slovenci ostati.

Kar se tiče ljubljanskih nemških ljudskih šol, mi po mirnem in stvarnem pojasnilu gospoda župana Grassellija ni treba dalje o njih govoriti, in ravno tako mi ni treba odgovarjati na izjavo in besedo gospoda poslanca Luckmanna, ker bo v posebni razpravi pri dotični točki stavil svoj predlog gledé podpore za neobligatni pouk nemščine in slovenščine na ljudskih šolah; zatorej sedaj lahko sklepam in le prosim, da visoka zbornica izvoli prestopiti v nadrobno razpravo.

Poslanec Hribar:

Prosim besede za faktučni popravek.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfalkern:

Der Herr Abgeordnete Hribar hat sich das Wort zu einer factischen Bemerkung erbeten. Ich ertheile ihm daselbe.

Poslanec Hribar:

Častiti gospod tovariš dr. Tavčar je omenil v svojem govoru, da sem lani stavil nek predlog, da naj se na ljubljanski višji gimnaziji za vse predmete vpelje slovenščina kot učni jezik.

Temu nasproti konstatujem, da jaz takega predloga nisem stavil, temveč da se je moj predlog glasil, da naj se na višji gimnaziji slovenščina samo za nekatere predmete vpelje kot učni jezik.

Častiti neposredni gospod predgovornik in poročevalec je omenjal, da sem jaz govoril za neodvisnost učiteljstva od šolskih oblasti in proti disciplinarni oblasti onih c. kr. uradov, katerim pripada ta disciplinarna oblast po veljavnem šolskem zakonu.

Konstatirati moram, kakor bo to razvidno iz stenografičnega zapisnika, da jaz kaj tacega nisem govoril, temveč da sem se obračal le proti samovolji, s katero postopajo nekateri c. kr. okrajni glavarji kot načelniki šolskih oblasti. Tudi nisem trdil, da je vse duhovstvo v koalicioni z vlado in združeno ž njo tlačni na učiteljstvo, temveč da se tu in tam opaža, da nekateri duhovniki delujejo v jednem smislu s c. kr. okrajnimi glavarji na to, da bi pritiskali na učitelje.

(Gospod deželni glavar Oton Detela prevzame predsedstvo. — Herr Herr Landeshauptmann Otto Detela übernimmt den Vorsitz.)

Deželni glavar:

Otvorjam nadrobno razpravo in prosim gospoda poročevalca, da prične svoje poročilo.

Poročevalec Klun:

(Bere končne svote naslova I. in II. potrebščine iz priloge 41., ki obveljajo brez debate. — Liest die Endsumme der Capitel I. und II. des Erfordernisses, welche ohne Debatte angenommen werden.)

(Bere končno svoto naslova III. potrebščine iz priloge 41. — Liest die Endsumme des Capitels III. des Erfordernisses aus der Beilage 41.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec Luckmann se je oglasil k besedi.

Abgeordneter Luckmann:

Ich habe bereits in der Generaldebatte angekündigt, daß ich mir in der Specialdebatte einen Antrag zu stellen erlauben werde. Dieser Antrag betrifft die Einstellung eines Betrages zum Zwecke der Remuneration des unobligaten Unterrichtes der deutschen Sprache an slovenischen und der slovenischen Sprache an deutschen zwei- und dreiclassigen Schulen.

Meine Herren! Das Bedürfnis hiefür ist vorhanden; das empfindet ein jeder, der selbst eine Familie hat. Das Bedürfnis hiefür ist aber umsomehr vorhanden, als die Lehrer, wie bereis der Herr Landespräsident angedeutet hat, nach § 40 des Schulgesetzes berechtigt sind, eine derartige Remuneration zu verlangen. Aus diesem Grunde erlaube ich mir zu beantragen, den Betrag von 1000 fl. einzustellen, weil der frühere Betrag von 600 fl. unzureichend war und sogar von dem Herrn Redner der anderen Partei erklärt wurde, daß dieser Betrag unzureichend war. Vielleicht ist auch der Betrag von 1000 fl. zu klein, er ist aber doch größer als 600 fl. und geeigneter, dem beabsichtigten Zwecke zu entsprechen, weshalb ich meinen Antrag anzunehmen bitte. Dieser Antrag lautet:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

„Bei Capitel III. § 14 sub Post 14 des Voranschlages zum Normalfondes werden eingestellt: sub C Remunerationen für den unobligaten Unterricht der slovenischen Sprache an den zwei- und dreiclassigen deutschen Schulen und der deutschen Sprache an den zwei- und dreiclassigen slovenischen Schulen 1000 fl.“

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri podpirajo predlog gospoda poslanca Luckmanna, naj izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in je torej v debati.

Gospod deželni predsednik ima besedo.

S. k. Landespräsident Freiherr v. Sein:

Hoher Landtag! Auf Grund einer aus dem Jahre 1881 datirenden Normalbestimmung des Landesschulrathes ist es gestattet, an zwei- und mehrclassigen Volksschulen einen nichtobligaten Unterricht in der zweiten Landessprache abzuhalten, und hat der betreffende Lehrer, der einen solchen Unterricht in einer gewissen Anzahl von Stunden ertheilt hat, den Anspruch auf eine Remuneration, wenn sich an diesem unobligaten Unterrichte wenigstens 10 Schüler theilhaftig haben. Nun wurden seinerzeit diese Remunerationen aus dem Credite gezahlt, welcher jährlich mit dem Betrage von 600 fl. in den Voranschlag eingestellt wurde. Wie es den Herren bekannt ist, haben sich seinerzeit bezüglich dieser Frage lebhaftige Debatten abgepielt und sind die Wogen der Erregung damals ziemlich hoch gegangen. Wenn heute dieser Gegenstand wieder zur Sprache gebracht wird, so ist es vielleicht doch möglich, eine Erregung zu vermeiden, und ich werde vor Allem bemüht sein, den Gegenstand lediglich vom streng sachlichen Standpunkte in möglichst trockener Weise zu erörtern. Auf Grund dieser Verordnung aus dem Jahre 1881 hat für die Ertheilung des unobligaten Unterrichtes in der zweiten Landessprache eine Entlohnung stattgefunden, seit dem Jahre 1890/91 aber stehen dem Landesschulrath zu diesem Zwecke keine Mittel zur Verfügung. Gleichwohl liegt dem Landesschulrath eine Menge derartiger Ansuchen vor, die endlich der Erledigung zugeführt werden müssen, denn den Lehrern muß ihr gutes Recht werden. Es ist nicht möglich, diesen Zustand weiter dauern zu lassen. Die Frage aber, was nun zu geschehen habe, läßt sich in zwei Theile sondern, in die Frage pro praeterito und jene pro futuro. Im Jahre 1890/91 gab es 19 Schulen, an welchen 575 Kindern der nicht obligate deutsche Unterricht, und 239 Kindern, denen der nicht obligate Unterricht in der slovenischen Sprache ertheilt wurde. Im Jahre 1891/92 wurde der nicht obligate deutsche Unterricht an 13 Schulen für 344 Kinder ertheilt; im Jahre 1892/93 gab es nur noch 11 Schulen, an welchen 257 Kinder an dem nichtobligaten deutschen Unterricht theilgenommen haben, endlich im Jahre 1893/94 12 Schulen, an welchen 195 Kinder den nichtobligaten deutschen Unterricht erhielten. Der nichtobligate Unterricht im Slovenischen wurde im Jahre 1890/91 in Gottschee 239 Kindern ertheilt, was aber seither aufgehört hat, weil eben für das Jahr 1890/91 bis heute noch keine Remuneration gezahlt wurde. Die Folge der Einstellung des nichtobligaten slovenischen Unterrichtes hat sich in nachstehender Weise gezeigt: Wie der Herr Berichterstatter des Finanzausschusses im Ausschusse selbst erwähnt hat, haben die vermöglicheren Väter der nach Gottschee eingeschulten Kinder dieselben in die benachbarten Schulen geschickt, weil sie dort in der Lage waren, auch in der slovenischen Sprache den Unterricht zu er-

halten, den nicht vermöglichen Eltern aber war diese Möglichkeit nicht geboten und so haben deren Kinder keinen Unterricht in der slovenischen Sprache erhalten.

Im Jahre 1894 haben sich wieder Stimmen in der Stadt Gottschee selbst erhoben, welche neuerdings um die Einführung des nichtobligaten Unterrichtes in der slovenischen Sprache an der Gottscheer Schule gebeten haben. Der Ortsschulrath hat dieses Ansuchen in Erwägung gezogen und hat sich einstimmig dafür ausgesprochen, der Bezirksschulrath ebenfalls und der Landesschulrath konnte wohl nichts anderes thun, als dieser berechtigten Forderung Rechnung zu tragen und hat daher für das Schuljahr 1894/95 die Einführung des nichtobligaten slovenischen Unterrichtes an der Volksschule in Gottschee einstimmig bewilligt.

Der § 40 des Gesetzes vom 29. April 1873, L. G. B. Nr. 22, den ins Auge zu fassen hier nothwendig ist, lautet folgendermaßen: „Die Lehrer der nichtobligaten Unterrichtsfächer, sowie die Lehrerinnen der weiblichen Handarbeiten, in den im § 15 al. 2 und 3 des Reichsgesetzes vom 14. Mai 1869 bezeichneten Fällen, erhalten eine fixe Remuneration, welche von der Bezirksschulbehörde nach Maßgabe der wöchentlichen Unterrichtsstunden bestimmt wird.“

Es haben also die Lehrer, wie bereits erwähnt, für den Unterricht in nichtobligaten Gegenständen einen gesetzlich gewährleisteten Anspruch auf eine Remuneration. Was die Citirung des § 15 al. 2 und 3 des Reichsgesetzes vom 14. Mai 1869 betrifft, so bemerke ich zur Orientirung der Herren, daß sich dieser Paragraph nur auf den Industrieunterricht, auf die weiblichen Handarbeiten bezieht. Bezüglich der Bemessung der Remuneration durch die Bezirksschulbehörden ist dieser Paragraph obrogirt dadurch, daß gegenwärtig die Bezirksschulbehörden überhaupt nicht mehr die Remuneration zu bemessen haben, indem die sämtlichen Kosten auf den Landesschulfond übernommen worden sind, was zur Folge hat, daß jetzt der Landesschulrath als Verwalter des Landesschulfondes die Remuneration bestimmt.

Ein gesetzlich begründeter Anspruch auf die Remuneration pro praeterito liegt also jedenfalls vor und ist es nur der Gutmüthigkeit und Geduld der Lehrer, welche fast sprichwörtlich geworden ist, zuzuschreiben, daß der Landesschulrath nicht bereits in ein ärgeres Gedränge gekommen ist und die berechtigten Forderungen der Lehrer nicht auf eine andere Weise zur Geltung gebracht worden sind. Ich kann nur versichern, daß, so oft einer von den Lehrern nach Laibach kommt und beim Landesschulrath vorspricht, derselbe immer diese Remunerationfrage urgirt und da muß man ihm antworten: „Wir haben nichts, wir müssen Sie auf die Zukunft vertrusten“.

Diese Frage muß also geregelt werden, denn es ist ein Gebot der Nothwendigkeit, daß die vorliegenden Gesuche, insoweit sie begründet sind, Berücksichtigung finden. Hierbei muß ich bemerken, daß vom Jahre 1890 an durch 4 Jahre dem einen oder dem anderen Lehrer eine Remuneration deshalb wird nicht zuerkannt werden. Dies wird dort eintreten, wo der nichtobligate Unterricht auch an einclassigen Schulen eingeführt wurde, was nicht gestattet ist, und ferner in jenen Fällen, wo an dem bezüglichen Unterrichte weniger als 10 Schüler theilgenommen haben. Die große Mehrzahl der übrigen Ge-

suche ist aber begründet und ich bitte sich nur das vor Augen zu halten, was geschehen wird, wenn dem Landesschulrath nicht die nöthigen Mittel für die Befriedigung dieser begründeten Ansprüche zur Disposition gestellt werden? Da ist eine zweifache Alternative möglich: entweder der Landesschulrath sagt dem betreffenden Lehrer: „Ich kann nichts bewilligen, denn ich habe hiezu die Mittel nicht“ — in diesem Falle wird der Lehrer an das Unterrichtsministerium recurriren und dieses wird zweifellos dem Lehrer den Anspruch zuerkennen. Auch dann wird dem Landesschulrath ein Fond fehlen, um eine rechtskräftig zugesprochene Remuneration zur Anweisung zu bringen, der Lehrer aber könnte im Besitze der Ministerial-Entscheidung gegen den Landesfond Execution führen und so zu seinem Rechte gelangen. Darauf, meine Herren, werden Sie es doch nicht ankommen lassen! Die zweite Möglichkeit ist die, daß der Landesschulrath selbst sagt: „Es gebührt dem Lehrer die Remuneration, ich spreche sie ihm zu, ich bin aber nicht in der Lage, die Remuneration anzuweisen, weil hiefür kein Credit bewilligt ist“. Gegen die Zuerkennung der Remuneration würde vielleicht der Landesauschuß recurriren, das Unterrichtsministerium würde die Zuerkennung bestätigen, weil der Anspruch gesetzlich begründet ist und dann würde wiederum zweifelsohne dem Lehrer die Execution zustehen. Pro praeterito ist also nichts anderes zu machen und der hohe Landtag wird, glaube ich, sich der Erwägung nicht verschließen, daß da Ordnung geschaffen werden muß. Einen Fehler, den ich bekenne, hat allerdings der Landesschulrath dadurch begangen, daß er nur 500 fl. verlangt hat, was mit Rücksicht auf den 4-jährigen Rückstand entschieden zu wenig ist. Der Gesamtbetrag der Remunerationen wird höher ausfallen, in eine Bemessung derselben aber hat sich jedoch der Landesschulrath bisher nicht eingelassen, weil hiefür kein Credit bewilligt war, aber es unterliegt keinem Zweifel, daß mit 500 fl. die Lehrer für 4 Jahre nicht befriedigt werden können.

Die zweite Frage betrifft die Zukunft; wie steht es nun mit der Angelegenheit pro futuro? Es kann keinem Zweifel unterliegen, daß die Ertheilung eines nichtobligaten Unterrichtes in der anderen Landessprache unter Umständen einem dringenden Bedürfnisse der Bevölkerung entspricht. Ich sage: unter Umständen — und zwar unter welchen? Es ist zweifelsohne ein Bedürfnis einmal für alle diejenigen, welche das Aufsteigen in höhere Anstalten antreiben; das gilt meines Erachtens in gleichem Maße für beide Nationalitäten des Landes. Derjenige, welcher in eine höhere Anstalt aufsteigen und sich später den Studien auf der Universität zuwenden will, kann hiezu nur dann gut vorbereitet werden, wenn er schon in der Volksschule etwas von der deutschen Sprache gelernt hat, welche er sich ja dann im Verlaufe der Studienzzeit aneignen muß und welche er nach Absolvirung der Studien auf der Hochschule in den meisten Fällen brauchen wird. Die Ertheilung des slovenischen nichtobligaten Unterrichtes ist aber ebenfalls ein nothwendiges Erfordernis als Vorbereitung für die höheren Lehranstalten; ich erachte gewiß auch diesen für außerordentlich nothwendig, für diejenigen, welche höhere Lehranstalten z. B. das Gymnasium, die Universität besuchen wollen. Welchen Beruf werden die jungen Leute wählen? Sie werden vielleicht Beamte, Advocaten, No-

tare, Techniker, Geistliche u. s. w., in allen diesen Ständen brauchen sie, wenn sie im Lande bleiben wollen, die Kenntniss der slovenischen Sprache. Es ist also für die deutschen Studierenden des Landes, welche auf die Hochschule aufsteigen wollen, die Erlernung der slovenischen Sprache nothwendig, — dem aber, das mit dem Unterrichte derselben schon in der Volksschule begonnen werde, wird, glaube ich, niemand entgegentreten. Wir sind, glaube ich — lauschen Sie, meine Herren, nur dem Pulschlage der Zeit, — endlich doch dahin gekommen, das jener Antagonismus unter den Völkern Oesterreichs, wie er sich früher geltend gemacht hat, nunmehr anfängt, sich in vernünftiger Weise abzuschwächen; für diese Annahme sind Symptome genug vorhanden. Vielleicht hat einer von den Herren jene Artikel gelesen, welche das Herrenhausmitglied Baron Helfert vor nicht langer Zeit über die Gymnasialfrage im „Vaterland“ veröffentlicht hat, und in welchen er auf den Standpunkt sich stellt, das der Staat von seinem staatlichen Gesichtspunkte aus darauf bestehen müsse, das in doppelsprachigen Ländern die Mittelschulen derartig eingerichtet werden, das in denselben beide Landessprachen obligat unterrichtet werden und das diejenigen, welche diese Anstalten absolviren, beider Sprachen mächtig sein müssen. Ich würde Sie ermüden, wollte ich heute alle Gründe anführen, welche Helfert für diese Einrichtung in schlagender Weise geltend macht und ich erwähne dies nur als Symptom, weil Helfert gewiss ein wackerer Patriot und eine in diesen Fragen sehr bewanderte Persönlichkeit ist, welche die Verhältnisse Oesterreichs genau kennt. Ein ähnliches Symptom hat sich auch in Mähren (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Über in Kärnten nicht!) gezeigt, wo auch ein ähnlicher Antrag im Landtage eingebracht worden ist. Endlich reist die Erkenntniss, das es in Oesterreich, wo viele Nationen in einem Hause wohnen, für die Bevölkerung nothwendig ist, sich beide Landessprachen eigen zu machen! Und noch ein Moment, welches bei Helfert weniger scharf hervortritt, möchte ich hervorheben. Die Bedingung des Friedens unter den Völkern ist meines Erachtens vor allem die gegenseitige Achtung vor der nationalen Eigenthümlichkeit und der Sprache des anderen. (Poslanec Suklje: — Abgeordneter Suklje: „Bravo!“) Meine Herren! Jeder, der mehrere Sprachen beherrscht, gewinnt eine gewisse Vorliebe oder Zuneigung für die Sprachen, mit denen er sich beschäftigt hat.

Die eine hat für sich den Wohlklang der Diction, die andere die Kraft und Prägnanz des Ausdrucks, die dritte zeichnet sich vielleicht durch prachtvollere Construction aus, eine andere wieder durch den ungeheueren Reichthum an Worten für verschiedene Begriffe u. s. w. Erst wenn man eine Sprache kennen gelernt hat, lernt man sie auch achten und die Achtung vor der anderen Nationalität und deren Sprache ist die Grundbedingung dafür, das wir zu Verhältnissen gelangen, die erträgliche Zustände in Oesterreich zu schaffen geeignet sind. Auf diesem Principe beruht auch die Ertheilung des nichtobligaten Unterrichtes in der zweiten Landessprache an Volksschulen, weil damit der Keim für die weitere Erlernung derselben gelegt wird. Aus diesem Grunde glaube ich, das der Erlernung der zweiten Landessprache fortan der Weg geebnet werden soll; dies ist aber nur dann möglich, wenn solche Curse bestehen und Lehrkräfte dafür entlohnt werden. Nun mag es ja möglich sein,

das es wünschenswert wäre, ein strengeres Regulativ zu erlassen, die Bewilligung solcher Curse an gewisse Cautele zu knüpfen, damit es nicht einzelnen Lehrern freigestellt wird, Curse zu etabliren, die vielleicht nur Scheincurse wären, um auf diese Weise zu einer Remuneration zu kommen. Das war das Hauptargument, welches im Ausschusse vorgebracht wurde. Meine Herren! Ich habe von der Lehrerschaft in Krain denn doch bessere Begriffe, als das ich annehmen könnte, das sie nur der Remuneration wegen solche Curse dem Scheine nach abhalten und die Bevölkerung provociren würde, die Kinder für den Unterricht in der zweiten Sprache anzumelden, das zwar der Stundenplan damit ausgefüllt, im Wesen aber nichts geleistet werde. Ich habe, wie gesagt, von der Lehrerschaft bessere Begriffe und glaube, das mit nur seltenen Ausnahmen kein Lehrer solche Curse unnöthiger Weise abhält. Ich glaube also, das man sich auf diesen Standpunkt nicht stellen kann; indes können, wenn die Herren es wünschen, diesbezüglich entsprechende Cautele in dem Sinne geschaffen werden, das Remunerationen nur dann bewilligt werden sollen, wenn protokollarische Ansuchen der Eltern bezüglich des Unterrichtes in der zweiten Landessprache vorliegen, wenn ferner eine entsprechende Anzahl von Kindern für diesen Unterricht ausgewiesen werden, ferner der Ortschulrath darüber befragt wurde und wenn der Bezirkschulinspector sich davon überzeugt hat, das etwas Erfolgreiches geleistet wurde. Solche Curse aber ganz unmöglich machen, heißt das Princip aufstellen: in unserm Lande soll jeder nur seine Muttersprache und sonst nichts weiter erlernen; dem entgegenzutreten, hielt sich der Landeschulrath geradezu für verpflichtet. Früher pflegte man mit Stolz darauf hinzuweisen, das man mehrerer Sprachen mächtig sei und noch heute ist der Name des Cardinals Mezzofanti bekannt, welcher noch immer ein Vorbild dafür ist, was man in sprachlicher Beziehung leisten kann. Wenn Sie aber heute diesen Betrag in den Voranschlag nicht einstellen, dann werden Sie sich auf den Standpunkt stellen: ich bin stolz darauf, das ich nicht etwas anderes erlerne als jene Sprache, die ich schon von Haus aus als Muttersprache erlernt habe. Diesen Standpunkt kann die Schulbehörde nicht theilen, vielmehr muß sie Vorsorge treffen dafür, das dem Bedürfnisse der Bevölkerung nach besserer Ausbildung Rechnung getragen werde. Es dürfte doch ein anerkannter Grundsatz sein, das die Schule das lehren soll, was das Kind beim Austritte aus der Volksschule braucht, das aber auch alles, was sie lehrt, das Kind soll brauchen können. Von diesem Grundsatz ausgehend, wird, glaube ich, niemand bestreiten, das der Unterricht in der anderen Landessprache in einem Lande, welches von verschiedenen Nationalitäten bewohnt ist und wo diese Nationalitäten gegenseitig in einem regen Wechselverkehre stehen, unter gewissen Verhältnissen, ich sage nicht an allen Schulen, eine Nothwendigkeit ist, und das man den Eltern mit Rücksicht auf den künftigen Beruf ihrer Kinder die Möglichkeit schaffen soll, die Kinder auch des Unterrichtes in der anderen Landessprache theilhaftig werden zu lassen. Ich schließe daher mit der Bitte, das hohe Haus wolle sich dem Antrage des Herrn Abgeordneten Luckmann, welcher den Intentionen des Landeschulrathes entspricht und die Möglichkeit gewährt, einerseits pro praeterito den Ansprüchen der Lehrer gerecht zu werden und andererseits pro futuro Vorsorge

zu treffen, wohlwollend gegenüberstellen und auf diese Weise ermöglichen, daß dasjenige, was gebraucht wird, auch factisch in der Schule gelehrt werde. (Pohvala na desni. — Beifall rechts.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. vitez Bleiweis oglasil se je k besedi.

Poslanec dr. vitez Bleiweis-Trsteniški:

Visoka zbornica! Če se ne motim, se lani ni od nobene strani stavil predlog, da bi se za neobligatni pouk v drugem deželnem jeziku zopet vstavila v proračun normalno-šolskega zaklada svota 600 gld. in torej jaz ne vem, kaj je napolnilo ravno letos gospoda poslanca Luckmanna, da se je zopet oglasil s tem predlogom. Zatorej bo treba nekoliko ozreti se na zgodovino tega predloga.

Lansko leto se v deželnem šolskem svetu, čegar član biti imam čast, tak predlog ni stavil, in čeravno se mi bo morda očitalo, da sem prelomil uradno tajnost, vendar lahko povem, da se lani od nobene strani niti mislilo ni na to stvar in proračun normalno-šolskega zaklada se je rešil brez vsacega takega predloga. Letos pa se je kar naenkrat oglasil gospod in pravil, da bi bilo vendar dobro, ako bi se zopet onih 600 gld. postavilo v proračun. Prvi sem se proti predlogu oglasil jaz in sem posebno z ozirom na to, da so mi še dobro znani oni, rekel bi bojni časi, ko so se v tej zbornici zaradi tistih 600 gld. vršile po 3—4 ur in še dalje trajajoče debate in da bi se zopet ne ponovili tisti časi, povdarjal, naj se ta svota nikakor ne vstavi v proračun, ker ni misliti, da bode deželni zbor mogel ustreči želji deželnega šolskega sveta. No, predlog ni obveljal, ker so bili glasovi jednaki in odločil je vsled dirmanja gospod deželni predsednik.

Navedel sem že v deželnem šolskem svetu svoje pomisleke proti predlogu in sedaj jih hočem ponoviti. V prvi vrsti mora vsakdo priznati, da se s svoto 600 gld. prav nič ne opravi. To je jeden razlog, ker mi je znano iz deželnega šolskega sveta, koliko prošenj je prihajalo od učiteljev, katerim so se potem delile malenkostne, skorej bi rekel sramotne remuneracije 10—15 gld. za to, da so celo leto poučevali tisto neobligatno nemščino. Dalje Vas moram pa tudi vprašati, ali je res povsodi, kjer so se stariši zanj oglašali, bil potreben tisti pouk v drugem deželnem jeziku in ali niso oglašanja morda izvirala od todi, da je ravno učitelj vplival na stariše, češ, oglasite se, zahtevajte to in otroci se Vam bodo zastoj poučevali, in, gospoda moja, skorej bi rekel, da bi se bilo v prav mnogih slučajih lahko konstatiralo, da so to oglašanje povzročili preslabo plačani učitelji. Pomislite, da se mora učitelj na deželi s plačo 400—500 gld., zlasti če ima rodbino, poprijeti vsake prilike, da si kaj prisluži in ta prilika se je učiteljem zdela primerna, da so nadlegovali stariše, naj se oglasijo za pouk v drugem deželnem jeziku, potem pa so seveda zahtevali remu-

neracije. To je bil glavni povod, da so stariši zahtevali pouk v drugem deželnem jeziku, nikakor pa ne to, da bi bile želje starišev res tako silne, kakor se je sedaj naglašalo od strani gospoda deželnega predsednika.

Na drugi strani sem naglašal v deželnem šolskem svetu in tudi tukaj pri več prilikah, da ljudska šola ne more biti za to, da se otroci poučujejo v dveh jezikih. Vsi pametni pedagogi in tudi zdravniki priporočajo — in tako je stvar urejena tudi v drugih deželah, — da naj se otroci v ljudskih šolah uče drugih, za življenje koristnih predmetov, da naj se pa drugih jezikov ne uče v ljudskih šolah. Tudi to je bil razlog, zakaj sem v deželnem šolskem svetu govoril proti predlogu. Vsaj se mi ne branimo izdatka samega na sebi, in bi dovolili tudi še večjo svoto, ako bi se res kazala potreba in ako bi šlo za kaj koristnega. Omenil se je slavnoznani pedagog Helfert, pa on je mislil na srednje šole, kar je pa, kakor mislim, velik velik razloček.

Gledé na vse te razloge moramo po mojem mnenji predlog zopet odkloniti, ker bi bilo tudi jako nekonsekventno, ako bi letos zopet privolili, kar smo si pred leti branili dovoliti.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Šuklje ima besedo.

Poslanec Šuklje:

Generalna debata o normalno-šolskem zakladu, slavna gospoda, sama po sebi me ni izvabila iz one rezerve, katero sem si za letošnje zasedanje načeloma naložil, drugače pa je s sedanjim predlogom. O generalni debati moram reči, da je bila navzlic dolgotrajnosti nekako malostna, ne popolnoma primerna važnemu objektu, okrog katerega se je sukala. Po prvih besedah, katere je izustil častiti gospod tovariš Hribar, sem pač mislil, da pride do neke načelne razprave in začel sem si notirati. Toda moja nada se ni uresničila, o celi debati moram reči, da ni bila dosti zanimiva, ako abstrahiram od nekaterih zoologičnih prizorov, katere v debato pripeljati se je zljubilo tovarišu dr. Tavčarju. Tista dva krokarja sta mi imponirala (Veselost. — *Geiterfeit*.) in tudi šolski zajec je bil bolj po mojem okusu, kakor na pr. po okusu tovariša Povšeta. (Veselost v središči. — *Geiterfeit* im Centrum.)

Bilo je torej dokaj resnega povoda, govoriti o našem šolstvu, o prednostih, posebno pa o hibah njegovih, pa današnja debata ni segala čez one meje, katere smo doživeli v prejšnjih letih.

Predrugáčila se je stvar vsled predloga častitega gospoda tovariša Luckmanna. Morda se da očitati predlogu, da ni bil stavljen o pravem času in ugovarjati se mu da iz stališča opurtunitete.

Jaz se sicer ne držim tega mnenja, da tudi za to vprašanje velja izrek: „*quieta non movere*“, pa ako bi se bil predlog staval leto kasneje, bi bilo bolje. Malo upanja imam, da bi letos prodrli, navzlic predlagateljevemu utemeljevanju, navzlic

gorkemu priporočilu gospoda deželnega predsednika in navzlic opazkam, katere mislim napraviti jaz, kakor naglašam, v zgolj svojem lastnem imenu. Razlogi so čisto evidentni. Meni se vidi, da bodo tudi konservativci bržkone glasovali proti — sodim pa, da ne vsi iz popolnega prepričanja. Vzemite n. pr. gospoda kanonika Kluna, kateri je, ako se prav spominjam, pred 12 leti za babico bil pri onem težkem porodu, ko smo spravili ta kredit v proračun. Takrat je s svojo priznano ribničansko prebrisanostjo v nek čudovit koneks spravil mitnico na Rakeški cesti s tem kreditom. Danes bo častiti gospod poročevalec morebiti drugače glasoval. In vzemimo gospoda dr. Papeža, torej jednega onih dveh krokerjev, ki sedeta na ramah deželnega glavarja — recimo, da bi bil on kroker misli — ne pa spomina. Vzemimo torej gospoda dr. Papeža. Gotovo je on veliko bolj pripravljen, največje koncesije napravljati nemškemu jeziku, večje kakor vsak izmed te (Leve — Yinfen) strani, tudi mene ne izvzemši, in vender sem uverjen v svoji duši, da bo tudi glasoval proti predlogu gospoda tovariša Luckmanna — vsaj sodim tako in bi bil prijetno iznenaden, ako se motim. In kje tiči rešitev te uganjke? Volitve so pred durmi in začrnili bodo tistega, ki ima pogum glasovati za ta kredit in tako bo bržkone predlog častitega tovariša Luckmanna propadel navzlic temu, da bo sčasoma venderle prōdril, morebiti že čez eno leto in takrat — uverjen sem, z veliko večino.

Gospoda moja, jaz seveda se na to stališče ne morem postaviti. Odkar sem v deželnem zboru, tekem 12 let sem zagovarjal vedno to pozicijo in glasoval zanjo in ako ne bi takrat slučajno bil bolan, ko se je odklonila, ne vem, ali bi je ne imeli še danes v proračunu. Odklonjena je bila s pičlo večino in en glas bi bil prišel že vpoštev, mogoče torej, da bi še danes imeli v proračunu tisto zgodovinsko številko ominožnih 600 gld.

Gospoda moja, zakaj bi se pa branili proti predlogu gospoda tovariša Luckmanna? Meni se vidi, da stvarnih protirazlogov do sedaj še nisem slišal. Vse to, kar se je navajalo, je naposled venderle velik anahronizem. Predsodki, nazori, ki jih imate, ne datujejo iz tega desetletja, temveč spadajo v dobo 70tih let, izvirajo iz tistih časov. Takrat bilo je stališče za narodno stranko drugačno in takrat se je utemeljeno moglo govoriti o poskusih, da se hoče germanizirati slovensko ljudstvo na Kranjskem. Dandanes ni več stvar taka in jaz mislim, med vsemi našimi nasprotniki nimate nobenega, ki bi bil tako nerazsoden, da bi mislil, da je še mogoče na Kranjskem izpodkopati tla slovenskemu življu. Izgovor, kakor da bi se hotelo s tistimi 600 gld. germanizirati, dandanes ni več utemeljen.

Potem pa treba pomisliti še nekaj drugega. Ko se je prvič zahteval ta kredit, zahteval se je enostransko samo za neobligatni pouk nemščine na slovenskih ljudskih šolah. To je bila enostranost, ki je žalila narodni čut in takrat se je po vsej pravici ugovarjalo proti dotični poziciji. Kakor

hitro pa se raztegne stvar na oba jezika in se kredit zahteva za neobligatni pouk nemščine na slovenskih in slovenščine na nemških ljudskih šolah, potem izgubi tak ugovor tudi ono utemeljenost, katera bi se mu sicer morala pripisati iz stališča razžaljjenega narodnega čutstva.

Gospoda moja, vsaj pa tudi vender ni mogoče, da bi se popolnoma zanikavala praktična potreba! Gospoda, mi imamo marsikatero nagrade. Vi vidite, da nagrađujemo pouk v kmetijstvu, v ženskih ročnih delih itd. To so predmeti, ki se morajo nagraditi, ali pa hočete a priori zanikati, da marsikateremu učencu ni vender v prid, če si je v ljudski šoli pridobil vsaj nekoliko znanja v drugem deželnem jeziku?

Res je sicer, kar pravi gospod tovariš vitez dr. Bleiweis, da absolutno ni mogoče, da bi otroci v ljudski šoli prišli do popolnega znanja nemščine. Ja gospoda moja, kaj tacega nihče ne zahteva, dovolj, ako vsaj elemente, prve početke jezikovnega znanja zadobe v dotičnem nauku. Vidite, v svojem uradu imam posla baš s šolskimi knjigami in zanimivo je, da je ena izmed materijelno najboljših slovnica in berilo nemškega jezika izdana v češkem jeziku, „Čvičebnice“ Julius Rothove, ki se dobro spečavajo ter prelagajo tudi na druge jezike. Tako je prestavljena na maloruski in na rumunski jezik. Dokaz torej, da tudi v ljudski šoli se da nekoliko uspehov doseči, kar se tiče pouka v drugem deželnem jeziku.

Navajam torej, da pravega razloga, upirati se predlogu g. Luckmanna, nimamo — kajti če se govori o germanizaciji, moram reči, narodni moj ponos se krči, ako pravite, da bi s kreditom par stotakov v nevarnost prišel naš živelj naši slovenski deželi. Navajam drugič, da bo dobro za praktično življenje, za prospeh marsikateremu učencu Slovincu, ako se privadi nekoliko nemščini in Nemcu, zlasti Kočevarju, ako se privadi slovenskemu jeziku — ako vse to pomislim, moram vender ustrajati na onem stališči, na katerem sem vedno stal, odkar sem v tej zbornici. Glasoval sem za kredit za neobligatni pouk drugega deželnega jezika pred 12 leti, ko sem vstopil v to zbornico, — jaz ne morem postati nekonskventen in ne morem ravnati drugače sedaj v tem hipu, ko se skorej poslavljam iz te deželne dvorane.

Vodi me pa še neka misel. Rekel sem, da današnja debata ni bila ravno visoka, vznešena in ne posebno zanimiva — eno dobro lastnost je pa venderle imela. Protislovje ni bilo tako ostro in silovito, kakor prejšnja leta, v obče vladal je nek bolj miren ton in videti je bilo, da se je vsaj v tej sobani začelo narodno protislovje rahljati. Prečastiti gospod deželni predsednik je govoril o simpletoidih, ki kažejo, da se je antagonizem med avstrijskimi narodi v zadnjem času začel manjšati, pa v tem oziru mu morem le deloma in z neko reservatio mentalis pritrditi. Barona Helferta je navajal, pa ta mi ni klasična priča. Kdor pozna tega znamenitega zastopnika kulturnega, političnega in znanstvenega življenja, osobno, ve, da

stoji Helfert že od nekdanj na tem stališči, še ko je v naučnem ministerstvu zavzemal visoko mesto. V obče bi se kaj takega pač ne moglo trditi. Poglejmo sosedno Primorsko, tam pač ni videti, da se narodni antagonizem začanja omehčavati in zadnja šolska debata v koroškem deželnem zboru meni tudi ne daje poguma, da bi se izjavil v tistem smislu, glede Štajerske pa bomo tudi šele videli, kako se bodo pokazali gospodje nemškega pokolenja in mišljenja, zlasti ako kdo na dnevni red spravi za nas prevažno vprašanje celjske gimnazije z utrakvistično organizacijo. Pri nas na Kranjskem pač in zlasti v tej dvorani pa lahko rečem, da smo si stopili bližje eni in drugi in tudi današnja debata je dokaz za to.

Zaradi tega pa pripisujem temu na videz neznatnemu predlogu veliko večjo važnost, ker ponuja priliko, da se z ene in z druge strani dokaže, da nam je na tem, da poneha tisti stari antagonizem, ki nas razdvaja že toliko časa. Zatorej bom jaz glasoval za predlog gospoda poslanca Luckmanna, kateremu bom dal v pomislek le to, naj mu dostavi — morda prevzame on sam štilizacijo — dvojni amendement, namreč prvič, da se mora za dotični neobligatni pouk v drugem deželnem jeziku pričetkom šolskega leta po svojih zakonitih zastopnikih oglašiti vsaj 10 otrok in drugič, da se morajo po okrajnem šolskem nadzorstvu konstatovati ugodni uspehi tega pouka, predno se učitelju sme dovoliti dotična nagrada.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Papež se je oglašil k besedi.

Poslanec dr. Papež:

Visoka zbornica! Nisem slišal govora gospoda poslanca Šukljeta, povedalo pa se mi je, da je rekel, da sem jaz pripravljen, največje koncesije dati nemškemu življu, večje kakor on sam.

Izrekam, da, kader bo šlo za kake koncesije nemštvu, bom jaz vedno v soglasji s somišljeniki obeh strank slovenskih. Kako pa tolmačiti, kaj je koncesija, prepuščam svoji stranki, dokler njej pripadam in želim ostati vedno pri njej, kako tolmači pa gospod poslanec Šuklje koncesije nemštvu, ne vem, ker še ne vem, katere koncesije je dajal bil profesor Šuklje nemštvu na Dunaji in drugod.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Tavčar se je oglašil k besedi.

Poslanec dr. Tavčar:

Pred kratkim sem imel čast govoriti s prevzišenim gospodom baronom Schwegljem in on mi je pojasnil, kaj je glavno jedro sedanje vladne zisteme. Rekel je, da je koalicijska sprejela kot glavni princip, da kar je jedenkrat v miru, naj se pusti v miru, — quieta non movere. — Da naj se torej v miru pusti tudi tisto narodno vprašanje,

ki je tolike važnosti za nas, za nemštvo pa manjše. Čudno je zategadelj, kako je prišel častiti poslanec gospod Luckmann ravno danes na plan s svojim predlogom. Utemeljil ga je sicer, kakor rad priznavam, mirno in stvarno. Ali vendar menim, da bi se taki predlogi, kateri so, če tudi ne stvarne, pa vendar politične važnosti, ne smeli na tak način v zbornico prinašati in da bi se ž njimi ne smelo nas nekako presenetiti ter nas tako prišiliti, da glasujemo brez pravega razmišljanja. Če bi bila res taka velikanska potreba, da se ustavi teh 1000 gld. v proračun, bi se nam moralo vendar dati toliko oddihljeja, da stvar pretehtamo. Tu pa se je naenkrat reklo: „Jaz predlagam“, — in sicer skorej v istem hipu, ko se je slišalo, da se je gospod deželni predsednik za tisti kredit živahno potegoval v deželnem šolskem svetu. Zategadelj pa, ker je častiti gospod poslanec Luckmann tako nepričakovano prišel s svojim predlogom, vidi se mi, da je na stvari nekaj sumljivega, nekaj, kar mi iz narodnega stališča ne moremo odobravati kar tako meni nič tebi nič.

Če ostanem pri stvari, znano je najprej, da je ta kredit prvič prišel v razpravo, ko je gospod baron Winkler nastopil deželno predsedništvo in sreča za gospoda barona Winklerja je bila, da je takrat imel v tej zbornici poslanca Šukljeta. Pripoznati se mora, da, ako njega ne bi bil našel, bi morda nikdar ne bilo prišlo do tega kredita. Sreča pa je bila za gospoda barona Winklerja, da je imel — kakor pravim — v zbornici gospoda poslanca Šukljeta, in znano je, da je gospod baron Winkler zahteval kredit v ta namen, da si je olajšal svoje stališče navzgor in da je mogel na Dunaji povedati, da je že uspeh dosegel, češ, da sta slovenska večina in tako odličen Slovenec, kakor je bil gospod poslanec Šuklje že tiste dni in je še dandanes, glasovala za pouk našega kmetškega ljudstva v nemščini.

To je bil eminentno politični pomen tega kredita, praktičnega pomena pa ni imel in se ga tudi ni hotelo doseči.

Vprašam se, ali so se od tistega časa razmere na Kranjskem tako izpremenile, da je nastala živa potreba, da visoka zbornica privoli v to, kar nasvetuje častiti gospod poslanec Luckmann?

Gospoda moja, jaz se postavljam na stališče, naj se, če se mi dokaže potreba neobligatnega pouka v drugem deželnem jeziku, vpelje in nagradi ta pouk. Stvar pa ne sme ničesar opraviti imeti s politiko, izvirati mora iz potrebe in ne iz političnih nagibov. Ali je na Kranjskem tu ali tam res taka potreba ali ne, o tem lahko dobimo podatke od gospoda barona Heina. Šolski zakon utemeljuje zavezo dotičnih faktorjev, ki imajo priskrbeti sredstva za šolstvo, torej tudi nagrade za pouk v neobligatnih predmetih. Če je to v zakonu že preskrbljeno, čemu naj potem sklepamo o tej stvari? Če zakon določa, da je treba plačati tisti neobligatni pouk v drugem deželnem jeziku, mislim, da imajo zakoni pri nas vendar še tako moč, da se bodo dobila dotična sredstva, ki so

po zakonu potrebna. Pa šolski zakon je imel svojo veljavo že mnogo prej, nego je prišel na Kranjsko gospod baron Winkler, ali pred njim vprašanje gledé tega pouka ni bilo pereče. Ako je bila kje kaka potreba, se jej je zadoščalo ravno s pomočjo zakonitih predpisov. Torej ne vem, zakaj se sedaj ne preskrbé zakonitim potom sredstva, da se dožene, kar zakon zahteva. Ali, kakor rečeno, današnji predlog se mi vidi tak, kakor da bi se hotelo ž njim stopiti izven zakona in hotelo nekaj doseči, kar zakonodajalec ni imel v mislih. Predlog ima prej ko ne tedenco, ustanoviti premija za nepotrebni neobligatni pouk nemščine, za pouk, ki se ne osnuje iz potrebe, ampak na umeten način.

Visoka zbornica, da je temu tako, to nam je moral gospod deželni predsednik sam priznati, ker je priznal, da so se od našega zadnjega sklepanja o tem kreditu razmere tako izpremenile, da je ugasnilo vse, kar se je poprej pod gospodom baronom Winklerjem na umeten način vzdrževalo.

Če se sprejme današnji predlog, bojim se, da bo to imelo slabe nasledke. Kakor hitro se kje poučuje slovenščina ali nemščina, če potreba ni izkazana, mora to imeti le slabe nasledke.

Zanemarjali se bodo drugi predmeti, tisti neobligatni pouk pa vzlic temu ne bo imel nikakega uspeha. Učitelji, ki so seveda slabo plačani, bodo skrbeli, da dobijo svojo premijo, mučili bodo otroke nekoliko z nemškimi črkami, otroci pa bodo, zapustivši šolo, v hipu vse pozabili in cela stvar ne bo imela nobenega pomena. Ako bi se mi dokazalo, da je res v tem ali onem kraju potreben nemški pouk, bi bil za to, da dovolimo potrebna sredstva v ta namen. Da se pa kredit kar tako pavšalno zahteva, to je glavna napaka Luckmannovega predloga. Vprašanje, ali je potreben tisti neobligatni jezikovni pouk ali ne, ne dá se pavšalno rešiti, temveč le od slučaja do slučaja in zato se ne more reči, da je ta potreba v istini dokazana, kakor trdita častiti gospod poslanec Luckmann in gospod deželni predsednik. Povejte nam vendar, kje pa so tiste šole, na katerih hočeta vpeljati ta pouk? Mogoče je, da bi bil v kakem kraju potreben, ampak reči, da je potreba splošna, to sega vendar predaleč! Vzemite kako šolo, recimo v Poljanskih hribih; gotovo se bo učitelju s primerno agitacijo posrečilo, da spravi tistih 10 otrok skupaj, da se uče nemščine. Radi tega pa vendar ne bodete rekli, da je tam nemški pouk v resnici potreben. Taka splošna metoda se mi torej ne vidi umestna, ampak pridite nam s posameznimi podatki, naštejte nam šole, kjer se naj vpelje ta pouk, da bomo videli, da Vaš predlog nima germanističnih tendenc in potem je mogoče, da o njem govorimo! Splošni pavšalni kredit za to stvar zahtevati, pa vendar nikakor ne gre!

Gospod poslanec Šuklje je primerjal ta neobligatni jezikovni pouk z neobligatnim poukom v kmetijstvu ali ročnih delih. To pa je drugačna stvar, kajti ta pouk ni brezuspešen, nekaj se otroka že prime, gotovo pa več, nego če mu tisto nemško vzbuko v možgane vlivate.

Ne smemo si končno prikrivati, da ima predlog politično stran in jaz mislim, da mi ni treba opisivati, v čem da obstoji. Ko je baron Winkler še vodil deželno vlado, sklenili smo, odkloniti zahtevani kredit.

Razmere naše stranke dandanes niso boljše, temveč so se še celo poostrele. In torej gotovo nimamo političnega uzroka, ugoditi vladnemu zahtevanju. Zategadelj moram izjavljati, da bom glasoval proti predlogu gospoda poslanca Luckmanna, ker potreba dotičnega pouka ni izkazana ker je predlog presplošen in ker se za njim skrivajo politične tendence, s katerimi se ne strinjam.

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

S. k. Landespräsident Freiherr v. Hein:

Ich habe auf diejenige Bemerkung des Herrn Vorstandes zurückzukommen, welche dahin gieng, daß meinem Amtsvorgänger Baron Winkler die fragliche Post eigentlich zu dem Zwecke bewilligt wurde, um ihn in die Lage zu versetzen, in Wien auf einen Erfolg hinweisen zu können. Ich erlaube mir im Namen des Abwesenden diese Bemerkung entschieden zurückzuweisen, indem ich überzeugt bin, daß für Baron Winkler nur sachliche Gründe maßgebend waren, nicht aber solche, welche darauf zurückzuführen wären, daß es ihm darum zu thun war, durch die Einstellung dieses Betrages in Wien auf einen Erfolg hinweisen zu können.

Was die weitere Frage betrifft, warum gerade jetzt dieser Gegenstand wieder aufgenommen wird, so möchte ich hierauf folgendes erwidern:

Der Herr Abgeordnete Dr. Tavčar hat erwähnt, Baron Winkler hätte, wenn hiezu ein gesetzliches Bedürfnis vorhanden gewesen wäre, dieses Bedürfnis auch ohne Einstellung des betreffenden Betrages befriedigen müssen, erst jetzt aber auf einmal werde eine gesetzliche Nothwendigkeit hervorgehoben. Ich habe die Erbschaft nach meinem hochverehrten Amtsvorgänger nicht cum beneficio inventarii angetreten und habe also auch manches gefunden, was überraschend war, unter anderem auch das, daß beim Landeschulrath effective Geschäftsrückstände vorhanden waren, an denen aber Herrn Baron Winkler kein Verschulden trifft, weil er nicht in der Lage war, sie zu erledigen. Zu diesen gehören auch alle diese Remunérationsanträge aus den Jahren 1890/91, 1891/92 und 1892/93. Ich habe dieses Inventar erst später aufgenommen und da sind wir auch auf diese Rückstände bezüglich der Remunerationen gekommen. Diese müssen abgethan werden, darum mußte diese Frage zur Sprache gebracht werden, obwohl es mir nicht darum zu thun war, damit in ein Wespennest zu stechen, oder nebenbei bemerkt, persönliche Erfolge in Wien zu erzielen, sondern deshalb, weil diese Sache eine Erledigung finden muß. Baron Winkler konnte sie der Erledigung nicht zuführen, weil er die Sache nicht im hohen Landtage neuerlich vorbringen wollte, und so konnten auch die Lehrer, welche um Remunerationen angefragt hatten, hierüber keinen Bescheid erhalten, weil de facto die erforderlichen Mittel nicht verfügbar waren. Das ist die einfache Erklärung des ganzen Gegenstandes. Daher

kommt es auch, daß der Antrag, welcher von dem Herrn Abgeordneten Luckmann gestellt wurde, heute erst und nicht schon in einer früheren Session gestellt wurde. Ich selbst war es, der diesen Gegenstand im Finanzausschusse moviren mußte, nachdem der Landes Schulrath effectiver Schuldner ist. Der Landes Schulrath kann an die Cassé keine Anweisung geben, wenn kein Credit bewilligt ist, würde er aber trotzdem eine Anweisung geben, so dürfte die Cassé, wie der administrative Gang eben ist, den Betrag nicht auszahlen und die Anweisung wäre nur ein wertloses Papier. Wenn der Herr Abgeordnete Dr. Ritter v. Bleiweis gesagt hat, daß ich, als es im Landes Schulrath auf die Dirimirung gekommen ist, in diesem Sinne dirimirt habe, so ist das ganz richtig, weil ich darauf sehen muß, daß die Rückstände aufgearbeitet und diese Dinge der meritorischen Erledigung zugeführt werden. Daß dabei auch die Frage pro futuro erörtert wurde, liegt in der Natur der Sache, indem neue Ansuchen um Creirung solcher Course vorlagen und eine solcher in Gottschee auch thatsächlich bewilligt wurde. In Zukunft wird also nichts anderes übrig bleiben, als daß der Landes Schulrath den Lehrern die Remuneration zuspricht und diese dann im Executionsweg zu ihrem Rechte zu gelangen suchen. (Poslanec dr. Tavčar. — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Potem se bo denar že našel!“) Ich verliere darüber weiter kein Wort.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoki deželni zbor! Ko je bila sedanja vlada nastopila, izrekla je, da je jedno njenih glavnih načel, da bode kolikor mogoče skrbela, da politična vprašanja ne bodo prišla na površje, temveč da bodo mirovala in da bodo osrednji parlament, kakor tudi deželni zbori imeli priliko, da se bodo pečali z gospodarskimi vprašanji. Zal, da me je ravno današnja debata poučila, da zastopnik njen v tej kronovini nima pred očmi teh obečanj, kajti predlog, kateri je stavil častiti gospod poslanec Luckmann, ni inicijativen predlog, temveč je prišel pred visoko zbornico šele vsled tega, da je častiti gospod deželni predsednik sprožil to stvar v finančnem odseku, kakor nam je to on sam pojasnil. On kot zastopnik slavne vlade torej, one vlade, katera je izrekla, da želi, da miruje narodnostni prepir, čutil je potrebo, spraviti to politično vprašanje v visoko zbornico, ki je tako ali tako utrujena vsled dolgotrajne debate. Ako sem se v kljub tej utrujenosti vendar oglasil k besedi v tako pozni uri, storil sem to, ker čutim dolžnost, da kot zastopnik slovenskega naroda tudi jaz o tako važnem vprašanji povem svoje mnenje.

Častiti gospod deželni predsednik je skušal nekoliko odbiti politično ost temu predlogu s tem, da je stvarno utemeljeval nasvet, kateri je stavil častiti gospod poslanec Luckmann, da se vstavi v proračun kredit 1000 gld. za neobligatni jezikovni pouk na ljudskih šolah. Ali ni se mu posrečilo odbiti predlogu politične osti, kajti mi vsi vemo in gospod dvorni svetnik Šuklje nam je

stvar ravnokar pojasnil, kako da je prišlo, da se je tistih prvotnih 500 gld. vstavilo v proračun normalno-šolskega zaklada za neobligatni nemški pouk na slovenskih ljudskih šolah. Ako se ne motim, imamo se ravno diplomatičnemu posredovanju gospoda poslanca Šukljeta zahvaliti, da se je vstavila dotična pozicija v proračun, katera potem dolga leta ni izpadla, kajti on je iznašel formulo, da ima dotični kredit služiti za neobligatni pouk nemškega jezika na slovenskih ljudskih šolah, kakor tudi za slovenski pouk na nemških ljudskih šolah.

Vidite, da konjsko kopito iz predloga gleda prej ko slej, in častiti gospod deželni predsednik sam je v svojem utemeljevanji nekoliko to priznal. Navajal je, da so se otroci na nemških ljudskih šolah na Kočevskem učili slovensčine, in dejal je, da je koristno, ako se nemški otroci priučé slovenskemu jeziku; vendar pa je v svojem govoru glavni naglas polagal na jezikovni pouk šele tedaj, ko nam je začel razkladati, kako potrebno in koristno je, da si otroci v ljudski šoli pridobé znanje nemškega jezika. Že sama ta okolnost, da je on tako silno naglašal, kako potreben je pouk nemščine otrokom na slovenskih ljudskih šolah, in ni tako naglašal potrebe, da si nemški otroci v ljudskih šolah pridobé znanje slovenskega jezika, navdaja me z opravičenim sumom, da s temi 1000 gld., katere hočete letos vstaviti v proračun, ne nameravate družega, nego da nekako molče priznoma potrebo tiste „deutsche Staatsprache“, katero hočete vpeljati na tajni način. Priznavam, da je semtertje znanje nemškega jezika nujno potrebno; pa vprašanje je, ali je potreben ta pouk na ljudskih šolah in to vprašanje moram jaz zanikati ravno iz uzrokov, katere je navajal častiti gospod deželni predsednik v podkrepljenju predloga častitega gospoda tovariša Luckmanna, češ, da je znanje nemškega jezika za one učence, kateri prestopijo iz ljudske šole v gimnazijo ali v realko, neobhodno potrebno. Da, gospoda moja, tudi jaz to priznavam, ali za otroke na eno- in dvorazrednih ljudskih šolah pouk v nemškem jeziku gotovo ni potreben; tisti otroci pa, ki pridejo v tretji ali v četrti razred, imajo prilike dovolj, da se naučijo nemščine toliko, da morejo prestopiti v srednje šole. Ta razlog je torej popolnoma neveljaven in zaradi tega treba tukaj le še jedenkrat naglašati, da se v ljudskih šolah učenci nimajo poučevati v tujih jezikih, ampak v drugih praktičnih, za vsakdanje življenje potrebnih predmetih.

Častiti gospod deželni predsednik je rekel, da naj se otroci v ljudski šoli učé vsega, kar bi kedaj v življenji zamogli potrebovati, „Alles, was das Kind je brauchen könnte“. Gospoda moja, to bi bilo silno silno veliko, in ne vem, kako bi se moglo kaj tacega zahtevati. Častiti gospod deželni predsednik mi odkimava, da ni tega rekel; mogoče je, da se motim, ali te besede sem si notiral in jih imam zapisane. Ako bi se hotelo, da naj se otroci v ljudskih šolah učé vsega tega, kar bi kedaj v življenji utegnili potrebovati, kako bi se

tedaj moral raztegniti učni načrt! Poučevati se imajo to, kar določuje učni prevdarek, učni načrt, kateri je sestavljen faktičnim potrebam primerno in natančno predpisuje predmete, v katerih naj se otroci v ljudski šoli poučujejo, pa med tiste predmete ne spada drugi deželni jezik. Kdor bo to znanje pozneje potreboval, se bo gotovo priučil nemškega jezika tudi brez tega neobligatnega pouka. To kažejo izkušnje. Ako poučevanje tujih jezikov na ljudski šoli res dela večjo izobrazbo, kaj bi rekel častiti gospod deželni predsednik o nemških kmetih, katerim nikdar ni prilika dana, da bi se učili tujega jezika? Nemški kmet je samo na podlagi svojega jezika odgojen, pa je — o tem sem prepričan — zadostno odgojen v tistih predmetih, ki so predpisani za ljudsko šolo. Gotovo bi bilo smešno, ko bi kdo trdil, da bi se morali nemški kmetje, ako bi se hoteli pripraviti do večje izobrazbe, v ljudski šoli učiti na pr. francoskega jezika. Vsak Nемец bi se Vam smejal, ako bi kaj takega zahtevali od njega. Sklicevanje na Helferta je bilo čisto napačno v okviru današnje debate, ker Helfert, kakor je jeden izmed gospodov predgovornikov omenil, nikdar ni imel v mislih, da bi se moral drugi deželni jezik poučevati v ljudski šoli. Pač pa ima častiti gospod deželni predsednik prav, in v tem oziru mu jaz popolnoma pritrjujem, ako pravi, da se v nekaterih deželah premalo neguje drugi deželni jezik v srednjih šolah in da so Nemci na Moravskem v poslednjem času prišli do spoznanja, da se na srednjih šolah češki jezik tudi za Nemce vpelje kot obligatni jezik. Nemci na Češkem se nikdar niso učili češkega jezika, med tem, ko so se Čehi v srednjih šolah vedno učili nemščine, tako da morejo kot uradniki povsodi v nemškem jeziku poslovati. Tudi pri nas bi bilo potrebno, da bi se na srednjih šolah tudi za nemške dijake vpeljala slovenščina kot obligatni predmet, kakor je za slovenske dijake obligaten pouk v nemškem jeziku. Sklicevanje na Helferta v okviru današnje debate je bilo torej napačno, če se pa častiti gospod deželni predsednik že postavlja na Helfertovo stališče, potem bi bil prav storil, ako bi bil naglašal potrebo, da se na srednjih šolah za nemške dijake vpelje slovenski jezik kot obligatni predmet. Ako je vlada res tako prepričana, kako potrebno je znanje drugega deželnega jezika, potem jaz ne morem razumeti, zakaj ne skrbi za to, da se na nemških srednjih šolah na Koroškem in na Štajerskem ne vpelje učenje drugega deželnega jezika.

Častiti gospod deželni predsednik je hotel svoj predlog podpreti tudi s tem, da se je skliceval na to, kako potrebno in kolike vrednosti je znanje več jezikov. Razlagal nam je to s stališča blagozvočnosti, večjega bogastva in skladoslovja, in je s tem hotel podkrepiti svojo trditev, da je potrebno, da se otroci v ljudski šoli uče obeh deželnih jezikov. Tudi to utemeljevanje se mi ne zdi opravičeno v faktičnih razmerah, kajti nikdo, in če se je naučil še toliko jezikov, ne bo se v nobenem izražal tako točno in jasno, kakor v svo-

jem maternem jeziku, ako je mogel izomikati se na njegovi podlagi. Častiti gospod deželni predsednik sam nam je dal najboljši dokaz za to trditev. Akoravno se je današnja razprava vršila večinoma v slovenskem jeziku, se je on vendar, kadar je posegel v debato, vselej in izključljivo posluževal samo nemškega jezika, dasiravno bi bila uljudnost zahtevala, da bi bil tudi slovenski govoril. Kaj je uzrok temu? Uzrok temu je, da je njegov materni jezik nemški jezik in da se morebiti, če ima tudi voljo, v slovenskem jeziku ne more tako točno izraziti, kakor v maternem jeziku.

Še nekaj moram omeniti, in to je poglobitni uzrok, kateri mi daje povod, da se moram izreči proti postavku 1000 gld. Častiti gospod deželni predsednik je rekel, da so si učitelji, kateri so v poslednjih letih poučevali otroke v drugem deželnem jeziku, pridobili nekako pravico do nagrad, in je namignil, da utegnejo s tožbo prisiliti nas, da se jim izplačajo dotične nagrade. Gospoda moja, to ni res. Gospodje učitelji, kateri so se pečali z neobligatnim jezikovnim poukom, storili so to iz lastnega nagona in oni torej nimajo pravice zahtevati za to nagrade. Tako pravico imeli bi učitelji samo tedaj, ako bi bili dajali dotični pouk po naročilu krajnega ali okrajnega šolskega sveta. To se pa v vseh teh slučajih ni zgodilo, temveč poučevali so iz lastnega nagiba, in če so to storili ex privata diligentia, tudi ne morejo priti pred deželni šolski svet z zahtevo, da bi se jim izplačale nagrade.

V generalni razpravi sem govoril nekoliko o odvisnosti učiteljev od c. kr. okrajnih glavarjev in o samovolji nekaterih c. kr. okrajnih glavarjev, kateri so izpostavljeni učitelji. Častiti gospod deželni predsednik se je silno razvnel za poučevanje nemščine na ljudskih šolah in za dotični postavek 1000 gld. Okrajni glavarji so od njega odvisni, smatrajo ga za vrhovnega političnega vodjo in skušali bodo pokazati, da so jednakega političnega mišljenja kakor on. Gospodom okrajnim glavarjem bo gotovo veliko na tem ležeče, da se bo v njihovih okrajnih glavarstvih na slovenskih ljudskih šolah poučevala neobligatna nemščina. C. kr. okrajni glavar pa je ob jednem načelnik c. kr. okrajnega šolskega sveta in nanj so torej učitelji več ali manj navezani, kajti on jim more škodovati v marsikateri zadevi. Vsaj še ni daleč za nami čas, ko je pri nas glavaril Schwarz, in mi vsi se še spominjamo, na kak način je on pometal z učitelji, kakor bi jaz niti ne hotel ravnati s svojim slugo. Takih okrajnih glavarjev morebiti sedaj ni na Kranjskem, utegnejo pa zopet priti in potem bodo tudi učitelji zopet v tistem položaju. Gotovo je pa že sedaj, da bodo manj značajni učitelji, ako ugodimo zahtevanju častitega gospoda deželnega predsednika, začeli poučevati tisto neobligatno nemščino brez prave potrebe in samo zato, da bodo potem hodili hlinit se okrajnim glavarjem, češ, poglejte, tako izpolnjujemo intencije visoke vlade, in da bi si s tem pridobili večjo naklonjenost okrajnih glavarjev. To bi v moralnem oziru jako slabo vplivalo na

učiteljstvo in zaradi tega bom odločno glasoval proti temu, da se postavi teh 1000 gld. v proračun.

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

K. k. Landespräsident Freiherr v. Hein:

Mit Rücksicht auf die Ermüdung des hohen Hauses will ich auf die Ausführungen des Herrn Vorredners nicht umständlich repliciren, obwohl dies in mehr als einer Hinsicht sehr verlockend wäre, nur eines aber muß ich zur thatsächlichen Berichtigung bemerken. Ich habe gesagt: Die Volksschule soll alles das lehren, was das Kind beim Austritte aus der Volksschule braucht, und Alles was sie lehrt, soll das Kind brauchen können. Das war ein Citat aus der „Bürgererschul-Zeitung“, ein pädagogischer Grundsatz, den ich daraus wiederholt habe. Was die Berufung auf Baron Helfert anbelangt, so habe ich ihn erwähnt als Symptom des Wechsels der Anschauungen im Laufe der Zeit in der Beziehung, daß man Wert darauf legt, in den Mittelschulen die Möglichkeit zu bieten, beide Landes Sprachen zu erlernen und daß das Postulat, welches Baron Helfert aufstellt, in Mähren und zum Theile auch bei den Cechen in Prag zum Durchbruche gelangt. Aus diesen Umständen habe ich den Schluß gezogen, daß, wenn man jetzt zu der Erkenntnis kommt, es sei zweckmäßig beide Landes Sprachen zu erlernen, schon in der Volksschule die Möglichkeit geboten werden soll, sich mit den Anfangsgründen vertraut machen zu können, um sich dann am Gymnasium in der betreffenden Sprache weiter auszubilden.

Ich habe im übrigen noch auf das angefochtene Recht der Lehrer zurückzukommen, welches von dem Herrn Abgeordneten Hribar in Abrede gestellt wurde. Darüber werden seinerzeit die Instanzen zu entscheiden haben, und Sie werden sehen, wer Recht behalten wird, die Lehrer und ich, oder Herr Abgeordnete Hribar, welcher ihnen jedes Recht auf eine Remuneration abspricht. Die Curse basiren auf dem Erlasse des Landes Schulrathes aus dem Jahre 1881, nicht aber auf einer Eigenmächtigkeit der Lehrer, und diejenigen Lehrer, welche die Curse abgehalten haben, werden auf Grund dieses Erlasses ihr Recht zu suchen und auch zu finden in der Lage sein.

Deželni glavar:

Gospod poslanec eksclenca baron Schwegel se je oglašil k besedi.

Abgeordneter Excellenz Freiherr v. Schwegel:

Angeichts der vorgerückten Stunde werde ich mich nur auf einige wenigen Bemerkungen, zu denen ich durch den Gang der Debatte provocirt worden bin, beschränken und mich daher so knapp als möglich fassen. Ich erachte es als meine Pflicht angesichts des für mich wenigstens hoch befriedigenden Verlaufes, den die heutige Debatte genommen hat, mir die allerstrengste Zurückhaltung aufzuerlegen und keinerlei Discussion zu provociren, sondern dahin zu wirken, daß über die Differenzen, die uns

noch trennen, wenn möglich eine Verständigung erzielt werde. Es ist, kurz gesagt, wünschenswert zu betonen, daß es sich heute hier durchaus um keine Überraschungen handelt, indem dieser Gegenstand ganz correct im Finanzausschusse zur Sprache gebracht und eingehend behandelt wurde, und wenn dieser Antrag, welcher im Finanzausschusse gestellt und dort ausführlich begründet wurde, heute in derselben Form vor das hohe Haus gebracht wird, so kann unmöglich jemandem die Absicht, überraschen zu wollen, zum Vorwurfe gemacht werden. Es ist vielleicht auch gestattet, speciell darauf hinzuweisen, daß schon in der ersten oder zweiten Sitzung des hohen Landtages ich persönlich Gelegenheit hatte — ich erlaube mir dem Herrn Abgeordneten Dr. Tavčar dies in Erinnerung zu bringen, — die Aufmerksamkeit der geehrten Herren auf diese Angelegenheit zu lenken, von dem Wunsche geleitet, in dieser Frage eine zweckmäßige Verständigung zu erzielen. Es handelt sich also um keine Überraschung, und es wird von unserer Seite durchaus nichts geplant, was mit einer politischen Absicht oder einer Übervortheilung irgendwie in Verbindung gebracht werden könnte. Meine Herren! Ich will und kann den ausgezeichneten und sachlichen Ausführungen des Herrn Landespräsidenten, insoweit sie sich auf die Interpretation des Gesetzes beziehen, so gut wie nichts beifügen und kann nur erklären, daß ich mit jedem Punkte in dieser Beziehung vollkommen einverstanden bin. Aber, meine Herren, wenn es richtig ist, daß das Gesetz — und dem ist nicht widersprochen worden — uns zwingt, unter gewissen Bedingungen die fraglichen Remunerationen zu bewilligen und wenn diese Bedingungen schon seit vier Jahren vorliegen, weil die richtige Interpretation des Gesetzes nicht gehandhabt wurde, so befinden wir uns bezüglich dieser Frage in einer Art Nothlage, welche wir unmöglich übersehen oder umgehen können. Es ist zugestanden worden, daß, wenn wir schuldig sind zu zahlen, selbst die Execution zulässig wäre. In diesem Falle aber sollten wir, glaube ich, lieber die Schuld anerkennen und freiwillig das leisten, was wir schuldig sind. Dies ist des Landes und der Vertretung desselben in jeder Beziehung viel würdiger und richtiger, als es auf eine Auseinandersetzung zwischen den Lehrern und dem Landesfonde vor der kompetenten Gerichtsbehörde ankommen zu lassen! Meine Herren! Es ist dies nicht eine Pauschalabfertigung, es handelt sich nicht um eine bestimmte Summe, um dadurch etwas zu markiren, was gewissermaßen eine politische Bedeutung hätte. Von dem geehrten Herrn Vorredner ist bereits hervorgehoben worden, daß diese Frage kaum irgend einem Widerstande begegnen würde, wenn man nicht vielleicht an der Form Anstand nehmen würde, d. h. wenn nicht aus der Form abgeleitet werden könnte, daß man aus der Bewilligung der fraglichen Summe politisches Capital schlagen wolle. Nun, meine Herren, gerade die Form, in welcher heute der Antrag vorgebracht wird, ist eine solche, daß meiner Ansicht nach alle Bedenken schwinden müßten, und ich habe mir das Wort lediglich zu dem Zwecke erbeten, um diese Bedenken, wenn sie trotzdem noch vorhanden sein sollten, wenn möglich schwinden zu machen. Es ist schon von Seite des Herrn Landespräsidenten darauf hingewiesen worden, daß, falls dies nothwendig sein sollte, auch Cautelen geschaffen werden könnten, damit ja gewiß von diesem Rechte, Remunerationen zu ver-

langen, oder von der Verpflichtung, solche Remunerationen zu erteilen, kein Mißbrauch gemacht werde. Wenn die Amendements, welche von Seite des Herrn Abgeordneten Suklje vorgebracht wurden und welche dahin gehen, daß diese Remunerationen davon abhängig gemacht werden, daß diese Curse immer im vorhinein angekündigt werden müssen, daß ferner die Ersprießlichkeit des Unterrichtes darzuthun sei, wenn also alle diese Cautelen Ihnen eine gewisse Beruhigung gewähren können, dann möchte ich mich derjenigen Anschauung, welche hier zum Ausdruck gebracht wurde, vollkommen anschließen, nämlich, daß wir zu zahlen bereit sind, wenn dies als nothwendig sich herausstellen würde. Die Frage der Nothwendigkeit einer derartigen Leistung ist die einzige Grenze, die uns noch scheidet; so habe ich wenigstens das Résumé der Discussion aufgefaßt und so steht diese Frage, und wenn noch eine Bestimmung bezüglich dieser Nothwendigkeit, deren Nachweisung verlangt wird, in unsere Beschlusfassung aufgenommen wird, dann könnte sachlich, scheint mir, kein Widerspruch mehr dagegen erhoben werden. Es ist ganz richtig und ich pflichte dem vollkommen bei, daß es in hohem Grade bedauerlich wäre, wenn diese Remunerationen den Anlaß zu einer kleinlichen Concurrrenz zwischen unseren Lehrern bieten könnten, aber ich stelle unsere Lehrer hoch genug und will sie nicht anklagen, daß sie solche Intentionen hegen; nichtsdestoweniger aber erscheint es nothwendig, Vorkehrung zu treffen, daß so etwas in keiner Weise ermöglicht wird. Um nun diese Bestimmung betreffend die Nothwendigkeit zum Ausdruck zu bringen, würde ich mir ein Amendement zu beantragen erlauben, welches dahin geht, daß bei der Bestimmung, wo es heißt, daß für den unobligaten Unterricht in der anderen Landessprache Remunerationen zu erteilen seien, nach dem Worte „unobligaten“ noch die Worte „als nothwendig anerkannt“ eingeschaltet werden. Wer wird hierüber zu entscheiden haben? Die Bezirksschulräthe, in welchen die Vertreter der Lehrer und des Landesauschusses Sitz und Stimme haben. Die Bestimmung, daß die Ertheilung des nichtobligaten Unterrichtes als nothwendig erkannt werden soll, wird noch wesentlich verstärkt durch die Annahme des Amendements bezüglich des nachzuweisenden Erfolges dieses Unterrichtes. Wenn Sie also überzeugt sind, daß wir verpflichtet sind, solche Remunerationen für die sich berechnete Ansprüche im Laufe der Jahre aufgehäuft haben, zu bezahlen, und wenn Sie ferner die Überzeugung hegen, daß wir uns der Nothwendigkeit dieses Unterrichtes im Interesse der einen oder der anderen Landessprache oder den Interessen des einen oder des anderen Volksstammes des Landes nicht widersetzen sollen, dann können Sie mit Hinzufügung dieser Worte, welche die Entscheidung über die Nothwendigkeit der Ertheilung des unobligaten Unterrichtes in der zweiten Sprache in die Hand der berufenen Vertretung des Schuldistrictes legen, darüber vollkommen beruhigt sein, daß nach dieser Richtung kein Mißbrauch als Consequenz der Bewilligung eines entsprechenden Betrages für diesen Unterricht zu befürchten ist. Ich glaube, auf die politische Seite dieser Frage umso weniger eingehen zu sollen, weil ich thatsächlich der Ansicht bin, daß diese Frage, wenn sie so gestellt wird, wie es heute dargestellt wurde, als eine rein administrative Angelegenheit des Landesschulrathes zu betrachten ist, welcher seinen diesbezüglichen Verpflichtungen nachkommen muß, und

daher an uns appellirt, die eingegangene Verpflichtung einzulösen. Wenn wir die Frage so auffassen, dann erscheint es gewiß nicht wünschenswert, noch andere Momente in diese Frage hineinzutragen. Und wenn Sie schon von einer politischen Seite der Frage sprechen, so möchte ich nur noch das Eine sagen: Meine Herren, es ist viel davon gesprochen worden, daß die Stimmung in diesem Lande und die Gesinnungen im Laufe der Jahre sich wesentlich geklärt haben, daß die Stimmung eine ruhigere geworden ist und durch gemeinsames Wirken in diesem hohen Landtage schon manches Ersprießliche geleistet worden ist, so daß wir zu der berechtigten Hoffnung den Anlaß haben, aus diesem Zusammenwirken noch weitere befriedigende Resultate erwarten zu können. Wenn nun heute gesagt wurde, daß aus politischen Gründen Bedenken erhoben werden, diese Schuld zu bezahlen, dann könnte heute das Gegentheil richtiger erscheinen; heute können wir am Schlusse dieser Session durch politische Rücksichten den schönen Beweis erbringen, daß wir es verstanden haben, kleinlichen Zanf und Hader bei Seite zu lassen und uns auf dem Gebiete der Schule, für welche alle Herren Redner, vom ersten angefangen bis zum letzten, in warmen Worten, denen ich vollkommen beipflichte, eingetreten sind, zu gemeinschaftlichen Handeln zu vereinigen. Im Interesse des Landes und des Volkes bitte ich Sie, in diesem versöhnlichen Sinne diesen Antrag unter Einschaltung des vorgeschlagenen Zusatzes anzunehmen.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Luckmann ima besedo.

Abgeordneter Luckmann:

Nach den Ausführungen des unmittelbaren Herrn Vorredners ist es wohl unmöglich, den Antrag noch besser zu unterstützen, ich erkläre deshalb nur, daß wir mit dem Herrn Hofrath Suklje uns geeinigt haben zu meinem Antrage einen Zusatz aufzunehmen, welcher lauten wird:

„Mit der Maßgabe, daß diese Remunerationen zu verabsolgen sind, wenn sich für diesen unobligaten Unterricht zu Beginn des Schuljahres mindestens 10 Schüler an der betreffenden Schule durch ihre gesetzlichen Vertreter gemeldet haben und wenn im Wege der Bezirksschulbehörde in jedem Falle ein entsprechender Erfolg constatirt wird“.

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri podpirajo dodatni predlog ekselence g. baron Schwegelna, da se dostavi po besedi „unobligaten“ še besede: „als nothwendig anerkannt“ naj izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt.

Prosim še gospode, kateri podpirajo amandirani predlog gospoda poslanca Luckmanna, naj izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Tudi ta dodatni predlog je zadostno podprt in sta torej oba v razpravi.

Zeli še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Klun:

Visoki zbor! Ako današnja razprava primerjamo z razpravami, ki so se v prejšnjih letih vršile o tej stvari, mora vsakdo izmed nas z gospodom poslanecem Šukljetom priznavati, da je bila res nenavadno stvarna in mirna; zaradi tega hočem tudi jaz reč mirno in nepristransko razpravljati.

V prvi vrsti moram častitemu gospodu tovarišu dr. Tavčarju iz izvirnega dopisa deželnega šolskega sveta povedati, da se je dotični sklep deželnega šolskega sveta objavil deželnemu odboru brez vsakega priporočila, (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Tisto je že baron Hein povedal!“), da so bile torej njegove opazke neopravičene. Dotični odstavek se glasi: (bere: — liest:)

„d) endlich für Mehrleistungen der Lehrer anlässlich der Ertheilung des nicht obligaten Unterrichtes in der zweiten Landessprache, denen gemäß § 40 des Gesetzes vom 29. April 1873, L. G. B. Nr. 22, hierfür eine Entlohnung gebührt, rund 500 fl.“

Častiti gospod poslanec Luckmann je povikšal ta znesek od 500 gld. na 1000 gld. Jaz kot poročevalec ne morem drugega priporočati, kakor predloge finančnega odseka.

V finančnem odseku se je vprašanje razpravljalo, in povdarjati moram, da so bili zgolj stvarni momenti merodajni, da se znesek, katerega je navsotoval gospod poslanec Luckmann že v finančnem odseku, ni sprejel v proračun. Poudarjalo se je, da proti vpeljavi pouka v drugem deželnem jeziku na manje nego tri- ali štirirazrednih ljudskih šolah govoré pedagogični oziri, ker se otroci v ljudski šoli ne smejo z večjimi bremenimi obkladati. Ravnotako se je poudarjalo, da je število tistih otrok jako majhno, ki iz malorazrednih ljudskih šol pozneje gredo na gimnazijo, in da se ne splača, zanje vpeljavati poseben pouk v nemščini; tisti učenci pa, ki obiskujejo tri-, štiri- ali petrazredne ljudske šole, se pa že za silo nauče toliko nemščine, da zamorejo prestopiti v srednje šole. Ako pa ima kak oče dečka, ki ga je namenil za trgovino ali za kako obrt, pri kateri bi morebiti potreboval nemščino, naj stariši sami skrbé, da si otrok pridobi potrebno znanje nemškega jezika. (Poslanec Šuklje: — Abgeordneter Šuklje: „Če pa ne morejo?“) Učiteljem se bo boljše godilo, kakor če so navezani na to pičlo nagrado. Prej je bilo tako, dasiravno so bile šole še bolj nemške, kakor danes. Ako so hoteli stariši, da se njih otroci učé nemščine, najeli so si učitelja in mu dajali na mesec po 2 ali 3 gld., tako da je učitelj, če je poučeval 10 takih otrok, imel prav lep dohodek. (Poslanec Šuklje: — Abgeordneter Šuklje: „20 gld. na leto!“) S temi 1000 gld. pa učiteljem gotovo ne bo pomagano. Kakor je bilo prej, naj bo tudi sedaj, in jaz mislim, če v poslednjih letih stariši niso tako ravnali, je bilo temu krivo le to, ker so si mislili, saj se učitelji plačujejo iz normalnošolskega zaklada; kakor hitro pa bodo stariši zve-

deli, da ta znesek ni več v proračunu, bodo že sami skrbeli, da se bodo njihovi otroci učili nemščine, ako jo potrebujejo.

Da potreba neobligatnega pouka v drugem deželnem jeziku ni tako posebno velika, o tem se najbolj prepričamo, ako si ogledamo izkaz tistih šol, na katerih se je doslej poučevala neobligatna nemščina. V šolskem letu 1891/2 in 1892/3 je bilo takih šol: v Krškem okraji 7, med temi tudi pri sv. Duhu, kjer gotovo ni nobena potreba, da se otroci nemški učé — potem v Kočevskem okraji 3 šole, na katerih se je poučevala slovensčina —; dalje v Litijskem okraji 3 šole, v Logaškem 4, v Postojnskem 1 šola, v Ljubljanskem mestu 1 šola, v okraji okolica Ljubljanska 1 šola in sicer v Šiški, v Kamniškem okraji 1, in v Radovljici tudi 1 šola. Vsega skupaj je bilo leta 1892/3 takih šol 25, leta 1893/4 pa le še 12.

Prečastiti gospod deželni predsednik je z hvalevredno točnostjo in s stvarnimi razlogi skušal podpreti predlog častitega gospoda tovariša Luckmanna, in je zlasti poudarjal, da naj se ugotovi nasvetu iz spoštovanja do drugega deželnega jezika, pa tudi zaradi tega, ker morajo otroci večji biti obeh jezikov, kadar zapusté ljudsko šolo. Popolnoma pritrjujem, da mora spoštovanje do drugega deželnega jezika človeka res pripraviti do tega, da se da mladini prilika, naučiti se tega jezika; kar se pa tiče drugega načela, katero je povdarjal gospod deželni predsednik, da morajo namreč naši učenci, kadar stopijo v gimnazije, popolnoma večji biti slovenskega in nemškega jezika, je to načelo, katero ima tudi gospod dr. Tavčar pred očmi in katero smo mi vsi v deželnem zboru vedno poudarjali. V tem oziru se razlikujemo od Čeških zastopnikov, ki niso hoteli tako daleč iti, da bi priznavali to potrebo. Mi pa smo vedno povdarjali, da mora naša mladina, zapustivši ljudske šole popolnoma večja biti obeh deželnih jezikov, ker hočemo, da ji je svet odprt, in ker jej to znanje ne koristi samo doma, temveč jo vsposoblja tudi za višje, posebno za državne službe, za katere je neobhodno potrebno znanje nemškega jezika. Mi nočemo, da naši visokošolci, ki so po rodu Slovenci, dovršivši svoje študije, bili izključeni od višjih služeb in prisiljeni, iskati si svoj kruh samo v domačiji.

Dalje nam je častiti gospod deželni predsednik tudi pred oči stavljal, da je dežela za prejšnja leta učiteljem za neobligatni jezikovni pouk še na dolgu in da nam je treba plačati ta dolg; ali temu ne morem pritrditi in se v tem oziru popolnoma strinjam z nazori gospoda tovariša Hribarja. Dodal bi njegovim razlogom le nekoliko besed.

Učitelji niso bili vezani poučevati drugi deželni jezik, in ko smo odrekli to podporo, naj bi ga ne bili več poučevali; ako so pa to vse eno storili, ne morejo od dežele zahtevati nikakoršne odškodnine ali nagrade, kakor je to gospod poslanec Hribar prav dobro povedal. Častiti gospod deželni predsednik sklicuje se na odredbo deželnega šolskega sveta iz leta 1881., po kateri imajo učitelji pravico do nagrad za dotični jezikovni pouk; ali ta odredba se je šele izdala, ko je deželni zbor začel vstavljati v proračun poseben znesek za neobligatni nemški

pouk; ali ravno tako, kakor se je takrat učiteljem naznanilo, da dobijo za ta pouk posebne nagrade, bi se bila morala, ko smo to nagrado ustavili, takoj preklicati ta odredba in učiteljem naznaniti, da odsihmal ne dobijo za ta pouk nobenih nagrad več. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Dobro, dobro!“ „Čujte!“) Ako bi se bilo to zgodilo, bi se tudi noben učitelj ne bil več oglasil za nagrado in bi ne bilo nobenih takih zastankov.

Častiti gospod deželni predsednik se je dalje skliceval na § 14. postavbe iz leta 1873. Jaz sicer nisem jurist, in gospodje tovariši, ki so juristi, naj sodijo, ali je moje tolmačenje pravo ali ne, ampak po mojem mnenju ta paragraf nima takega pomena, ki se mu podtikuje. § 14. omenjenega zakona nikakor ne ukazuje, da se mora neobligatni pouk sploh posebej plačevati iz normalno-šolskega zaklada, ampak hoče le učitelje varovati, da bi se jim od šolskih oblastij ne nalagal kak pouk, ki ni obligaten predmet. Ako bi se jim kaj takega nakladalo, potem jim gre za to posebna nagrada. Iz tega pa nikakor ne sledi, da bi imeli po tem paragrafu učitelji pravico, da bi si sami izbirali neobligatne predmete in po lastni volji poučevali otroke v kateremkoli neobligatnem predmetu in da bi potem stopili pred deželni zbor, češ, „jaz sem poučeval to in to, dežela, ti meni sedaj plačaj“; ravno po tem paragrafu imajo učitelji le tedaj pravico iz normalno-šolskega zaklada zahtevati odškodnino za neobligatni pouk, kader jim je bil ta pouk naročen od deželnega šolskega sveta, dogovorno z deželnim odborom. Ako bi smel vsak učitelj po svoji glavi izbirati neobligatne predmete, kje ostane potem pravica deželnega zbora, vsako leto dovoljevati troške za šolske potrebe? Potem bi pa deželni zbor ne imel drugega opraviti, nego na znanje jemati račune, katere so učitelji predložili deželnemu šolskemu svetu in jih plačevati. Da omenjeni paragraf ne more imeti takega pomena, kakor mu ga prisojajo častiti gospod deželni predsednik, razvidno je tudi iz tega, da je dotični šolski zakon obstojal že od leta 1873. do 1881., torej 8 let, predno je deželni zbor prvič dovolil znesek 600 gld. za neobligatni pouk v drugem deželnem jeziku. Ako se je moglo pred letom 1873. obstati brez te nagrade in se nikdo ni spodtikal nad omenjenim paragrafom, ter se tudi pozneje, ko se je bil leta 1890. preklical dotični deželnozborni sklep iz leta 1881., nihče več ni potegoval za to stvar, pač ne gre, da se danes stvar zopet spravlja na dan ter v njeno opravičevanje sklicuje na zakon iz leta 1873.

Gospod poslanec dvorni svetnik Šuklje je rekel, da se zato bojimo sprejeti ta predlog, ker so volitve pred durmi, na drugi strani pa je tudi povdarjal, kako potrebno in koristno je za naše ljudstvo in kako ljudstvo samo želi, da se otroci uče nemškega jezika. Ako je vse to res in je ta znesek v istini tako potreben in ljudem tako koristen, kakor trdi gospod poslanec Šuklje, kako naj bi nas potem volitve strašile, dovoliti ta znesek? Potem se volilcem gotovo ne bomo prikupili, marveč še zamerili, če proti njemu glasujemo. (Odobranje in veselost. — Beifall und Heiterkeit.) Volitve pri tem vprašanju za mé nimajo nobenega pomena, ampak glasovali bomo

proti temu znesku, ki smo ga pred štirimi leti izbrisali iz proračuna, ker v sedanjem zasedanji nečemo prejudicirati prihodnjemu deželnemu zboru, ki bode letos na novo voljen, in ki naj v tej zadevi ukrene po svoji volji.

Gospod poslanec Šuklje me je nekako pohvalil, da sem pred 12 leti s svojo ribniško prebrisanostjo, kakor je rekel, našel pot, po kateri se je posrečilo, da se je ta znesek postavil v proračun; ali ravno to Vam je zopet dokaz, da v postavi ta reč ne more biti tako posebno utemeljena, ako je bilo treba take strašne prebrisanosti, da se je spravila v proračun. (Živahna veselost in odobravanje na levi in v središču. — Lebhaftes Heiterkeit und Beifall links und im Centrum.)

Na drugi strani treba pomisliti, da se je leta 1890. potrosilo za ta pouk 619 gld., dasiravno je bilo v proračunu deželnega zaklada vedno izrečno določeno, da se vladi dovoljuje revirement povsodi, samo pri tej točki ne; jaz se pa ne čudim, da se je več potrosilo, kakor je bilo dovoljeno. Ker če danes dovolimo 1000 gld. za ta neobligatni pouk, bo tudi to še zmerom premalo. Dne 31. oktobra leta 1890., v VI. seji deželnega zbora je bil ta kredit zopet odklonjen. Gospod poslanec Šuklje je rekel, da je bil odklonjen z malo večino glasov. To je res, predlog finančnega odseka je padel samo s 15 proti 14 glasom; pri tem sem še jaz, ker sem bil poročevalec, dosledno moral glasovati za ta znesek, dasiravno bi bil po vesti in prepričanji rajši proti glasoval. Vesel sem pa bil in nam vsem se je kamen od srca odvalil, ko se je ta znesek zopet izbrisal iz proračuna in smo tistih 600 gld. naklonili ubogi občini Čepelje.

Ko smo o svojem času to točko sprejeli v proračun, so nas vodili, kakor naravnost povem, v istini oziri na gospoda barona Winklerja, ne sicer iz tistih razlogov, ki jih je omenjal gospod dr. Tavčar, ampak ker mu nismo hoteli obteževati stališča in greniti deželnega predsedništva; ali ravno tako smo bili veseli, ko se je leta 1890. odpravila ta reč, ki je v prejšnjih letih zmiraj zbužala viharne seje.

Ker je ura že tako pozna in ker so gospodje, ki so pred mano govorili, većinoma že navedli vse, kar sem mislil razun tega tudi jaz še povedati v opravičenje nasveta finančnega odseka, ne bom nadalje govoril in častite gospode poslance le še prosim, da se pridružijo nasvetu finančnega odseka in odklonijo predlog gospoda poslanca Luckmanna.

Abgeordneter Excellenz Freiherr v. Schwegel:

Ich ziehe meinen Antrag zu Gunsten des von anderer Seite eingebrachten Amendements zurück.

Deželni glavar:

Ker je njega eksclenca gospod poslanec baron Schwegel svoj dodatni predlog umaknil, glasovati imamo le o predlogu finančnega odseka in pa o predlogu gospoda poslanca Luckmanna.

Ker je za zadnji predlog dalje sejajoč, nego predlog finančnega odseka, glasovali bomo najprej o tem.

Prosim torej gospode poslance, kateri pritrldijo predlogu gospoda poslanca Luckmanna, naj izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Prosim torej gospode, kateri pritrldé predlogu finančnega odseka, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Klun:

(Bere končne svote ostalih naslovov potrebščine in pokritja iz priloge 41., ki obveljajo brez debate. — Liest die Endsummen der übrigen Kapitel des Erfordernisses und der Bedeckung aus der Beilage 41, welche ohne Debatte angenommen werden.)

Z ozirom na vse to finančni odsek predlaga:

Slavni deželni zbor naj sklene:

„1.) Proračun normalno-šolskega zaklada za l. 1895. s potrebščino	352.477 gld.
s pokritjem	23.281 „
in s primanklajem	329.196 gld.

se potrjuje.

1.) Der Voranschlag des Normalerschul-fondes für das Jahr 1895 mit dem Erfordernisse von 352.477 fl. der Bedeckung von 23.281 „ und mit einem Abgange von 329.196 fl. wird genehmiget.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

„2.) V pokritje tega primankljeja se bode leta 1895. pobirala 10°/o priklada na celo predpisano svoto vseh direktnih davkov, torej zlasti od rednega davka z vsemi državnimi prikladami vred pri zemljiškem davku, pri hišni najemari in hišnorazrednem davku, pri pridobninskem in dohodninskem davku po vsej deželi.

Nedostatek v znesku 176.000 gld., kateri se potem še pokaže, naj se pokrije iz deželnega zaklada.

2.) Zur Deckung dieses Abganges wird für das Jahr 1895 eine 10°/o Umlage auf die volle Vorschreibung aller directen Steuern, somit insbesondere der Grund-, Hauszins- und Hausclaffensteuer, der Erwerb- und Einkommensteuer vom Ordinarium sammt allen Staatszuschlägen im ganzen Lande eingehoben.

Der weiterhin sich ergebende Abgang von 176.000 fl. ist aus dem Landesfonde zu decken.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

„3.) Deželnemu odboru se naroča, da sklepu pod točko 2. pridobi Najvišje potrjenje.

3.) Der Landesausschuss wird beauftragt, dem Beschlusse ad 2 die Allerhöchste Sanction zu erwirken.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

„4.) V rubriki III. „Potrebščina“ dovoljuje se c. kr. deželnemu šolskemu svetu revirement po dogovoru z deželnim odborom.

4.) In der Rubrik III des Erfordernisses wird dem k. k. Landeschulrathes im Einvernehmen mit dem Landesausschusse das Revirement bewilliget.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen)

„5.) Potrebščine normalno-šolskega zaklada za l. 1894., katere bi utegnile vsled veljavnih naredeb deželnega šolskega sveta dogovorno z deželnim odborom nastati, pa bi presegale proračun, so pokriti iz blagajničnih preostankov leta 1894.

5.) Gene Mehrauslagen, welche dem Normalerschul-fonde für das Jahr 1894 infolge rechtskräftiger Anordnungen des Landeschulrathes im Einvernehmen mit dem Landesausschusse etwa erwachsen würden, sollen aus dem Cassareste pro 1894 gedeckt werden.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Sedaj pridete na vrsto še dve resoluciji, katerih prva se glasi:

„1.) Visoka c. kr. vlada naj blagovoljno pretresa vprašanje, ali bi ne bilo primerno, nastaviti stalne okrajne šolske nadzornike in v ta namen po vzgledu zakona z dné 8. junija 1892, drž. z. št. 92, glede nameščevanja okrajnih šolskih nadzornikov v Galiciji državnemu zboru v sprejem predložiti enak zakon za Kranjsko.“

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

Gospod poslanec dr. Tavčar se je oglasil k besedi.

Poslanec dr. Tavčar:

Izrekam se proti tej resoluciji, ker se mi načelo, ki je sprejeto za kronovino Gališko, zdi preveč nevarno. Kakor je pri nas šola urejena, je že boljše, da ostanejo sedanji nadzorniki, nego da bi dobili take, ki bi bili popolnoma v rokah vlade.

Deželni glavar:

Zeli še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Gospod poročevalec?

Poročevalec Klun:

Gospodu poslancu dr. Tavčarju ne bom obširno odgovarjal. Mogoče, da je načelo nevarno, mogoče pa tudi, da je dobro. Vsaka stvar ima dvojno lice. Če bi dobili dobre in izvrstne stalne nadzornike, bi bilo to za deželo gotovo koristno za slučaj kakoga prevrata vladne zisteme, na drugi strani pa je zopet pri sedanji uredbi dobro, ako kak nadzornik ne ugaja, da se ga po preteku 6 let vsaj lahko znebimo. Posebnega pomena torej ni, ako resolucijo sprejmete, pa tudi ne, če jo zavržete. Reč bi prišla v državnem zboru šele tedaj v razgovor, ako bi se vlada hotela res poslužiti resolucije in bi stavila v državnem zboru konkretne predloge.

Kot poročevalec moram sicer biti za resolucijo, sicer pa se mi zdi čisto indiferentna.

Deželni glavar:

Prosim glasovati. Gospodje, ki pritrde 1. resoluciji finančnega odseka, izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Nasvet je padel. (Veselost. — Heiterkeit.)

Prosim gospoda poročevalca, da prečita drugo resolucijo.

Poročevalec Klun:

Druga resolucija se glasi:

„2.) Deželnemu odboru se naroča prevdarjati, ali bi ne kazalo spremeniti deželnega zakona z dne 28. decembra l. 1884. v tem smislu, da bi se vsa potrebščina za šolstvo pokrivala s posebno šolsko naklado in bi ne bilo treba na deželni zaklad prevajevati en del tega bremena. V prihodnjem zasedanji naj deželni odbor visokemu zboru poroča o tej zadevi, oziroma pripravi potrebne predloge.“

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, ki pritrduje 2. resoluciji, naj izvolijo obsedeti, da bo vsaj ena resolucija sprejeta.

(Obvelja. — Angenommen.)

Resolucija je sprejeta.

Poročevalec Klun:

Predlagam glasovati v celoti.

Deželni glavar:

Prosim torej gospode, kateri sprejmo ravnokar v drugem branji sprejete predloge, tudi v tretjem branji, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlogi so tudi v celoti sprejeti.

Došla mi je še jedna interpelacija. Prosim gospoda tajnika, da jo prečita. (Klici: — Rufe: „Prihodnjič!“ „In der nächsten Sitzung!“)

Dobro, če gospodje poslanci to želé, prečitata se bo interpelacija šele v prihodnji seji.

Prihodnja seja bo v torek 29. t. m. ob 10. uri dopoldne.

Na dnevni red pridejo danes nerešene in sledeče točke:

(Glej dnevni red prihodnje seje. — Siehe Tagesordnung der nächsten Sitzung.)

Naznaniti mi je, da zboruje finančni odsek takoj po javni seji; upravni odsek ima sejo jutri popoldne ob 6. uri.

Sklepam sejo.

Konec seje ob 4. uri 15 min. popoldne. — Schluss der Sitzung um 4 Uhr 15 Minuten Nachmittags.

